

polonia węgierska

STAROPOLSKIE BIESIADY
ZIMA. CZAS NA ODPOCZYNEK
KICSIKNEK ÉS NAGYOKNAK
W KOKOSOWYM MIĄŻSZU
LUTOWE ŚWIĘTOWANIE DAWNIEJ I WSPÓŁCZEŚNIE

KIARINAWIA

NIECH ŻYJE BAL!

Dzień
Przyjaźni
Polsko-Węgierskiej

Lengyel-Magyar
Barátság
Napja

HÁBORGÓ BARÁTSÁGON TÚL...

KÖZELEDIK A MÁRCIUS 23-AI BARÁTSÁG NAPJA

A lengyel-magyar barátság értékalapon nyugszik. Mi lenne ez az érték? A közösség melletti kiállás, egy olyan közösség mellett, amely mind a lengyeleknek, mind a magyaroknak nagyon fontos. Azért ilyen fontos, mert identitást, védelmet, biztonságot, szokásrendet és ezen belül szabadságot nyújt. Lengyelek és a magyarok oly mértékben tudnak érzelmileg kötődni ehhez a közösséghez, hogy szorult helyzetben akár az életüket is hajlandók feláldozni védelmében vagy szabadsága érdekében. Azon közösség védelmében, annak szabadsága érdekében, amelyet a XIX. század óta nemzetnek, nemzetközösségnek szokás nevezni.

A lengyelek és magyarok gondolkodásmódja olyan téren is hasonlít egymásra, hogy a nemzetközösség érdekeit nem kívánják, nem akarják más nemzetiségek rovására érvényesíteni. Az archeogenetikára alapozott történelmi vizsgálatok már kimutatták, hogy a vén Európa – és ezen belül különösen a mai Lengyelország és Magyarország területe – már évezredek óta, legalább a bronzkortól kezdődően különféle népek és népelemek keveredésének szolgált mintegy olvasztótégelyként. Ennek a keveredésnek voltak békésebb korszakai és véresebb időszakai. Mindenesetre a Krisztus utáni II. évezred kezdetére mind a lengyelek, mind a magyarok azt a történelmi tanulságot vonták le a maguk számára az előzményekből, hogy önnön nemzetüket és saját szabadságukat, ha kell, akár fegyveres erővel is megvédik, de mások leigázása, gyarmatosítása, elnyomása céljából erőszakkal nem terjeszkednek. Legalábbis nemzeteink utóbbi ezredévben viselt dolgaiból alapvetően ezt a következtetést lehet levonni.

A lengyel-magyar barátság ezen az értékalapon nyugszik. A politikai események mozgatórugója ellenben mindig az érdek. A magyar-lengyel barátságot sokszor az egybeeső politikai érdekek is erősítették a történelem folyamán, pl. a Rákóczi féle szabadságharc vagy az 1848-as szabadságharc során. Máskor a barátság érzelmi szálai néha a politikai megfontolásokat is képesek voltak felülírni: a trianoni traumát frissen átélő Magyarország hatalmas fegyverszállítmányt küldött a frissen újjászületett Lengyelországnak, és így Varsónál bekövetkezhetett a vizsultai csoda; 1939. szeptemberében Teleki Pál megtagadta Hitlernek, hogy Magyarország hátszínje lehessen a Lengyelország elleni német támadásnak; 1956-ban Lengyelországból érkeztek a legelső és legnagyobb humanitárius segélyszállítmányok a vérző Magyarországra, hogy csak a legismertebb és legemlékezetesebb példákat soroljam.

Jelenleg a lengyel-magyar barátság nehéz időszakot él meg. Ez abból fakad, hogy az ukrajnai háború kitörése óta Lengyelország és Magyarország politikai érdekei nagyon nem esnek egybe. Tekintve, hogy ez egy rendkívül megosztó téma, jelen ünnepi írásban nem szeretnék belemenni ennek részleteibe. Az viszont biztosan kijelenthető, hogy egyik nép sem tagadta meg e sok évszázados, akár már évezredesnek is tekinthető barátság alapértékeit. Most sem. Éppen ezért a lengyel-magyar barátság túl fogja élni ezt a nehéz időszakot is, és legalább akkora jövő áll még előtte, mint amekkora múltat már maga mögött tudhat.

*Sutarski Szabolcs
Budavári Lengyel Önkormányzat elnökhelyettes*

*„O słowa należy dbać,
nawet o te cudowne.
Dla cudownych robimy najwięcej...*

*...Jednakże staram się uważać
i być dla nich miła...*

*Gdy się je uszkodzi, nikt ich
nie naprawi...”*

*Anne Sexton „Słowa”
(fragment, tłum. Monika J. Sujczyńska)*

Szanowni Czytelnicy,

Oddajemy - Państwu kolejny numer Polonii Węgierskiej. Mam nadzieję, że każdy znajdzie w tym wydaniu coś interesującego dla siebie.

W różnych działach: kultura, historia, sport, felietony, kronika, itd., proponujemy wiele ciekawych tekstów i moc informacji.

Początek roku to czas karnawału i radości, dlatego poświęciliśmy temu tematowi więcej miejsca. Pragniemy, aby ten czas był radosny, i tak jak dla dzieci, również dla nas był beztroski i kolorowy. Ale my, dorośli, aby w pełni się radować potrzebujemy POKOJU i PRZYJAŹNI. Cytując Sándora Máraiego: „Przyjaźń... – jest to najszlachetniejszy rodzaj związku między istotami żywymi”, życzymy sobie takiej właśnie przyjaźni pomiędzy naszymi narodami: zacnej i przyzwoitej opartej na wsparciu, nie ocenianiu.

Przeżywamy teraz trudny czas dla świata, Europy i relacji między naszymi dwoma narodami. We wspólnej historii były już takie okresy, ale zawsze wyjątkowa relacja polsko-węgierska wychodziła z nich zwycięsko.

*Pamiętajmy też, że to POKÓJ jest drogą, którą trzeba podążać!
Róbmy kulturę, nie wojnę!*

Zapraszam do lektury!

Monika Wróbel-Fąfrowicz
redaktor naczelna

MIESIĘCZNIK WĘGIERSKIEJ POLONII

A MAGYARORSZÁGI LENGYELEK HAVILAPJA

PISMO OGÓLNOKRAJOWEGO SAMORZĄDU POLSKIEGO Z KWARTALNYM DODATKIEM GŁOS POLONII
AZ ORSZÁGOS LENGYEL NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT LAPJA A GŁOS POLONII NEGYEDÉVI MELLÉKLETTEL

ODPOWIEDZIALNY WYDAWCA / FELELŐS KIADÓ: **ORSZÁGOS LENGYEL ÖNKORMÁNYZAT HIVATALA**

ZESPÓŁ REDAKCYJNY / SZERKESZTŐSÉG:

REDAKTORKA NACZELNA / FŐSZERKESZTŐ: **MONIKA WRÓBEL-FĄFROWICZ**

REDAKTORKA GRAFICZNA / GRAFIKAI SZERKESZTŐ: **KATARZYNA ŚWIDNICKA – KARBASI**

KOREKTA JĘZYKOWA / KORREKTÚRA: **MALGORZATA TAKÁCS**

STALI WSPÓŁPRACOWNICY / ÁLLANDÓ SZERZŐINK: **MALGORZATA TAKACS, ALICJA NAGY, AGNIESZKA HORA, EMILIA KOVALCSIK, MARIA DORDEVIC, VIKTÓRIA KELLERMANN, BERNADETA MUSIAŁKOWSKA, GRZEGORZ ŁUBCZYK, NORBERT TKACZ, JERZY CELICHOWSKI, SŁAWEK ZABAGŁO, TOMASZ SZUBART**

REDAKCJA / SZERKESZTŐSÉG: 1102 BUDAPEST, ÁLLOMÁS U. 10., TEL.: +36 1261 1798/+36 709 084 700/+48 602 893 485, REDAKCJA@POLONIA.HU

DRAKARNIA / NYOMDA: PANNÓNIA NYOMDA KFT.

WERSJA W PDF. DOSTĘPNA ONLINE/A PDF VERZIÓ ONLINE MEGTEKINTHETŐ: WWW.POLONIA.HU/INDEX.PHP/PL/POLONIA-WEGIERSKA/HU ISSN: 1417-5924

PRENUMERATA PW I GP

A PW ÉS A GP ELŐFIZETÉSE

polonia
węgierska

ROCZNA PRENUMERATA MIESIĘCZNIKA „POLONIA WĘGIERSKA” (12 NUMERÓW)

I JEGO KWARTALNEGO DODATKU „GŁOS POLONII” (4 NUMERY) NA ROK 2023

WYNOŚI DLA PRENUMERATORÓW:

A POLONIA WĘGIERSKA HAVILAP (12 SZÁM) ÉS NEGYEDÉVES MELLÉKLETE, A GŁOS

POLONII (4 SZÁM) ÉVES ELŐFIZETÉSE 2023. ÉVRE:

INDYWIDUALNYCH (1 EGZEMPLARZ) – 4.000 HUF/ROK ZBIOROWYCH (5 EGZEMPLARZY) – 20.000 HUF/ROK

PLATNÓSÉG: PRZELEW NA KONTO.

ELŐFIZETÉS MÓDJA: BANKI ÁTUTALÁS.

K&H: 10400157-00032282-00000009

PRZYJMujemy RÓWNIEŻ ZAMÓWIENIA NA NUMERY WCZEŚNIEJSZE – MOŻNA JE ZGŁASZAĆ NA PODOBNYCH WARUNKACH.

VÁLLALJUK A KORÁBI SZÁMOKRA VONATKOZÓ RENDELÉSEK TELJESÍTÉSÉT – AZONOS FELTÉTELEK MELLETT.

6

KATARZYNA BALOGH
LAUREATKA NAGRODY MNIEJSZOŚCIOWEJ 2022 R.

3 – SUTARSKI SZABOLCS
HÁBORGÓ BARÁTSÁGON TÚL...

4 – OD REDAKCJI

OSOBOWOŚCI

6 – ALICJA NAGY
KATARZYNA BALOGH – LAUREATKA NAGRODY
MNIEJSZOŚCIOWEJ 2022 R.

ZWYCZAJE

10 – JOANNA RADZIEWICZ (NIKIDW)
STAROPOLSKIE BIESIADY

MATKI BOSKIE NATURY

14 – BERNADETA MUSIAŁKOWSKA
LUTOWE ŚWIĘTOWANIE – DAWNIEJ I WSPÓŁCZEŚNIE

FELIETON

17 – MARIA DORDEVIC
POKOLORUJ SIEBIE

SZTUKA

WYSTAWY
20 – REDAKCJA
EKSTAZA ŚW. FRANCISZKA

FILM

22 – MAŁGORZATA TAKACS
JAN NOWICKI W TRZECH AKTACH

34

GRZEGORZ ŁUBCZYK
VIRTUS ET FRATERNITAS

LITERATURA

24 – KELLERMANN VIKTÓRIA
KICSIKNEK ÉS NAGYOKNAK:
LENGYEL KÖNYVÚJDONSÁGOK 2021-2023

FELIETON

27 – EMILIA KOVALCSIK
W KOKOSOWYM MIĄŻSZU

ELEMENTY KRAJOBRAZU

29 – AGNIESZKA HORA
ZIMA CZAS NA ODPOCZYNEK

HISTORIA

WĘGRZY WŚRÓD UHONOROWANYCH
PRZEZ INSTYTUT PILECKIEGO
34 – GRZEGORZ ŁUBCZYK
VIRTUS ET FRATERNITAS

SPORT

SPORT I JEGO HISTORIE
39 – NORBERT TKACZ
O TYM JAK W ZABRZU POJAWIŁ SIĘ
I ZNIKNĄŁ ...GÉZA KALOCSAY

NABORY

44 – POLSKA SZKOŁA PRZY AMBASADZIE RP
PRZEDSZKOLE POD SKRZYDŁAMI ORPEG
46 – OGÓLNOKRAJOWA SZKOŁA POLSKA NA WĘGRZECH
NOWE PRZEDSZKOLE

39

NORBERT TKACZ
O TYM JAK W ZABRZU POJAWIŁ SIĘ
I ZNIKNĄŁ GÉZA KALOCSAY

48 – OGÓLNOKRAJOWA SZKOŁA POLSKA NA WĘGRZECH
SZKOŁA POLONIJNA I JEJ WIELOWYMIAROWOŚĆ

FELIETON

50 – TOMASZ SZUBART
NIESPODZIEWANA CISZA OSTATKÓW

KRONIKA

51 – ALICJA NAGY
KARNAWAŁ 2023 R. WE WSPOMNIENIACH
POLONII W BUDAPESZCIE
51 – POLSKIE STOWARZYSZENIE KULTURALNE
IM. J. BEMA NA WĘGRZECH
52 – POLSKI OŚRODEK KULTURALNO- OŚWIATOWY
53 – SAMORZĄD NARODOWOŚCI POLSKIEJ W MISZKOLCU
54 – POLSKA SZKOŁA PRZY AMBASADZIE RP
57 – STOWARZYSZENIE KATOLIKÓW POLSKICH
NA WĘGRZECH PW.SW. WOJCIECHA DOM POLSKI
IM. JANA PAWŁA II
57 – OGÓLNOKRAJOWY SAMORZĄD POLSKI
NA WĘGRZECH

KALENDARIUM

58 – ALICJA NAGY
BOGATY MARZEC
WIOSNA 2023 DLA WĘGERSKIEJ POLONII

KATARZYNA BALOGH

LAUREATKA NAGRODY MNIEJSZOŚCIOWEJ 2022 R.

We wrześniu 1995 roku rząd Węgier – nawiązując do uchwały ONZ – uznał dzień 18 grudnia za Dzień Mniejszości Narodowych, (od 2012 r. Dzień Narodowości) i uchwaleniu Nagrody Narodowościowej (za zasługi dla danej narodowości). Po raz pierwszy Nagroda Mniejszościowa za zasługi dla narodowości przyznana została w 1999 r., a otrzymały ją ex aequo dwa polskie stowarzyszenia: istniejące od 1958 r. pierwsze po wojnie Polskie Stowarzyszenie Kulturalne im. Józefa Bema na Węgrzech i powstałe w 1993 r. Stowarzyszenie Katolików Polskich na Węgrzech pw. Św. Wojciecha.

Z Katarzyną Balogh rozmawia Alicja Nagy

Od 2012 r. rokrocznie 8 grudnia w parlamencie węgierskim odbywa się uroczystość wręczania nagród mniejszościowych najbardziej zasłużonym dla danej narodowości organizacjom lub osobom prywatnym. Tegoroczną beneficjentką tej prestiżowej nagrody została znana powszechnie – nie tylko w naszych kręgach polonijnych – Katarzyna Balogh. Akurat tego samego dnia, ale w godzinach popołudniowych, Stołeczny Samorząd Polski, którego przewodniczącą jest właśnie po raz trzeci Katarzyna

Balogh, organizował dla stołecznej Polonii tradycyjne już piękne spotkanie z okazji nadchodzących świąt Bożego Narodzenia.

W pięknie i elegancko udekorowanej ozdobami bożonarodzeniowymi Sali Teatralnej przy ul. Akademia 1, przy nakrytych białymi obrusami stołach, zasiadło do świątecznej wieczerzy przeszło 150 osób, reprezentujących naszą stołeczną Polonię, a wśród nich bardzo wielu seniorów 75+, którzy już raczej rzadko biorą udział w zbio-

rowych uroczystościach. I właśnie w takiej scenerii i niezwyklej atmosferze jako pierwsi mogli usłyszeć tę radosną nowinę o uhonorowaniu Katarzyny Balogh taką nagrodą.

Gratulacjom i życzeniom skierowanym do niej nie było końca. A odbywało się to głównie w trakcie łamania się tradycyjnie poświęconym przez ks. proboszcza opłatkiem i wzajemnym składaniu sobie życzeń. Wydawało się, że wszyscy bardzo cieszymy się z sukcesu naszej koleżanki. Ale, z ogromną przykrością muszę też stwierdzić, że nie byłibyśmy chyba sobą, gdyby pośród nas nie znalazło się parę osób, które zaczęły powątpiewać, czy Katarzyna aby na pewno już teraz zasłużyła na takie wyróżnienie?

Na moje zapytanie, ile lat trzeba na nie zasługiwać, żadna z tych osób nie potrafiła mi konkretnie odpowiedzieć. Gwoli przypomnienia tym niedowiarkom postanowiłam jak najszybciej porozmawiać z laureatką na temat jej długiej działalności na naszej polonijnej niwie.

Kasiu! – Poznałam cię jeszcze w ostatnich latach ubiegłego

KATARZYNA BOLOGH WRAZ Z INNYMI LAUREATAMI NAGRODY MNIEJSZOŚCIOWEJ 2022 ROKU

UROCZYSTE OBCHODY 15-LECIA ISTNIENIA ZESPOŁU PIĘŚNI I TAŃCA „POLONEZ”

wieku, w Stowarzyszeniu Bema, w zarządzie którego byłam nieprzerwanie od 1970 r. a od 1997 r. byłam nawet, przez dwie kadencje, prezesem.

Działał tam amatorski zespół folklorystyczny „Dwa Bratanki” pod kierunkiem choreografa Istvána Herzega. On sam, rodowity Węgier, ale mający żonę Polkę, tańczył w pierwszym naszym zespole założonym przez św. Janinę Kószeghy w 1969 r.

Wspominam to, aby przypomnieć pewien ciąg dziejów związany z początkiem twojej działalności w kręgach naszej Polonii. To właśnie do nas przyszedł kiedyś z grupką maluchów z XVIII dzielnicy, aby i on zasilili zespół. Już wtedy zaczął działać tam Samorząd Mniejszości Polskiej, a jego przewodniczącym był twój mąż László Balogh, a ty - nie mając jeszcze obywatelstwa węgierskiego - starałaś się dzielnie mu pomagać, z udziałem dzieci; nie tylko własnych, ale i innych, chętnych do tańca. Razem z „Dwoma Bratankami” wyjechaliście nawet

dwukrotnie na kurs taneczny do Gdańska ale, niestety, w 2001 r. drogi „Dwóch Bratanków i twoich maluchów się rozeszły.

Już sami stworzyliśmy zespół „Polonez”, który nie tylko istnieje do chwili obecnej i znakomicie się rozwija. Co prawda i w innej dzielnicy była próba stworzenia zespołu, lecz bez powodzenia. W naszym zespole występuje kilka osób tzw. tancerzy seniorów, którzy kontynuują to, co zaczęli przeszło 20 lat temu. To są między innymi moje własne dzieci, Patrycja Kis i Robert. Obydwoje mają już swoje dzieci i mam nadzieję, że i one będą kontynuować to, co zaczęli niegdyś ich rodzice.

Patrycja, która skończyła nawet kilka lat temu kurs choreograficzny w Rzeszowie, stworzyła jeszcze przed pandemią grupę maluchów, ale teraz, już po wszystkich lockdownach trzeba ją na nowo zbierać.

Niektórzy zarzucają mi, że w „Polonezie” jest najwięcej Węgrów. To prawda. Ale jakoś nasi polonusi nie mają albo chęci, albo czasu, lub po prostu samozaparcia, by intensywnie cwi-

czyć. I dlatego właśnie postępujemy zgodnie z przysłowiem „jak się nie ma co się lubi, to się lubi co się ma”. Nie odpuszczamy, ciągle się rozwijamy, wprowadzamy do programu coraz więcej tańców z niemal wszystkich regionów Polski. Ale, ponieważ jesteśmy Polonią z Węgier, musimy na rozmaitych występach na Węgrzech, w Polsce, a także bardzo często za granicą prezentować rzecz jasna folklor węgierski.

Od momentu powstania zespół „Polonez” nie tylko występował na rozmaitych pokazach, festiwalach, konkursach na Węgrzech, w Polsce, ale i za granicą odnosił sukcesy. Właściwie łatwiej byłoby mi wymienić kraje i kontynenty, gdzie jeszcze nie występowaliśmy. Bardzo byśmy jeszcze chcieli wystąpić na kontynencie amerykańskim, w Australii i w Afryce.

Przy okazji przypomnę, że w 2016 roku to właśnie „Polonez” otrzymał Nagrodę Mniejszościową. Był to naprawdę wielki zaszczyt dla nas i ogromna chęć do dalszej owocnej pracy na rzecz rozślawiania naszej Polonii na całym świecie.

SESJA ZDJĘCIOWA GRUPY MAŁY POLONEZ 2019, ŹRÓDŁO: FB: POLONIJNY ZESPÓŁ: PIEŚNI I TAŃCA „POLONEZ” Z BUDAPESZTU

Bez wątplenia „Polonez” jest twoją najlepszą wizytówką, potwierdzającą ogromne zaangażowanie w życie naszej Polonii. Z nim związana jest ogromna praca: organizowanie strojów, zapewnianie choreografów, grafik występów na Węgrzech i za granicą, koszt utrzymania itd. Nikt, kto nie miał do czynienia z czymś takim, nie potrafi sobie nawet wyobrazić, jaki to wysiłek, zwłaszcza nie dysponując oddzielnym biurem ze specjalnie w tym celu zatrudnionymi pracownikami.

Poza „Polonezem” jesteś jeszcze ogromnie zaangażowana w nasze polonijne życie zarówno na polu samorządowym jak i własnym, zawodowym.

Od 2006 r. jestem przewodniczącą Samorządu Polskiego w XVIII dzielnicy, a Samorządu Stołecznego po raz trzeci. Może to i dobrze, że łączę pracę w obu samorządach, bo chyba dzięki temu nasze życie polonijne na Węgrzech jest bogatsze. Niektóre imprezy, koncerty, uroczystości możemy organizować wspólnie, a dzięki skumulowanym kosztom lepiej, na o wiele wyższym poziomie. Dużym plusem jest także fakt, że nasi polonusi z różnych dzielnic miasta mogą się o wiele lepiej poznać i znacznie częściej spotykać. Nie znaczy to jednak, że nie musimy dbać o własną dzielnicę, i nie współpracować z samorządami innych narodowości. W mojej dzielnicy mamy znakomity kontakt i współpracę

z Ormianami, Grekami, Słowakami.

Pracy jest dużo, ale nie narzekam. Sama sobie ją wybrałam, a moi wyborcy zawierzili mi i całemu samorządowi, że będziemy ich godnie reprezentować. Staramy się przygotowywać program jak najatrakcyjniejszy, nie zapominając o własnej tradycji, świętach, kontaktach państwowych. I chyba to się udaje, bo parę lat temu lokalne władze XVIII dzielnicy, która nota bene współpracuje z samorządem Dąbrowy Tarnowskiej w Polsce, przyznała nam Nagrodę z okazji Święta Narodowego Węgier 15 Marca. I tu muszę się od razu pochwalić, że i władze polskie o mnie nie zapomniały. W 2021 r. w Ambasadzie RP pan ambasador prof. Jerzy Snopek wręczył mi Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia RP, przyznany przez prezydenta RP Andrzeja Dudę za zasługi na rzecz Polonii węgierskiej.

Od 2006 r. przez dwie kadencje byłaś przewodniczącą Stołecznego Samorządu Polskiego. Uważałam to, bo sama też jego jestem radną, za wielką odwagę z twojej strony. Był to bowiem najtrudniejszy dla nas czas, kiedy toczył się proces sądowy z byłym przewodniczącym i kiedy z tego powodu musieliśmy spłacać państwu węgierskiemu ogromne koszty za jego niegospodarność i złe zarządzanie.

A mimo to organizowaliśmy wiele imprez na wysokim poziomie, jak na przykład coroczne, a zapo-

czątkowane jeszcze przez Stowarzyszenie Bema bożonarodzeniowe spotkania polonijne, Bale Polonii, obozy letnie dla dzieci w Polsce, obozy zimowe w Zakopanem, cieszące się dużym powodzeniem zwłaszcza wśród naszej starszej Polonii wycieczki krajoznawcze do różnych miejsc w Polsce, koncerty, zabawy karnawałowe itp. itd. Nawet trudno to wszystko wyliczyć. Pod twoim kierownictwem daliśmy radę. I na szczęście obecnie, kiedy od 2019 r. ponownie pełnisz tę funkcję liczba zadań samorządowych jeszcze wzrosła.

Samorząd nasz i twój w XVIII dzielnicy wspomaga finansowo polską plebanię i niektóre polskie organizacje kulturalne na Węgrzech, które pomocy potrzebują.

Kasiu, to dla nas, naprawdę wielki zaszczyt pracować z Tobą, bo wiemy, że co zaplanujesz, na pewno zrealizujesz. Jesteś twarda i nieugięta, nie boisz się żadnych wyzwań. Cieszysz się z sukcesów innych, ale są one dla Ciebie tylko bodźcem do dalszych działań. I dlatego uważam, że Twój pomysł w życiu prywatnym też zrodził się z potrzeb naszej Polonii.

Rzeczywiście tak było. Podczas naszych krajoznawczych wycieczek do Polski bardzo ważnym punktem programu musiały być zakupy w jakimś dużym markecie, by turyści mogli zaopatrzyć się w niedostępne

na rynku węgierskim polskie artykuły spożywcze. Po prostu brakowało im polskich smaków: głównie pierogów, śledzi, niektórych artykułów mleczarskich i wędliniarskich i wreszcie naszych wspaniałych wyrobów cukierniczych.

Zresztą tak samo zachowuje się Polonia na całym świecie i dlatego wszędzie tam powstają liczne polskie sklepy. Ja początkowo, ale sporadycznie, byłam organizatorką kiermaszy spożywczych z okazji przede wszystkim świąt czy festiwali narodowościowych, organizowanych w różnych terminach na terenie całych Węgier. Cieszyły się one ogromnym powodzeniem, a polskie wyroby rozchodziły się jak świeże bułeczki. Co więcej, także nasi węgierscy przyjaciele i przedstawiciele innych narodowości namawiali mnie niejednokrotnie, abym częściej organizowała takie kiermasze. Postanowiłam więc zająć się tym poważnie.

Początkowo z węgierskim wspólnikiem otworzyliśmy sklep w Budapeszcie, ale on się wycofał. Natomiast ludzie bardzo się już do nas przyzwyczaili i otworzyliśmy sklep internetowy LENGYEL BOLT.HU. Składa się u nas zamówienia na znajdujące się w nim konkretne towary, które następnie dostarczamy klientowi do domu. Jest z tym dużo pracy, ale i mnóstwo satysfakcji.

Klienci są bardzo zadowoleni i z niecierpliwością czekają na nowe dostawy, a szczególnie my, bemowscy osiemdziesięciolatekowie, którzy od trzech lat otrzymujemy w prezencie od Polskiego Stowarzyszenia Kulturalnego im. Józefa Bema na Boże Narodzenie przygotowane przez twoją firmę paczki świąteczne z polskimi smakami.

Bardzo się cieszę, że mogę kogoś uszczęśliwić. Dla mnie jest to stała praca etatowa, bo praca w samorządach to raczej hobby i w dużej mierze praca społeczna. Tylko jako przewodnicząca w Samorządzie Stołecznym otrzymuję niewielkie honorarium. Radnym się tylko bywa w danym

pięcioletnim cyklu samorządowym. A emeryturę wypracowuje się w chwili osiągnięcia wieku emerytalnego.

Obecnie jesteśmy w okresie karnawału, który zazwyczaj kojarzy nam z balami, zabawami tanecznymi, hulankami, itd. Niegdyś odbywały się one w skromnych warunkach przy muzyce z płyt gramofonowych, wspólnym śpiewie, ale za to w przyjemnej atmosferze w siedzibie Stowarzyszenia Bema, w Domu Polskim, w IV i XIII dzielnicy.

Pierwszy prawdziwy „Bal Polonii” w 2000 r. zorganizował Samorząd Stołeczny, którymi kierowała wówczas Ewa Słaba-Rónay, obecna rzeczniczka narodowości polskiej w ZN Węgier, a następnie Halina Wesolek i ty przez dwie kadencje.

W latach 2011 - 2014 r. Polonia nasza miała możliwość bawić się aż dwukrotnie: na „Balu Polonii” i „Balu Polskim”, którego organizatorem został Samorząd Ogólnokrajowy.

W ubiegłym roku natomiast dzięki Tobie i Korinnie Wesołowski, przewodniczącej III dzielnicy oraz radnej Samorządu Ogólnokrajowego zorganizowany został bal,

który miał rozpocząć nową tradycję budapesztańskich bali samorządowych, polegającej na tym, że głównym organizatorem miał być rokrocznie inny samorząd, ale finansowany wspólnie przez wszystkie samorzady.

Idea była piękna, ale niestety, w tym roku żaden z samorządów nie podjął się tego zadania. Jak się okazało, sądzono, że ponownie ją to zorganizują. Ale oficjalnie nikt tego nie zaproponował. Wobec tego balu nie będzie. A szkoda, bo wiem, jak bardzo wielu naszych polonusów na to czekało.

Ja sama nie chciałam wychodzić przed szereg tym bardziej, że Samorząd Stołeczny organizował dla naszych polonijnych dzieci obóz narciarski w Zakopanem.

W imieniu własnym i całej naszej Polonii dziękujemy Ci za twoją pracę na rzecz naszej społeczności i życzymy dalszych sukcesów i uznania. Bo sukces jednej osoby jest jednocześnie sukcesem całej naszej Polonii.

KATARZYNA BALOGH TAŃCZY POLONEZA NA BALU POLONI W 2009R,
ŹRÓDŁO: ARCHIWUM WŁASNE ALICJI NAGY

ORGANIZACJA UCZT I WYSTAWNYCH PRZYJĘĆ WIĄZAŁA SIĘ NIEGDYŚ Z PRZESTRZEGANIEM LICZNYCH CEREMONIAŁÓW I ETYKIET:

- Cały proces rozpoczął się już od momentu powitania gości: jeśli byli zapowiedziani, to należało ich oczekiwać na progu domostwa lub w sieni, a po wygłoszeniu stosownej przemowy, zaprowadzić do świetlicy, pokoju dla kompanii lub pokoju stołowego, najlepiej z kieliszkiem powitalnym w dłoni.
- Obowiązywał też zwyczaj by po przyjeździe na miejsce odpasać szable i pozostawić je pod ścianą lub w kącie.
- W dalszej kolejności zapraszano przyjezdnych do stołu, przy którym obowiązywała szczególnie hierarchia, w zależności od statusu społecznego. Najważniejszą rolę odgrywała tu starożytność rodu, najlepiej sięgająca tylko czasów piastowskich.
- Gospodarz musiał też uważać by nie posadzić obok siebie zwaśnionych gości, najlepiej lokując ich przy osobnych stołach.

O TYCH I WIELU INNYCH ZASADACH PRZECZYTAĆ PONIŻEJ

STAROPOLSKIE BIESIADY

Tradycja karnawału w Polsce sięga czasów szlachty sarmackiej, czyli około XVI wieku. Organizowano wówczas kuligi, maskarady, ucztę i tańce. Świątowano barwnie i z wielkim rozmachem.

Organizacja uczt i wystawnych przyjęć wiązała się niegdys z przestrzeganiem licznych ceremoniałów i etykiety, co niejednokrotnie przysparzało gospodarzom wielu wysiłków. Niełatwo było bowiem sprostać wszystkim narzuconym konwenansom.

Cały proces rozpoczął się już od momentu powitania gości: jeśli byli zapowiedziani, to należało ich oczekiwać na progu domostwa lub w sieni, a po wygłoszeniu stosownej przemowy, zaprowadzić do świetlicy, pokoju dla kompanii lub pokoju stołowego, najlepiej z kieliszkiem powitalnym w dłoni. Obowiązywał też zwyczaj by po przyjeździe na miejsce odpasać szable i pozostawić je pod ścianą lub w kącie.

Jak to na ucztach bywało

W dalszej kolejności zapraszano przyjezdnych do stołu, przy którym obowiązywała szczególnie hierarchia, w zależności od statusu społecznego. Jędrzej Kitowicz, wybitny historyk i pamiętnikarz pisał, że potrawy zdążyły ostygnąć nim panowie zasiadający do stołu proces, indukty, repliki, rerepliki i juramenta względem miejsc pierwszeństwa zakończyli. Najważniejszą rolę odgrywała tu starożytność rodu, najlepiej sięgająca tylko czasów piastowskich. Gospodarz musiał też uważać by nie posadzić obok siebie zwaśnionych gości, najlepiej lokując ich przy osobnych stołach. Niemniej jednak o zawadę lub burdę w czasie uczt nie było trudno, zwłaszcza, gdy w grę

wchodziło ogromne poczucie własnej godności, i porywczy temperament biesiadników.

Stoły obowiązkowo musiały być nakryte obrusami: lnianymi, bawelnianymi lub adamaszkowymi, zdobionymi różnorodnymi wzorami, a często i herbami właścicieli. Czasem dalsze stoły, przy których siedzieli mniej znaczący goście przykrywano zwyczajnym, szarym płótnem domowego wyrobu, stąd powiedzenie o znalezieniu się na szarym końcu. Taka lokalizacja, oprócz najniższego prestiżu, miała też inne wady. Zasiadający tam goście byli obsługiwani na samym końcu, docierały więc do nich zaledwie resztki serwowanych potraw. Zanim przystąpiono do posiłku należało wznieść pierwsze toasty, których

ZWYCZAJE

BIESIADY

treść była zgodna z tradycją i obyczajem. Dawniej obowiązywał zwyczaj picia z jednego kielicha, który jak pisał Jędrzej Kitowicz zaginał, gdy nastąpiły kielichy szklane i kieliszki, nastąpiła zarazem i obrzydliwość cudzej gęby. W XVIII wieku znany i praktykowany był gest rozbijania kielichów o głowę lub podłogę, opisany przez Henryka Sienkiewicza w „Potopie”.

Co jadano?

Jeszcze do XVIII wieku, który przyniósł duże zmiany w dziedzinie gastronomii, gustowano w tłustym jadle przyprawionym korzeniami lub ziołami – majerankiem, rozmarynem, tymiankiem, bazylią, melisą. Doświadczeni smakosze, dla zaostrożenia apetytu nacierali talerze, na które potem nakładali dania, aromatyczną odmianą czosnku zwaną rokambulem. Chętnie spożywano różnego rodzaju marynaty – kwaszone ogórki i kapustę, kapary w occie, musztardę, ćwikłę z solą i octem, marynowane rydze, a także chrzan z oliwą, octem i śmietaną. Z bardziej konkretnych dań dużym powodzeniem cieszył się rosół, barszcz, bigos z kapusty kwaśnej i słodkiej, gęś ze śmietaną i grzybami, z dodatkiem kaszy perłowej, flaki przyprawione szafranem.

Oczywiście honorowe miejsce na stole zajmowały mięsiwa, podawane w formie pieczeni, duszone, wędzone czy w galarecie. Dużym powodzeniem cieszył się drób i dania z dziczyzny oraz różnego rodzaju kiełbasy, kiszki i pasztety. Zamożne domy delectowały się potrawami z ryb. Jadano szczupaki, karpie,

węgorze, pstrągi, okonie, łososie, jesiotry i śledzie. Już w końcu XVII wieku na wielkopańskich stołach zaczęły pojawiać się ostrygi, małże, ślimaki czy żabie uda.

Uzupełnieniem menu były warzywa – buraki, kapusta słodka, marchew, pasternak, brokuły, szparagi, karczochy, sałata, rzodkiewka, jarmuż, selery, pory, cebula, czosnek, groch oraz sosy – chrzanowy, żółty z dodatkiem szafranu, szary z cebuli, czarny z powidłami i czerwony zaprawiany sokiem wiśniowym.

Staropolska biesiada nie mogła się oczywiście obyć bez deserów. Na stołach królowały torty, kremowe ciasta oraz owoce – jabłka, brzoskwinie, morele, śliwki, figi, pomarańcze, ananasy. Specjalnie dla dam serwowano różnego rodzaju konfitury i kandyzowane owoce, czyli tzw. konfitury suche. Podawano też gruszki suszone z cynamonem, nadziewane cukrem, wonne fiołki, kwiaty pomarańczy i bez w cukrze.

I co pijano?

Do tak znakomitego jada nie mogło oczywiście zabraknąć stosownych trunków. Raczone się piwem krajowym, zwłaszcza piotrkowskim świdnickim, łowickim, grodziskim i wareskim. W połowie XVII wieku modne stały się mocne i ciężkie portery. Jednak najbardziej szlachetnym staropolskim napitkiem był miód, podawany z dodatkiem ziół, korzeni, owoców i soków. Z czasem ustąpił on miejsca importowanym winom i likierom. Za najszlachetniejsze wina uznawano

wina węgierskie, hiszpańskie, włoskie i francuskie. Na stoły pańskie podawano też najznakomitsze gatunkowo wódki, wyrabiane w Gdańsku. Bardzo drogim trunkiem była ratafia.

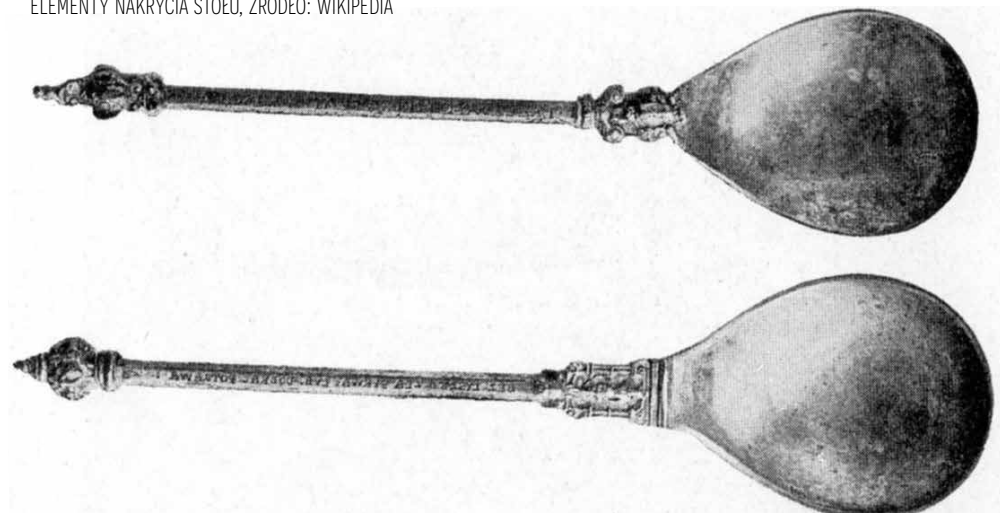
Wśród napojów bezalkoholowych warto wspomnieć o kawie, którą znano w Polsce już z początkach XVII wieku, natomiast prawdziwą popularność zdobyła po odsieczy wiedeńskiej w 1683 roku, wówczas bowiem Polacy zetknęli się z tureckim zwyczajem picia tego napoju. Z kolei zwyczaj spożywania herbaty zaczął się rozpowszechniać w latach dwudziestych XIX wieku. By uszlachetnić jej smak początkowo parzono ją z goździkami, czasem dodając araku lub czerwonego wina, później dopiero przyrządzano ją na sposób angielski, czyli z mlekiem i cukrem. W końcu XVIII wieku pojawiła się czekolada, którą pito z dodatkiem cynamonu lub wanilii.

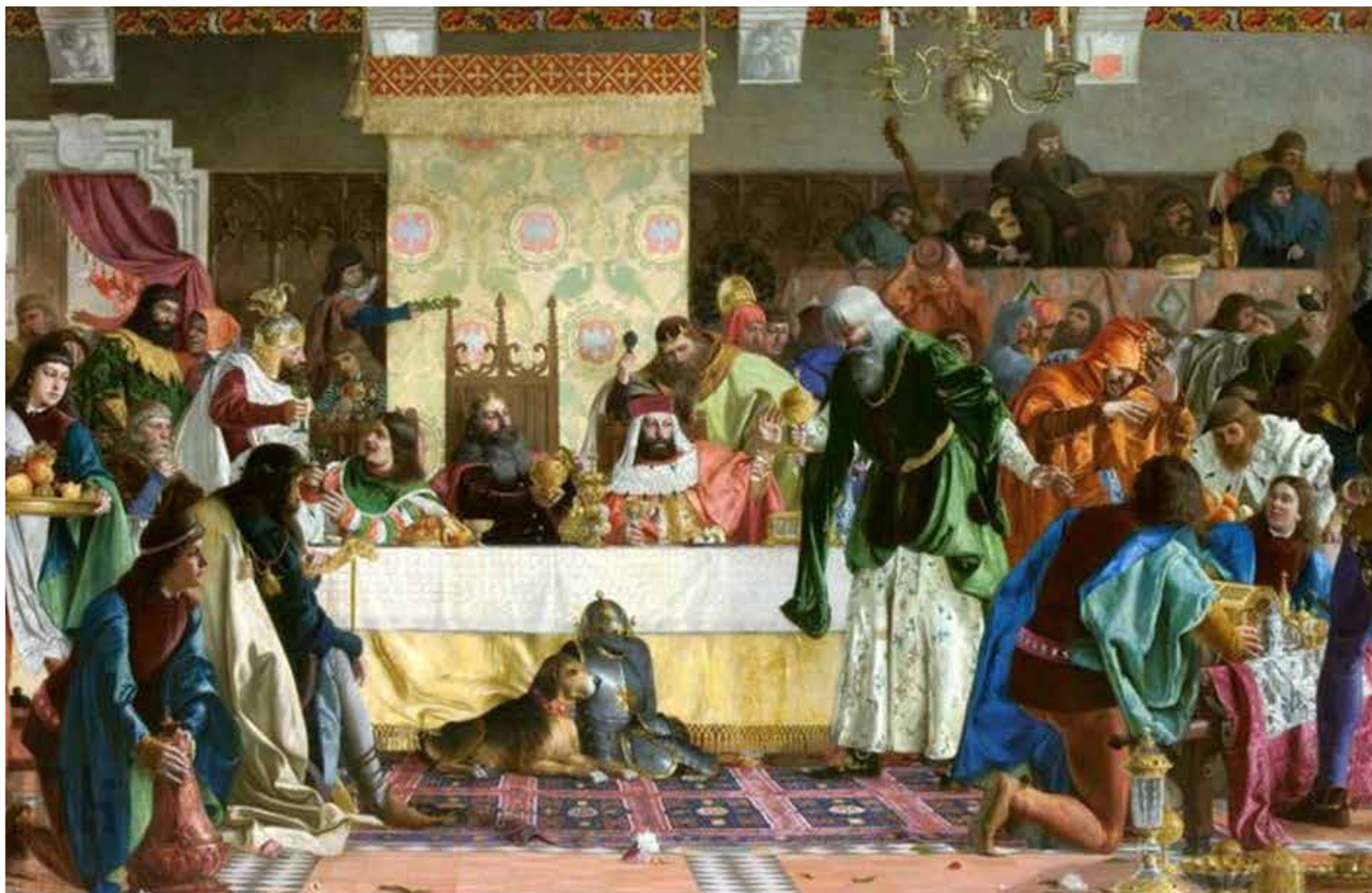
Jak wyglądały zastawione stoły?

Stół zastawiano naczyniami, ułożonymi w pewnym porządku, zgodnie z przyjętym zwyczajem, obowiązującymi regułami mody, a czasem własnymi upodobaniami estetycznymi. Dodatkowe wskazówki i rady zawierały ówczesne książki kucharskie. Jak pisał Jędrzej Kitowicz: Stoły zastawiano wielkimi misami, które u wielkich panów były srebrne, u mniejszych prócz wazów i serwisów cynowe, talerze także podług pana srebrne albo cynowe. Tu trzeba dodać, że pod misy kładziono tzw. prawdy zwane miśnikami. Były to plecione ozdoby podkładki, później także z metalu, zdobione często herbem gospodarza.

W dzisiejszym rozumieniu serwis oznacza komplet naczyń, o jednolitej dekoracji, służących do zastawy stołowej, w skład którego wchodzi m.in. wazy, półmiski, różnego rodzaju talerze, salaterki, maselniczki, solniczki. W XVIII wieku serwisem nazywano duże ozdobne naczynie ze srebrnym koszykiem osadzonym na kolumnach, poniżej którego znajdowały się cztery obręczki ze srebrnymi lub kryształowymi karafkami. Nazywano tak również drewnianą taflę, u zamoż-

ELEMENTY NAKRYCIA STOŁU, ŹRÓDŁO: WIKIPEDIA

BRONISŁAW ABRAMOWICZ „UCZTA U WIERZYŃKA 1876”, ŹRÓDŁO: WIKIPEDIA

niejszych gospodarzy, pokrytą srebrną blachą. Na jej brzegach pomiędzy kolumnami ustawiano cztery solniczki – dwie z solą i dwie z pieprzem. W zależności od rozmiarów stołu ustawiano dwa lub trzy serwisy, a na małych stołach – pojedyncze, małe serwisy zwane menażkami.

Serwisy należały więc do zastawy typu użytkowego, ale w dużym stopniu i dekoracyjnego. Często przybierały bardzo wymyślne formy, a ich części były wymienne. W szerokim asortymencie nie mogło zabraknąć m.in. grup myśliwskich, postaci zwierząt, scen sielankowych, mitologicznych, antyk wizujących, modelowanych w biskwicie, czyli białej nieszkliwionej porcelanie o matowej powierzchni, naśladowującej marmur lub alabaster.

Stoły dekorowano także bardziej fantazyjnie. Na przykład w ułożoną na obrusie glinę wytkano cięte kwiaty, wśród których ustawiano alegoryczne figurki. Stoły monarsze zdobiły kompozycje architektoniczne z masy krochmalowej, posypane talkiem. Jednak najpopularniejszą formą dekoracji były kwiaty, złasz-

cza od połowy XIX wieku, gdy okazały serwisy wyszły z powszechnego użytku. W czasie wielkich przyjęć na stołach obok kwiatów i naczyń ustawiano kandelabry, czyli wieloramienne świeczniki najczęściej ze srebra lub pozłacanego srebra, stylistycznie dostosowane do zastawy. Dodatkowo oświetlenie stanowiły ustawione na parapetach, gzymsach i konsolach kaganki napełnione lojem lub olejem.

Życie w dawnej Polsce było bardzo towarzyskie. Jak pisał Jan Bystoń: wspólnie biesiadowano i pito, radzono i modlono, wspólnie bawiono się i pracowano. Spotykano się z okazji ważnych wydarzeń rodzinnych, kościelnych, państwowych. Czasami odwiedzano się bez konkretnych okazji, by wspólnie spędzić czas w gronie najbliższych.

Oprac. Joanna Radziewicz

Na podstawie książki Teresy Jabłońskiej „Dawne zastawy stołowe”. Warszawa, 2012.

NIKiDW

NARODOWY INSTYTUT KULTURY
I DZIEDZICTWA WSI

NARODOWY INSTYTUT KULTURY I DZIEDZICTWA WSI (NIKiDW)

To instytucja mająca na celu wspieranie i ochronę kultury wsi oraz jej dziedzictwa. Instytut powołano w 2019 r. decyzją Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Do głównych zadań NIKiDW należy badanie, popularyzowanie, dokumentowanie i poszerzanie wiedzy na temat kultury mieszkańców obszarów wiejskich oraz dziedzictwa historycznego wsi oraz miast i miasteczek o tradycjach rolniczych.

LUTOWE ŚWIĘTOWANIE

DAWNIEJ I WSPÓŁCZEŚNIE

Jak daleko w przeszłość trzeba sięgnąć, by odkryć korzenie naszych tradycji czy wierzeń? Wydaje się nam czasem, że są one nasze i tylko nasze, podczas gdy wrzeczywistości wiele z nich wędruje i to tak w czasie, jak i w przestrzeni. Tradycja to to wszystko, co chociaż zostało wytworzone w przeszłości, nadal istnieje, wypełniając nasze życie dawnymi obrazami, ale ubranymi w nowe, bardziej atrakcyjne formy. Polskie tradycje i obrzędy związane z miesiącem lutym, a zwłaszcza postać Matki Boskiej Gromnicznej, są doskonałym tego przykładem.

Człowiek nie żyje w próżni – jest zależny od więzi i relacji społecznych, w których żyje. Otoczenie, historia, kontakty z innymi ludźmi oraz odmiennymi tradycjami kształtują naszą osobowość, budują naszą tożsamość. Każda tradycja ma charakter symboliczny; zawarte w niej symbole wyrażają świat wartości określonej społeczności. Potocznie tradycja jest rozumiana jako coś stałego i niezmiennego, coś, co przetrwało w niezminionej formie i takim powinno pozostać. Z doświadczenia jednak wiemy, że tak nie jest. W życiu codziennym, na przestrzeni lat, jesteśmy poddawani różnorodnym wpływom, bombardowani informacjami z wielu stron. Żyjemy w świecie, w którym dostęp do informacji i wiedzy jest łatwy. Tradycje i system wartości również podlegają zmianom. Wierzenia i zwyczaje, te nowe i te stare, wzajemnie się przenikają, „nowe” jest często modyfikacją „starego”.

W dniu 2 lutego Kościół rzymskokatolicki obchodzi święto Ofiarowania Pańskiego, na pamiątkę ofiarowania przez Maryję i Józefa ich syna, Jezusa Chrystusa, w Świątyni Jerozolimskiej. Święto to jest w Polsce

tradycyjnie nazywane świętem Matki Bożej Gromnicznej, a podczas jego obchodów przynoszone są do kościoła specjalne świece zwane gromnicami. Powstanie kultu Matki Boskiej Gromnicznej, który szczególnie mocno zakorzenił się w polskiej tradycji, datuje się na IX – X w.

Gromnice zostają poświęcone podczas nabożeństwa, a następnie są używane podczas wielu świąt oraz uroczystości o charakterze rodzinnym: chrztu, pierwszej komunii świętej, w czasie czuwania przy zmarłym. Istniał zwyczaj wkładania gromnicy w ręce konającego, a podczas burzy umieszczano ją w oknie wierząc, że uchroni dom i obejście przed nawałnicami i piorunami. Płomieniem gromnicy wypalano znak krzyża lub rozety na tragarzu – belce sufitowej, co miało ochronić dom przed uderzeniem pioruna, rozniecano też od niej domowe ognie. Wielu uważa, że symbol rozety podhalańskiej lub karpackiej, który przetrwał u górali, to dawny słowiański znak Gromowładcy.

Zdarzało się, że kopącym płomieniem znaczone krzyż na nadprożu

odrzwi w izbie, a tak dzieciom jak i dorosłym osmalano włosy z trzech stron (czoło i boki), by nie bali się piorunów. Świecę przewidywano lniąną kądzielą, by len wysoko rósł, a następnie chowana była za świętym obrazem lub wieszana pod obrazem za tylny koniec knota. Poświęcone pasemko lnu palono później nad cierpiącymi na różne zakaźne rumienie. Wierzono, że w ten sposób spali się choroby powodujące zapalny odczyn skóry. Po zgaszeniu gromnicy, profilaktycznie połykano jej dym, ufając, że ustrzeże to przed bólem zębów.

Tradycja ludowa powierzyła Matce Boskiej Gromnicznej jeszcze inną funkcję – ochronną – chroniła bowiem ludzi przed wilkami podchodzącymi do zagród, a wilki przed polującymi na nie ludźmi. Dlatego właśnie często nazywana była Wilczą Panią – znane są słowa modlitwy, którymi się do niej zwracano: „Gromniczna Pani z wilkami – módl się za nami”. Istnieje nawet dawna, ludowa opowieść o tym, jak Maryja uratowała wilka od śmierci. Kazimiera Iłakowiczówna opisała tę piękną historię w wierszu „Wilk gromniczny”.

„Szła Najświętsza przez bór Panienska,
miała płaszcz błękitny, białą sukienkę
i szło wilczysko chytre, przyczajone, przemarznęte, za Panną Świętą.
Wilka szukali z kłonicami,
jak go znajdą, kości mu połamią:
zeżarł zeszelej zimy ciele białe, prześliczne
w samą Gromniczną!
Spotykają chłopci świętą podróżną,
zdejmowali czapki, patrzą - na próżno:
„Wybacz nam, pani wspaniała,
czyś wilka nie widziała?
Zjadł on sierotce Jasi jagnię chude,
zagryzł wołu w stajni i psy po budach.
Wielka twa łaska, Matko, straszna jego ohyda,
więc nam go wydaj!”
„Anim go szukała, ani go wydaj.
Patrzcie lepiej po sercach, to się wam przyda,
bo tam to właśnie, a nie wśród ścieżyn,
wilk leży!”
Poszły rosłe chłopiska milcząc do chałup.
Ogląda się Panienska po śniegu białym,
ogłąda się wszędzie, aż spod płaszcza jej milczkiem
wylazł łeb wilczy! „A tuś mi, dławco jagniąt bezbronych?
Katom cię wydać byłabym skłonna,
tylko że nad twą wilczą niedolą
serce mnie boli.
Skoroś sam znalazł moją opiekę
zostań już przy mnie, bo gdzie uciekniesz!
Będziesz mi za to roztropnie służył
zimą w podróży.”
Odtąd chodzi wilk z Matką Najświętszą wiernie
przez śniegi puste, zawiane ściernie,
pełniąc wśród nocy mroźnych i długich
różne posługi.
A kiedy jasną gromnicą świeci
Panna przeczysta pośród zamieci,
tuż i Gromniczny Wilk za swą panią
jarzy ślepiami.”

MATKA BOSKA GROMNICZNA Z WILKAMI, ŹRÓDŁO: RACJONALISTA.PL

Co ciekawe, ludowy wizerunek oraz obrzędy związane z Matką Bożą Gromniczną wykazują wiele podobieństw z kultem oraz rytuałami związanymi z dawną boginią Słowian, Dziewanną. To jeden z wielu przykładów ciągłości kulturowej mimo zewnętrznej, pozornej zmiany formy. Dziewanna to jedno z głównych kobiecych bóstw słowiańskich, określana jako bogini lasów, łowów, dzikiej natury i zwierząt, ale też wiosny i miłości. Towarzyszy jej miały dwa motyle: czarny jako posłaniec uczuć miłych, ulotnych, szybko gasnących oraz błękitny – posłaniec miłości sięgającej poza śmierć. Uważano ją za patronkę ceremonii wtajemniczenia dziewczyc w arkana sztuki bycia kobietą, po odbyciu której panna nabywała prawa do noszenia wianka, oznaki stanu wolnego. Oznaką niewinności stanie się on dużo, dużo później. Wtedy też dziewanna – ziele przyjmie miano warkoczyka Najświętszej Panny i zostanie smutną bohaterką porzekadła: „Gdzie rośnie dziewanna, tam bez posagu panna”.

Dziewanna postrzegana była gdzieś tam jako wieczna dziewica, przez co czasami określano ją przydomkiem „czysta”. Uważano ją za patronkę małżeństwa i wierzono, że z jej pomocą uda się znaleźć dobrego męża lub żonę.

Bogini miała czuwać nad świętością małżeńskich przysięg, a dziewczęta, które upatrzyły sobie jakiegoś kawalera, zwyczajowo składały na ołtarzach bogini pukle włosów ukochanego, co, jak wierzono, gwarantowało związek z wymarzonym kawalerem. Ponadto czczono ją jako boginię płodności, którą o pomoc i wsparcie prosiły rodzące kobiety. Po porodzie to Dziewanna błogosławiła świeżo narodzone dziecię. Wspominano też o jej roli opiekunki chorych, co może być pochodną szerokiego zastosowania ziele dziewanny w medycynie ludowej, ale i współczesnym ziołolecznictwie. Dziewannę – zioło stosowano przeciw chorobom dróg oddechowych, gardła i jamy ustnej, wierzono, że leczy bydło z robaczycy, a zastosowana bezpośrednio na skórę działa odmiękczająco, kojąco i przeciwzapalnie. Jako bogini roślinności i lecznictwa, zwana też była „leczniczą panną”. Uważano, że ziele to ma nie tylko czarodziejskie właściwości, ale również zabezpiecza przed czarami: „Gdyby kto się bał czarów, niech pije wódkę z dziewanny, a będzie bezpieczny” - mówiono.

Zarówno Dziewannę jak i Matkę Boską Gromniczną przedstawiano z atrybutami takimi jak ogień, wilk lub pies oraz gałąź świerkowa. Ludowa opowieść o spotka-

BOGINI DZIEWANNA Z WILKAMI, ŹRÓDŁO: RACJONALISTA.PL

niu i ochronie wilków przez Maryję została przytoczona wcześniej, warto jednak wspomnieć, że Dziewanna, jeśli ktoś się jej naraził, stawała się mściwa i pełna okrucieństwa. Przystaczała się w panią śmierci, upiora, otoczona, co ciekawe, sforą psów lub wilków. U Dziewanny widzimy również pierwowzór gromnicy, czyli kadzi-dełko, smoliste łuczywo, które palono podczas wilczych świąt, a które wykonane było z ziela dziewanny.

Matkę Boską Gromniczną przedstawiano również często z koszyczkiem lub gniazdkiem u stóp, z którego wychylały się główki małych skowronków. Traktowano to jako pierwszą oznakę wiosny, która nieprzypadkowo wypadła właśnie na środek zimy. Bo luty to czas, gdy świętowano połowę zimy. Mówiono, że „zima się przepoławia”, znane są przysłowia: „Na Gromnicę - masz

zimy połowę”, czy „Na Oczyszczenie Marii Panny, zbliża się koniec sanny”. Od tego czasu ludzie niecierpliwie wyglądali nadchodzącej wiosny, starając się przybliżyć jej nadejście. Tak jak dawne słowiańskie święto Szczodrych Godów, które w tradycji chrześcijańskiej zostało zastąpione Bożym Narodzeniem, to czas radości z powodu wydłużającego się dnia, to na przełomie stycznia i lutego odbywały się uroczystości, podczas których zapalano ogień. Zapalanie ognia to jeden ze zwyczajów związanych z zamawianiem ciepła, swoista próba sprowokowania zmiany pór roku.

Przydomek „gromniczna” jest wywodzony powszechnie od gromów, przed którymi Matka Boża Gromniczna miała chronić, ale z początkiem lutego nie tyle się gromów obawiano, co ich pożądano. Pierwszy wiosenny grom był traktowany dawniej jako

oznaka wiosny, odpędzał złe moce i przede wszystkim „otwierał ziemię”, czyli sprawiał, że rośliny zaczynały kiełkować. Grom to huk, a gromniczna to huczna. W lutym rozpoczynały się słowiańskie „wilcze gody” - zabawy, tańce i wesela na cześć miłości i płodności. W tym czasie wilki rozpoczynały swoje amory, a ludzie szli w ich ślady. Panny wyruszały na poszukiwanie mężów, a kawalery przebierali się za wilki. Do dzisiaj znane jest przysłowie: „na gromniczny pocałuj mnie mój śliczny”. W Krakowie na połowę lutego przypadały tzw. „dni szalone”. Krakowskie przekupki chodziły wówczas po mieście w maskach zapustnych i napastowały przechodniów. Najmowały kapelę, przynosiły na rynek postne potrawy, napitek i tańczyły w śniegu i błocie. Młodzieńcy uciekali przed nimi, ponieważ zaprzęgały ich do kłosa, jeśli któryś „w bezżeństwie kończył zapusty”. Zakładały nieszczęśnikowi na głowę grochowy wieniec, kazały ciągnąć kłosa za sobą po rynku krzyżąc: comber! comber! dopóty, dopóki się nie odkupił. Tak dawniej wyglądały ostatki. Raczej nieprzypadkowo planeta Wenus, nazwana na cześć rzymskiej bogini miłości, w naszej kulturze nazywana jest Gwiazdą Wilczą. I raczej nieprzypadkowo wiąże się postać Matki Bożej Gromniczej z Dziewanną oraz dawnymi, zimowymi zwyczajami i wierzeniami, które miały przywołać wiosnę.

BERNADETA MUSIAŁKOWSKA

ABSOLWENTKA INSTYTUTU ETNOLOGII I ANTHROPOLOGII KULTUROWEJ UNIwersYTETU Jagiellońskiego z 2002 roku, obecnie PRACOWNIK MUZEUM ŻYwiecki Park ETNOGRAFICZNY.

POKOLORUJ SIEBIE

Nigdy nie rozumiałam, jak można mieć tyle butów. Nowoczesne trampki, fikuśne obcasy, eleganckie sandały, a nawet ponadczasowe crocksy... i to w dziesięciu kolorach! Moja Babcia miała obsesję na punkcie butów, którą pojęłam (i przejęłam) dopiero po latach.

Buty są magiczne - wyrażają to, jak danego dnia stąpasz po świecie. Możesz być wyluzowana w trampkach z logo Avengersów, możesz być delikatna w lakierowanych balerinach, a możesz też być twarda i władcza w ciężkich martensach. Kim dziś chcesz być? Królową, aktorką, gwiazdą rocka?

A może... tancerką! Taaaak, nareszcie nadszedł ten czas - czas karnawału. Uwielbiam karnawał - daje nam legalne i prawnie udokumentowane powody do świętowania. Można pić wino, można nosić kolorowe obcasy, można tańczyć, można doczepić sobie pióra we włosy i w tym wypadku nie będzie to dziwne. No, może trochę.

W karnawale dozwolone są wszystkie chyty modowe - to czas eksperymentowania z kolorami. Nudne brązy i szarości zostawiamy na czas jesiennej chandry, teraz na przekór lutowej pogodzie łączymy neonowy róż z pastelowym żółtym (już powoli nawiązując do Wielkanocy). Zamiast wyuczonego codziennego makijażu próbujemy nowych kosmetyków. Szalenie różowa szminka? Czemu nie! Intensywnie zielony cień do powiek? Jasne, może wiosnę szybciej przy-

wołamy. Cudownie złoty rozświetlacz, który tak kusił nas z półki w Rossmannie, ale wydawał się nam zbyt odważny? O, w takim razie odwagi! Jeśli chcemy nadać światu kolorów, musimy zacząć od pokolorowania siebie.

Można wykorzystać ten cudowny czas na wyjście ze strefy komfortu. Jesteśmy z Polski, która nie jest tylko biało-czerwona, ale też zieleni się od wszechobecnych lasów, mieni głębokim granatem Morza Bałtyckiego, błyszczy czystą bielą ze szczytów gór. A to nie wszystko! Wszędzie pełna jest eleganckich szpaków, które z gracją wysuwają marchewkowo pomarańczowe dzióbki, gdzieś gdzie swoim modnym irokezem zamacha dudek, bogatka podrapie się po limonkowym ciałku, wilga zabłyśnie topazowymi piórami, a gil z dumą wypnie najmodniejszy w tym sezonie łososiowy brzuszek. Wiem, że Rio de Janeiro ma błękitne papugi, ale my też mamy się czym pochwalić. Pokażmy to światu! Pokażmy bogactwo kolorów naszej ojczyzny, odziejmy się w jej wszystkie barwy.

I tańczmy, bawmy się, zawstydzmy szare niebo naszą kolorową duszą wyrażoną przez strój. Tupnijmy w ziemię przepięknymi kolorowymi szpilkami, które czekały w szafie na „odpowiednią okazję”. Halo, halo, karnawał jest ku temu okazją. Jeśli chcemy nadać światu kolorów, musimy zacząć od siebie. Więc na co czekać...?

MARIA DORDEVIC

ODKĄD NAUCZYŁA SIĘ STAWIĆ PIERWSZE LITERY, PROWADZI TAKŻE BLOGA. STUDIOWAŁA POLONISTYKĘ, UCZY W OGÓLNOKRAJOWEJ SZKOLE POLSKIEJ NA WĘGRZECH. JEJ MĄŻ JEST SERBO - WĘGREM, DLATEGO W JEJ RODZINIE MOŻNA DOŚWIADCZYĆ I SŁOWIAŃSKOŚCI I WĘGIERSKIEJ ATMOSFERY.

Megnyitó február 22-én 17 óra 30 perckor
Minden érdeklődőt szeretettel várunk az intézmény nyitvatartási idejében!

Wernisaż 22 lutego o 17:30. Wszystkich zainteresowanych serdecznie
zapraszamy w godzinach otwarcia instytucji!

T É R I D Ő

dukay barna

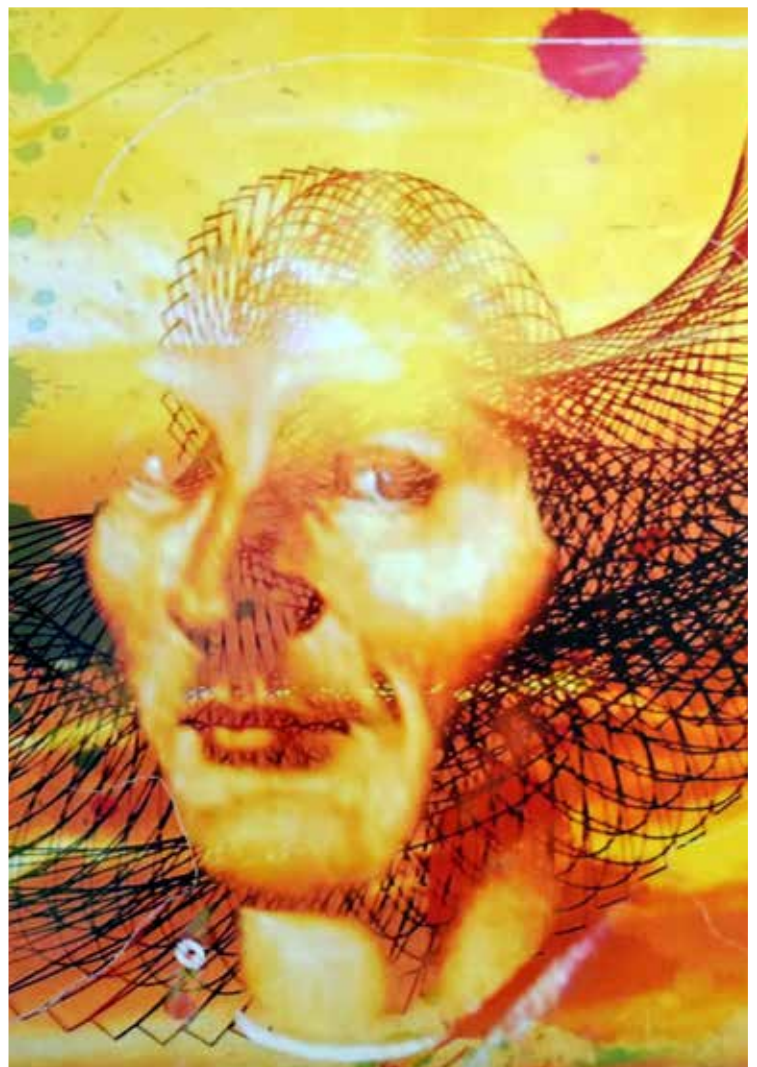
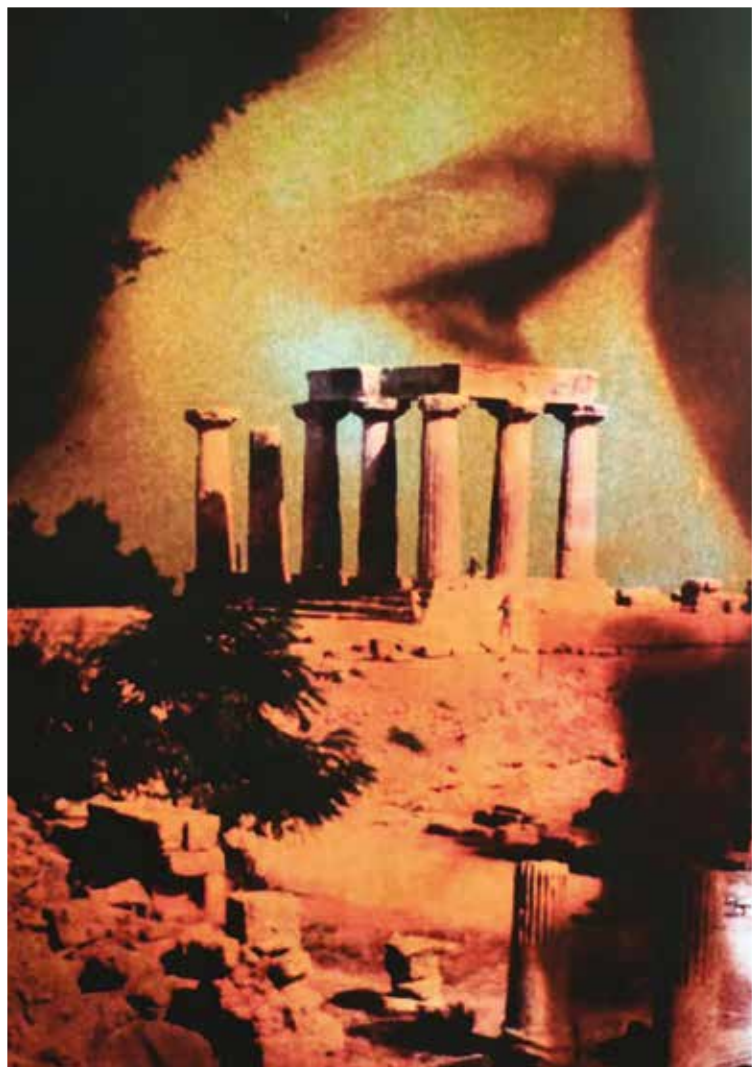
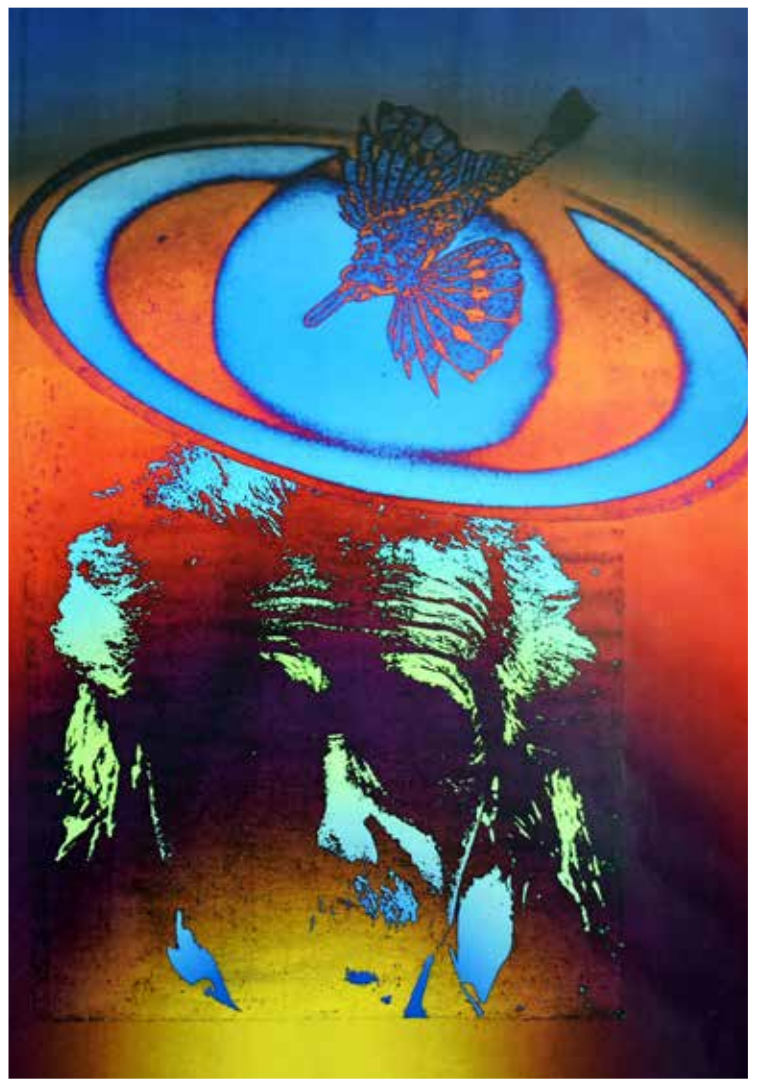
könyvborító és fotógrafikai kiállítása

2023. február 22.- március 25.

*Barna Dukay - "Czasoprzestrzeń". Wystawa
okładek, książek i grafik fotograficznych.
Od 22 lutego do 25 marca 2023 r.*

Polski Instytut Badawczy
i Muzeum w Budapeszcie
1102 Budapest, Állomás u. 10.

EKSTAZA ŚW. FRANCISZKA

JEDYNY OBRAZ EL GRECO W POLSKICH ZBIORACH

Podczas wystawy dzieł mistrza El Greco w Budapeszcie w Szépművészeti Múzeum został pokazany jedyny polski obraz, znajdujący się w zbiorach Muzeum Archidiecezjalnego w Siedlcach, Ekstaza Św. Franciszka. Historia tego obrazu jest niezwykle interesująca, gdyż jeszcze sześćdziesiąt lat temu nikt nie wiedział, że na ziemiach polskich znajduje się dzieło wybitnego manierystycznego artysty.

A wszystko zaczęło się w 1964 roku, kiedy dwie badaczki z instytutu Polskiej Akademii Nauk: Izabela Galicka i Hanna Sygietyńska przybywają do małej wsi Kosowo Lackie, by poczynić prace inwentaryzacyjne. Izabela Galicka zobaczyła obraz na ścianie w pokoju ks. Władysława Stępnia. Ksiądz opowiedział, że znalazł go w dzwonnicy, razem z innymi, niepotrzebnymi rzeczami czekającymi na spalenie. Jednak stwierdził, iż wizerunku świętego nie wypada zniszczyć, więc zabrał go i powiesił w swoim pokoju. Obraz, który mimo swojej kiepskiej kondycji i zaniedbania emanował swoistą magią, tajemnicą i niebywałym kunsztem malarskim zwrócił uwagę badaczek.

O historii obrazu wiadomo tylko tyle, że przez 40 lat wisiał w małym parafialnym kościele w Kosowie Lackim, a wcześniej prawdopodobnie został kupiony w antykwariacie w Warszawie. Miał być prezentem imieninowym dla proboszcza Franciszka Dąbrowskiego: Święty Franciszek dla Franciszka.

Przez dwa lata historyczki sztuki badały obraz. Po tym czasie były przekonane, że jest to dzieło El Greco i taką wiadomość przekazały światu. Ta informacja ściągnęła do Kosowa licznych badaczy i historyków sztuki, lecz wszyscy byli sceptycznie nastawieni co do oryginalności obrazu. Prace nad ustaleniem autentyczności obrazu trwały wiele lat. W międzyczasie obraz zmienił właściciela: wszedł w posiadanie Kurii Biskupiej i trafił do Siedlec, gdzie został poddany konserwacji w 1974 roku. Prace pod kierunkiem prof. Bohdana Marcconiego przeprowadziła Zofia Bliźnińska i Maria Orhweinowa. W trakcie badań okazało się, że część obrazu była zagięta na blejtramie. Obraz w swojej przeszłości był przemalowywany i po zdjęciu warstwy przemalowań, na tym zagiętym fragmencie, odkryto oryginalną sygnaturę pisaną grecką minuskułą: Domenicos Theotokop(ulos); tak brzmiało imię i nazwisko El Greca.

W 2016 roku obraz został poddany ponownej konserwacji przez specjalistów z Muzeum Narodowego w Krakowie. Najważniejszym z odkryć było

odsłonięcie na marginesach płótna autorskiej warstwy malarskiej, dzięki czemu obraz powiększył się o 4 cm na szerokość i o 2 na wysokość. Ponadto odkryto trzecie słowo sygnatury El Greca - epoiei czyli wykonał. Odsłonięto też czerwone linie, które są nakierowane na stygmaty świętego oraz usunięto stygmat na habicie, który nie był autorstwa El Greco, lecz został domalowany później. Zaprojektowano i wykonano specjalną ramę, która będzie zabezpieczać kilkusetletnie dzieło przez kolejne lata.

Cała historia tego obrazu: skąd się wziął w warszawskim antykwariacie, w jaki sposób i dzięki komu trafił do Polski zaginęła w mrokach przeszłości i pewnie nigdy jej nie poznamy. Kuria Biskupia w Siedlcach przez wiele lat nie wystawiała Ekstazy na widok publiczny w obawie by władze PRLu nie nakazały przekazania obrazu do muzeum państwowego. Od 2004 roku jest wystawiany w Muzeum Diecezjalnym w Siedlcach. Obecnie Ekstaza Św. Franciszka jest jednym z najcenniejszych obrazów w polskich zbiorach.

FRAGMENT OBRAZU EL GRECA „EKSTAZA ŚWIĘTEGO FRANCISZKA”

EL GRECO

Urodził się najprawdopodobniej w 1541 roku w Kandii na Krecie. Zdobył wykształcenie w pracowni pisania ikon.

W 1567 roku EL Greco wyjechał do Wenecji gdzie został uczniem Tycjana. W Wenecji ostatecznie porzuca styl malarza ikon i zaczyna malować w stylu zachodnioeuropejskim. Artysta zamienia temperę na farby olejne i jak wielu weneckich malarzy jako podobrazie stosuje surowe płótno. Pierwszą pracą w której widać porzucenie stylu bizantyjskiego na rzecz malarstwa europejskiego jest Tryptyk modeński.

W 1570 roku przenosi się do Rzymu, gdzie jest przedstawiany jako „uczeń Tycjana”. Wieczne miasto nie okazało się dla El Greca łaskawe, miał niezbyt wiele zleceń od swoich mecenasów. Zajął się więc malowaniem portretów. Założył własną pracownię malarską, jednak w Rzymie konkurencja malarzy, którzy mieli już wyrobioną renomę była zbyt duża. Opuścił to miasto okryty niesławą po tym, jak zaproponował Piusowi V okrycie kaplicy Sykstyńskiej nowymi freskami. Artysta chciał zastąpić Sąd Ostateczny Michała Anioła własną wizją.

Wyjechał z Rzymu w 1575 lub 1576, i w tym samym czasie przybył do Madrytu. Chciał zostać zatrudniony przy dekoracji nowego kompleksu klasztoru – pałacowego powstającego na zlecenie króla Filipa II: Escorialu, ale mimo moźnej protekcji nie został przyjęty. Wyjechał więc do Toledo. Po dwóch latach znowu nadarzyła się okazja żeby pracować dla hiszpańskiego monarchy. W 1579 roku król przybywa do Toledo na święto Bożego Ciała. Kilka miesięcy wcześniej umiera nadworny malarz Filipa II i El Greco pragnie objąć tę posadę. Przedstawia królowi obraz Adoracja Imienia Jezus, po obejrzeniu którego władca zleca malarzowi namalowanie obrazu Męczeństwo Świętego Maurycego. Niestety,

gotowy obraz nie wzbudza podziwu u monarchy i tym samym marzenia o pracy w Madrycie na dworze królewskim zostają pogrzebane.

W Toledo malarz się ożenił i w 1578 roku urodził mu się syn Jorge Manuel, który także został malarzem. W latach osiemdziesiątych powstał jeden z najsłynniejszych obrazów El Greco Pogrzeb hrabiego Orgaza na którym widać, że u malarza kształtuje się już nowy styl.

Dwa razy podczas pobytu w Hiszpanii miał do czynienia El Greco z Inkwizycją. W pierwszej sprawie zasiadał jako asystent podczas rozprawy wieśniaka pochodzącego z Grecji. Druga sprawa dotyczyła już jego własnego malarstwa. Na jednym z obrazów przedstawił prawdopodobnie wielkiego inkwizytora Toledo Fernanda Nina de Guevrę. Niestety Kardynał przedstawiony został w okularach. Nie spodobało się to oczywiście Inkwizycji, która okulary uważała za niewłaściwy wynalazek.

Początek XVII wieku to szczyt malarstwa wizjonerskiego EL Greco. Przez swój oryginalny styl malarz nie był do końca doceniony w swoich czasach. Dopiero po latach zmian jakie dokonały się w sztuce. Szczególnie z nadejściem epoki malarstwa ekspresjonistów, odkryto na nowo twórczość wybitnego Greka, którego dziś uważamy za jednego z najbardziej doskonałych artystów epoki nowożytnej. Jego malarstwo cechuje się głęboką religijnością, mistycyzmem oraz niepokojem.

Domenikos Theotokopulus zmarł 7 kwietnia 1614 roku w Toledo i został pochowany na cmentarzu klasztoru Santo Domingo El Antiguo, niestety sprawy finansowe doprowadziły do tego, że ciało artysty zostało przeniesione do San Torcuato. Kościół został zburzony i miejsce pochówku El Greco dzisiaj nie istnieje.

szepmuveszeti.hu

JAN NOWICKI W LATACH 70-TYCH

JAN NOWICKI

W TRZECH AKTACH

MAŁGORZATA TAKÁCSNÉ-MACIEJEWSKA

W grudniu ubiegłego roku odszedł wielki aktor, pisarz, obserwator świata, humanista. W kontekście polsko-węgierskich związków filmowych Jan Nowicki odegrał bardzo istotną rolę.

Wszyscy wiemy o jego relacji i współpracy z Mártą Mészáros, ale uważam, że cała węgierska kinematografia zawdzięcza mu wielu wybitnych kreacji aktorskich. I nawet bardzo dyskutowana przez Węgrów rola w filmie „Niepochowany” jest niewątpliwym majstersztykiem. W sumie Nowicki zagrał w ponad 20 filmach węgierskich (w tym 15 u Marty), a mimo to nie znał języka węgierskiego. Tylko tyle, ile było mu potrzebne w winiarni.

ABSOLWENTKA HUNGARYSTYKI UW, OD 1982 ROKU MIESZKA W BUDAPESZCIE. TŁUMACZKA, DZIENNIKARKA (GAZETA WYBORCZA, PULS BIZNESU), INICJATORKA I ANIMATORKA WYDARZEŃ KULTURALNYCH, W LATACH 1996–2021 EKSPERT PROGRAMOWY W INSTYTUCIE POLSKIM; CZŁONKINI – ZAŁOŻYCIELKA STOWARZYSZENIA POLONIA NOVA. PRZEWODNICZĄCA RADY DS. MEDIÓW PRZY OGÓLNOKRAJOWYM SAMORZĄDZIE MNIEJSZOŚCI POLSKIEJ ORAZ CZŁONKINI REDAKCJI MIESIĘCZNIKA POLONIA WĘGIERSKA W LATACH 1996–98.

Z kilku - kilkunastu spotkań z Janem Nowickim przytoczę trzy osobiste wspomnienia.

Pierwsze dotyczy filmu Czerwone ciernie z 1976 roku. Zdjęcia plenerowe były kręcone w Łodzi i razem z koleżankami biegałyśmy na wagary, na plan filmowy, żeby zobaczyć aktorów z bliska. Tym bardziej, że grał w tym filmie odtwórcą Ketlinga z Pana Wołodyjowskiego, czyli Jan Nowicki, obiekt westchnień wielu młodych serc. I to ciągle wystawanie na ulicach i w parkach przyniosło efekt: pewnego dnia znalazłam się w dobrym miejscu i przechodzący do garderoby amant rzucił w moją stronę: Mała, możesz gdzieś wyrzucić tą butelkę? I wcisnął mi butelkę po mineralnej. Wszystkie koleżanki mi zazdrościły, oj zazdrościły. Potem długo żałowałam, że faktycznie ją wyrzuciłam, bo przecież była jak relikwia.

Drugie wspomnienie wiąże się z promocją w Budapeszcie filmu Niepochowany w 2004 roku. W ramach kampanii medialnej, w hotelu Gellért przez 5 dni Márta Mészáros i Jan Nowicki spotykali się z przedstawicielami prasy, radia i telewizji. Pan Ja - nie wiedząc czemu - wybrał mnie na tłumacza tych wywiadów, ale już drugiego dnia ciągle powtarzane te same pytania zaczęły go nudzić i wpadł na taki pomysł: po pytaniu on będzie opowiadał jakieś dyrdymały, a ja - skoro już i tak poznałam odpowiedzi - będę zamiast niego odpowiadała dziennikarzom. I nawet się to udawało, aż pojawiła się ekipa telewizji. Padło pierwsze pytanie, które było już wiele razy w innych wywiadach, a aktor przed kamerą zaczął opowiadać dość sprośny dowcip z niecenzuralnymi słowami. Ja się spinam i mimo wszystko tłumaczę poważnie, aż przy puencie operator zaczął się potwornie śmiać. Wszyscy spojrzeli na niego ze zgrozą, bo jednak temat wywiadu był poważny, a ten chłopak - po polsku - mówi: bardzo dobry dowcip, ale już dłużej nie mogłem wytrzymać. Taka wpadka

JAN NOWICKI – AKTOR

Charyzmatyczny, ikoniczny, Wielki. Zachwycał w teatrze i w kinie; pisał opowiadania, listy, eseje i wiersze; literacko przekomarzał się z przyjacielem Piotrem Skrzyneckim, a do tego uczył i wychowywał nowe pokolenia. W polskim filmie pracował z najlepszymi – Andrzejem Wajdą, Krzysztofem Zanussi, Jerzym Antczakiem czy Jerzym Hofmanem – ale nie odmawiał nawet początkującym twórcom i angażował się w ich etiudy. Debiutował w „Popiołach” Wajdy a ostatnią rolę, żebraka, zagrał w „Liczbie doskonałej” Zanussiego.

W teatrze o jego kreacjach mówiło się latami, a dzięki rejestracji filmowej, były i są one materiałem edukacyjnym dla kolejnych pokoleń. Wśród licznych nagród i odznaczeń nie mogło zabraknąć również uznania za wkład w kulturę węgierską. W 2006 roku Jan Nowicki został odznaczony Krzyżem Oficerskim węgierskiego Orderu Zasługi.

I trzecie, nasze ostatnie, krótkie spotkanie w 2018 roku. Pan Jan został zaproszony do projektu Głos pana w reżyserii Györgya Pálfi (na podstawie prozy Stanisława Lema), do epizodu bez tekstu. Jeden dzień zdjęciowy, a właściwie noc w studiu. Jan przyjechał z żoną Anną. Jak to bywa na planie, aktorzy głównie czekają. Po dłuższym czasie aktor został ucharakteryzowany na bezdomnego, który mieszka w małej przyczepce i tam odwiedza go chłopak, który myśli, że jest jego ojcem. I wreszcie przyszła kolej na ujęcie z Nowickim, który stanął w tej małej przestrzeni przed kamerą i bez słów wypełnił sobą, swoim talentem i charyzmą nie tylko przyczepkę, ale wręcz cały wszechświat. Wszyscy zaniemówili i doznali wielkiego wzruszenia. Dwie krótkie sceny i taki ogrom sztuki! A podczas czekania niezapomniane rozmowy z panem Janem, wielkim opowiadaczem świata. Niestety, wątek prawdopodobnego ojca nie wszedł w ogóle do filmu, i to wielka szkoda.

FOT. 1: JAN NOWICKI I CSABA POLGÁR NA PLAWIE FILM ÚR HANGJA (GŁOS PANA); FOT. 2: JAN NOWICKI I MARIANNA MOÓR (NIEPOCHOWANY)

KICSIKNEK ÉS NAGYOKNAK

LENGYEL KÖNYVÚJDONSÁGOK 2021–2023

Legutóbb alig másfél éve válogattunk a legizgalmasabb lengyel nyelvből fordított vagy Lengyelországhoz kötődő könyvekből, mégis ismét több mint negyven kötet közül csemegézhetünk. Akadnak klasszikusok és modern kedvencek, tovább ismerkedhetünk a lengyel tényirodalommal, elmélyedhetünk a lelkiségi írásokban és újkiadókat is üdvözölhetünk, akik a legkisebbeknek hozzák el a gyerekirodalom javát.

Kalandos ismeretterjesztés

A Diófa Books Kiadó mögött a budapesti Massolit kávézó csapata áll, és ígéretük szerint évente újabb lengyel képeskönyvvel örvendeztetnek majd meg minket. Az első, Przemysław Wechterowicz Nagy álmok (Wielkie marzenia) ncímű kötete óvodásoknak mesél elgondolkodtató és nevetgetve beteljesíthetetlen vágyokról. Zenével ismerkedő nagycsoportosoknak felolvashatjuk Anna Czerwińska-Rydel Minden stimmel (Wszystko gra) című könyvét (Csirimojó, 2022), ami egy szimfonikus zenekar hangolásáról mesél, sorra bemutatva a hangszereket. Mindkét

kötetet hol pasztellben, hol vibráló neonban az utánozhatatlan Marta Ignerska illusztrálta.

Nagyobbaknak szól a Monika Utnik-Strugała Kosz - a tisztálkodás színes-szagos története (Brud. Cuchnqca historia higieny) című könyve (Manó Könyvek, 2022). Aki olvasta a Méhek és a Fák című albumokat, ismerősként üdvözölheti Piotr Socha kedves, tarka figuráit, akik feltárják előttünk fürdőszobaitkaikat.

Jó barátok mindenütt

A képeskönyvek mellett szokatlanul sok gyermek- és ifjúsági kötet jelent meg. Igazi különlegesség a Mesék a boldogságról Pászt Patrícia szerkesztésében (Kalligram, 2022), hiszen az elmúlt húsz év legjobb gyerekdarabjaiból kapunk tucatnyit. Elsősorban az írással ismerkedőknek ajánljuk Anna Taraska Pont és Hiba (Kropka z Błędem) című meséjét (Csirimojó, 2022), melynek főszereplője az írásfüzeten túlra indul hirtelen eltűnt, bozontos barátja után.

A Wonderland Alapítvány első köteteit is bátran adhatjuk alsósok kezébe. Łukasz Wierzbicki Kerékpárral Afrikában (Afryka Kazika) című regénye Kazik Nowak utazását írja le a har-

mincas években, míg a Papryka és Ribiszke Milena Wartecka-Ducki tollából két kislány Balaton mellett született barátságán keresztül mutatja be Magyar- és Lengyelország egy-egy szeletét – sőt, néhány finomság receptjét is. Harmadik kiadványuk, a Ha lúd, legyen kövér! (A niech to Gęś kopnie!) Marta Guśniowskától fontos témát jár körbe, hiszen lúd hőse életét nem más keseríti, mint a hatalmas, tollas, gömbölyű és fekete... depresszió.

Katarzyna Ryrych IBBY-díjas meséje, A Bojtorjánmező lakói (Łopianowe pole), ahol a mágikus realizmus szű-

rűjén keresztül pillanthatunk be az udvaron felnövő gyerekek és a körülöttük élő különös felnőttek világába, szintén nyolc éves kortól ajánlott (Móra, 2023). Végezetül ne feledkezzünk meg Janusz Korczak híres regényének folytatásáról, bár a Matyko király a lakatlan szigeten (Król Maciuś na wyspie bezludnej) (Móra, 2021) már inkább a felsősöknek szól.

Nobel-díjasok és családtörténetek

Nem Korczak az egyetlen lengyel klasszikus, akinek újabb művei váltak magyarul is olvashatóvá. Stefan Żeromski saját középiskolás éveit és az erőszakos ruszifikációt idézi fel Sziszifuszi munkák (Syzyfowe prace) című regényében (Magyar Napló, 2023), míg Władysław Stanisław Reymont Lázadás - Bunt (Różbong, 2021) egyfajta utópikus mese az álla-

Mikołaj Łoziński
Stramer

tok zendüléséről az emberek ellen. Nem ő az egyetlen Nobel-díjas szerző a listánkon, Olga Tokarczuk két régen várt kötete is megjelent magyarul: a Nyughatatlanok - Bieguni (L'Harmattan, 2021) és a Jakub könyvei - Księgi Jakubowe (Vince, 2022).

Mikołaj Łoziński szintén ismerős lehet a magyar olvasóknak, hiszen a tarnóvi zsidó család történetét elmesélő Stramer (Poligráf, 2022) immár a harmadik kötete fordításban. Marcin Wicha gyászregényével zárjuk a szépprózai újdonságokat: az Amit nem dobtam ki - Rzeczy, których nie wyrzucilem (Typotex, 2021) főhőse anyja tárgyi hagyatékával és szellemi örökségével egyszerre birkózva eleveníti fel a háború utáni Lengyelország életét. Meg kell említenünk egy hiánypótló újdonságot a líra területéről is: a Világ kisváros - Miasteczko świat (Magyar Napló, 2021) előtt legutóbb 1979-ben jelent meg magyarul önálló kötet a rendkívül termékeny költő, Ewa Lipska műveiből.

Alternatív múlt- és jövő

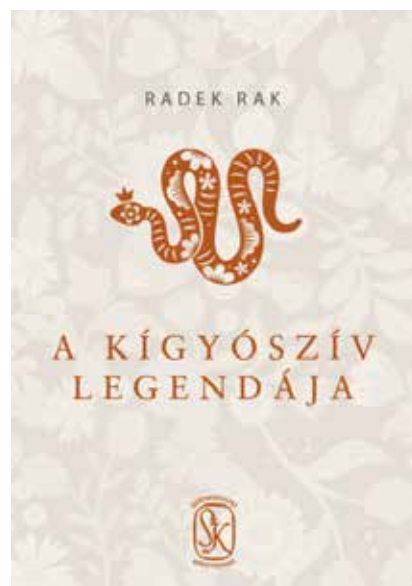
A fantasztikus irodalom szerelmesei elsősorban ismert sorozatok folytatásának örülhetnek. Robert J. Szmidt Metró 2033 Univerzumban játszódó trilógiájának két kötete jelent meg magyarul; mind a Mélység - Otchłań (Európa, 2021), mind A Torony - Wieża (Európa, 2022) az atomháború utáni Wrocław kegyetlen föld alatti világában játszódik, ahol a túlélők még a mutáns növényeknél és állatoknál is ellenségesebbek.

Andrzej Sapkowski Huszita-trilógiájának záródarabja, a Lux perpetua - Örökkéfény (Gabo, 2022) mellett novelláiból is megjelent egy válogatás, melyben a szerző maga vezeti fel a munkássága különböző szaka-szaiból származó elbeszéléseket (Maladie és más történetek - Maladie i inne opowiadania; Gabo, 2022). Akad kivétel is: A kígyószív legendája (Baśń o wężowym sercu), Radek Rak első magyarul olvasható műve. A több szép- és fantasztikus irodalmi díjjal kitüntetett regény (Metropolis media, 2023) a galíciai felkelés parasztvezére, Jakub Szela csodákkal és fantasztikus elemekkel átszótt történetét meséli el, új legendát teremtve hőse köré.

KELLERMANN VIKTÓRIA

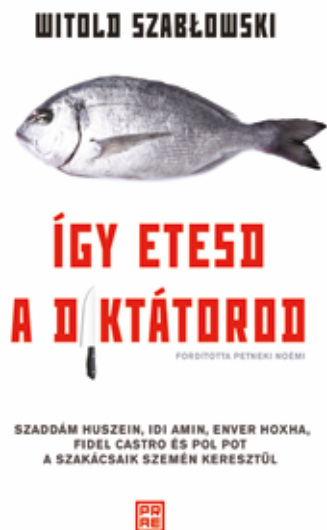
MŰFORDÍTÓ, POLONISTA, KULTURÁLIS MENEDZSER. ZALAEGERSZEGEN SZÜLETETT, BUDAPESTEN ÉL. TANULMÁNYAIT A PPKE ANGOL, FILOZÓFIA ÉS LENGYEL SZAKÁN, VALAMINT AZ IRODALOMTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLÁBAN VÉGEZTE. ÉVEKET TÖLTÖTT TANULMÁNYI, KUTATÓI ÉS MŰVÉSZETI ÖSZTÖNDÍJAKKAL LENGYELORSZÁGBAN. TÖBB MŰFORDÍTÓ MŰHELY SZERVEZŐJE. POLONISTAKÉNT ÉS FORDÍTÓKÉNT IS ELSŐSORBAN A KORTÁRS LENGYEL KÖLTÉSZEZ ÉS KÉPREGÉNY FOGLALKOZTATJA.

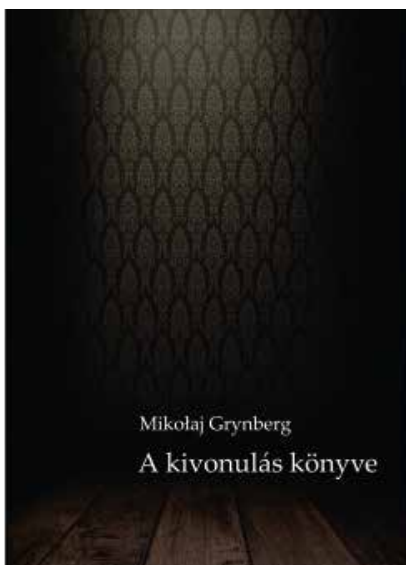
A krimiműfaj szerelmesei szintén megismerhettek új szerzőt Remigiusz Mróz (Feröer; Rainbow-Slide, 2021) és Marcin Świetlicki (Tizenegy - Jedenaście; Prae, 2022) mellett. Magdalena Parys politikai thrillerében megelevenednek a hidegháború és a rendszerváltás konfliktusai, miközben a szerzőhöz hasonlóan Németországban élő lengyel újságíró a saját múltjával is igyekszik megküzdeni (A mágus (Magik); L'Harmattan, 2021).

Huszedik századi sorsok

Nem kevésbé fordulatosak a közel-múltban megjelent lengyel riport-

kötetek és esszék sem. Egy részük a lengyel zsidósággal foglalkozik. Renia Spiegel naplója (Egy fiatal lány élete a Holocaustus árnyékában – Zycie młodej dziewczyny w cieniu Holocaustu; Művelt Nép Könyvkiadó, 2021) 1939 és 1942 között meséli el a lány történetét az előbb szovjetek, majd németek által megszállt Przemyslben – egészen haláláig. Mikołaj Grynberg kötete, A kivonulás könyve – Księga wyjścia (Mentor Könyvek, 2022) a '68-as eseményekről folytatott beszélgetéseket tartalmaz kivándoroltakkal és Lengyelországban maradtakkal. Hogy jobban megértsük az olvasottakat, érdemes Pályi András Lengyelek és zsidók (Kalligram, 2022), a szerző esszéit, jegyzeteit és interjúit egybegyűjtő kötetéhez nyúlnunk, amely egyfajta történelmi áttekintést nyújt az együttélés kérdéseiről.

A tragikus témába sokszor komikumot csempész az Így etesd a diktátorod – Jak nakarmić dyktatora (Prae, 2022) szerzője, Witold Szablowski, mivel szokatlan perspektívából mutatja be a huszadik század olyan kegyetlen diktátorait, mint Szaddám Huszein és Pol Pot – a gyomruk felől közelítve, hiszen a kötet személyes szakácsaikkal folytatott beszélgetésekből született.

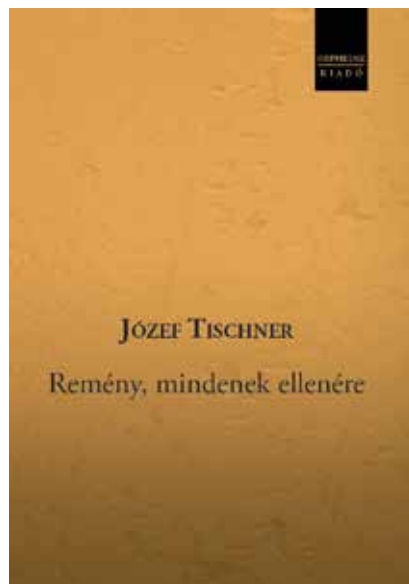

Nem hagyhatunk itt ki két olyan visszaemlékezést sem, ami arról árulkodik, hogyan látták-látták egymást kölcsönösen magyarok és lengyelek. Az Autóstoppal Lengyelországban (Nap Kiadó, 2021) kötetének ötlete az Autóstoppal a szabadság felé című film készítése közben merült fel Zajti Ferenc rendező-szerkesztőben, hősei pedig a filmhez hasonlóan a 40-es, 50-es és 60-as években született stopposok, akik a rendszerváltás előtti Lengyelországot járták. A Via Carpatia (& kiadó, 2022) szerzője, Ziemowit Szczerek ellenben a közelmúltunkban kutatta a magyarok lelkét Felcsúttól Kárpátaljáig utazva 2015 és 2019 között, és a tőle megszokott provokatív stílusban osztja meg meglátásait.

Hit és remény

Említsünk meg végezetül néhány lelkeségi írást is. 2021 és 2022 között, négy kötetben jelent meg a Jolanta

Sosnowska monumentális munkája, a Krisztus hadvezére. Szent II. János Pál életrajza (Hetman Chrystusa. Biografia św. Jana Pawła II) a Napkútnál. A tavalyi évben két Árpád-házi Szent Kingának szentelt mű is megjelent a Kairosz kiadónál. Henryk Maria Malak Egy elfelejtett szív (Zapomniane serce Kingi) című könyve mellett érdemes Magyar Zoltán munkájába is belelapoznunk, hiszen kiegészíti azt, nemcsak a szent életét, történelmi alakját, kultuszát és a hozzá kapcsolódó népi hagyományokat mutatva be, hanem Jan Długosz Szent Kinga-életrajzából is közölve részleteket.

A mi reményünk, hogy a jövőben is hasonlóan gazdag könyvtermésről számolhatunk be, eltörpül a filozófiai-teológiai fogalom mellett, amelyről a szerző elmélkedik, a Remény, mindenek ellenére (Orpheusz, 2022) mégis tökéletes végszónak kínálkozik. A Józef Tischner halála után megjelent válogatás etika, szabadság, haza, politika, vallás és történelem dilemmáin keresztül saját halálunk kihívásáig vezet végig a reményről folytatott vita kérdésein. Bízunk mindenesetre legalább abban, hogy hamarosan újabb megvalósult kötetekről számolhatunk be – addig pedig jó olvasást mindenkinek!

W KOKOSOWYM MIAŁSZE

EMILIA KOVACSIK

OD PONAD 16 LAT MIESZKA
W BUDAPESZCIE. COACH I TRENERKA
MIĘDZYKULTUROWA, WSPIERA ORGANIZACJE
I LIDERÓW W ICH ROZWOJU, NAUCZYCIELKA-
WOLONTARIUSZKA, AKTYWNE DZIAŁA
W FUNDACJI RODZICE DLA SZKOŁY POLSKIEJ.

Jest taka metafora dotycząca tego, jak osoby z różnych kultur budują relacje, która bardzo przemawia do wyobraźni. Otóż, są **kultury brzoskwinie**, gdzie skórka miętka, mięsz soczysty i łatwo dostępny, słodycz zalewa nam język, no, cud miód malina. Do czasu, gdy ząb nie natrafi na pestkę, na której nietrudno zostawić kawałek siekacza. W tych kulturach, brzoskwininowych i słodkich, obdarzani jesteśmy uśmiechami na ulicach, nieznajomi zagadują do nas i komplementują nasz ubiór a relacje budowane są, wydawać by się mogło, bezwysiłkowo i naturalnie. Pamiętam moją pierwszą wizytę w Stanach - od uśmiechania się do wszystkich dookoła zrobiły mi się bruzdy w policzkach i nie zliczę, ile razy odpowiadałam na pytania o moje samopoczucie. Jacyż oni wszyscy byli mili i mną zainteresowani! Jakież było więc moje zdziwienie, gdy po całym dniu takich relacji, niezliczonych „how are you” i „so great to see you”, biuro opustoszało a mnie nie pozostało nic innego jak wybranie się na samotnego burgera do hotelowej restauracji. Bo z brzoskwiniami tak trochę jest, słodko do omdlenia a potem ukruszony ząb.

A po drugiej stronie tej owocowej metafory są **kokosy**. No i tu sprawa odwrotna - zęby połamiesz sobie na wstępie, ale jak już przejdziesz przez skorupę wątpliwości, sceptycyzmu, uniesionych brwi i surowych spojrzeń, czeka cię nagroda w postaci dobrej, wartościowej relacji i słodycz kokosowego mięszu.

Spotkania **kokosów z brzoskwiniami** są ciężkawe, bo najczęściej nie ma między nimi świadomości tej kulturowej różnorodności, **kokosy** dla **brzoskwiń** to gbury, które nigdy się nie uśmiechają, a **brzoskwinie** są infantryjne, powierzchowne i nieszczerze. Pięknie się różnimy.

Po co ja o tym piszę? A bo sama tak naprawdę od niedawna wiem o tych owocowych zawłościach i myślę, że ta wiedza w jakiś sposób sprowokowała mnie do myślenia o tym, jak ja i moi bliscy budujemy relacje.

Kultura Polska to kultura **kokosowa** - jeśli ktoś miał jakąkolwiek wątpliwość. Wydaje mi się, że Węgrzy to też raczej nie brzoskwinie. I jak tu budować relacje?

Gdy zaczęłam przypominać sobie moje początki na Węgrzech i budowanie relacji z Madziarami a nawet z Polakami już tu będącymi, to mogę sobie to roboczo nazwać „orka na ugorze”. Pomijam już nawet brak znajomości języka, mój ogólny introwertyzm czy też fakt, że byłam wpatrzona w jednego tylko Węgra - nawiązywanie relacji było trudne. Miałam poczucie, że nigdy się nie dogadamy, brakowało tematów zaczepienia, nie mieliśmy wspólnych wspomnień (oczywista oczywistość) ani nawet doświadczeń - żarty z „Misia” nie miały tu racji bytu i nie rozładowały atmosfery. W pracy, relacje były poprawne, ale wiadomo, robota i do domu.

Poznawałam też tutejszych Polaków - tu już „Miś” mógłby teoretycznie latać, ale też coś się nie kleiło. I wtedy sobie myślałam, że to „oni” nie chcą się mną zainteresować, że to mityczni „oni” są zamknięci i niechętni. Przyganiał kocioł garnkowi. Patrząc na to teraz, z perspektywy czasu i z pewną dozą wiedzy międzykulturowej, mogę sobie szczerze powiedzieć, że jestem twarłoskórym kokosem - wymagającym, podchodzącym z rezerwą do relacji, potrzebującym czasu, żeby się otworzyć. Miałam to szczęście, albo nieszczęście, że napotykałam swoje lustrzane odbicia - ludzi podchodzących do relacji z rezerwą, gdzie obie strony musiały włożyć odpowiednią dozę wysiłku, żeby się chcieć poznać. I czasem to się udawało, najczęściej jednak nie.

Mam już świadomość tego, jak buduje swoje relacje, wiem też, że ci, których spotykam, mogą mieć do tego takie samo podejście, co sprawia, że proces jest mozolny i długotrwały. Potrzebne mi są często **dłuta** wspólnych wartości, **młotki** empatii i zainteresowania, **wiertła** zrozumienia i cały zestaw małego majsterkowicza, aby wreszcie przejść przez skorupę i dotrzeć do wnętrza. To daje mi pewnego rodzaju spokój i wytrwałość w budowaniu przyjaźni - bo to jest tak naprawdę ten kokosowy mięsz.

Jasne, metafory owocowe to wielkie uproszczenie - nie da się nimi wszystkiego wyjaśnić, nie było to też moim zamiarem. Zastanów się jednak, drogi czytelniku, jak Ty budujesz relacje, czego potrzebujesz, żeby dotrzeć do kokosowego mięszu, zbudować przyjaźń i dać się poznać. Warto szukać kokosowego mięszu, bo świat z przyjacielem u boku jest dużo łatwiejszy do zniesienia.

ZIMA

CZAS NA ODPOCZYNEK!

Zimą, kiedy dni są najkrótsze w roku, a za oknem panuje nieprzyjemna aura, człowiek ma naturalną tendencję do tego by spowolnić swoje życie. I przez wieki tak się to odbywało, aż nadeszła era elektryczności rozświetlając mroki długich nocy.

Dziś, mimo że już od dawna przyzwyczailiśmy się do tego, że w każdej chwili możemy sprawić by było wokół nas jasno, istnieje spora grupa ludzi, dla których zima jest ciężkim czasem. Ograniczona ilość światła słonecznego w czasie krótkich dni sprawia, że czują się zmęczeni i przytłoczeni, a ich ciało i psychika nie daje rady podołać normalnym zawodowym obowiązkom. Najchętniej zaszyliby się w domach i przeczekali do marca. No i cóż... nie ma w tym nic dziwnego. Nasze ciała potrzebują zimowego wytchnienia i spowolnienia tempa tak, jak to się odbywało przez wieki.

Jak to dawniej zimą bywało

Wiosna, lato i jesień były oczywistym czasem pracy. Wiosną przygotowano ziemię pod zasiew i siano zboża i warzywa. Latem pracowało się w ogrodach i na polach. Odbywały się sianokosy i żniwa. Jesienią trzeba było przygotować się do zimy: zebrać opał, pasze dla zwierząt, zrobić przetwory. A zima była czasem odpoczynku wymuszonego przez naturę.

Od listopada do marca, w czasie najkrótszych dni pracowano oczywiście, ale nie tak ciężko jak przez pozostałą część roku. Oporządzano zwierzęta w oborach, kobiety przędły wełnę, naprawiały ubrania i wytwarzały świece. Mężczyźni naprawiali sprzęty domowe i rolnicze.

Zimą ludzie mieli więcej czasu, rozkwitało więc jakby na przekór surowej aurze życie towarzyskie. W okresie zimowym odbywał się karnawał,

a wraz z nim kolędowanie. Kolędnicy odwiedzali po kolei wszystkie chaty we wsi. Spotykano się na wspólnym muzykowaniu i śpiewaniu. Zima była czasem snucia opowieści, świętowania i odpoczynku. Wieczorami siadano dookoła pieca i słuchano opowiadań najstarszych członków rodziny.

Co światło niebieskie robi z organizmem człowieka, czyli bezsenność plagą naszych czasów.

Dziś zimy już nie są takie jak dawniej; rzadko kto ma w domu prawdziwy piec i zniknęła rodzina wielopokoleniowa, mieszkająca pod jednym dachem. Zdecydowana większość społeczeństwa pracuje poza domem i dziś już nikt nie może sobie pozwolić na zimowe zwalnianie tempa.

Współczesne życie nie rozróżnia pór roku i żadna firma nie zawiesza swojej działalności na zimowy okres. Dlaczego zresztą miałyby to robić; od kilkudziesięciu lat mamy przecież elektryczność, a co za tym idzie światło także w nocy. Po wielu tysiącach lat wygraliśmy z naturą. Teraz człowiek może pracować przez okrągły rok i to na trzy zmiany. Elektryczność wyrzuciła obyczaje człowieka do góry nogami, ale nasze ciała o tym nie wiedzą. W ostatnich latach doszedł nam jeszcze jeden problem, jakim są ekrany (komputera, tablety czy smartfona).

Genetycznie ciało nie jest przystosowane do współczesnego stylu życia. Ciało działa zgodnie z rytmem dobowym i rocznym, który to rytm

AGNIESZKA HORA

KULTUROZNAWCA, ABSOLWENTKA UNIWERSYTETU ŚLĄSKIEGO. OD 20 LAT MIŁOŚNICZKA ŻYCIA NA PROWINCJI. NAŁOGOWO CHODZI PO LASACH, CZYTA I OGLĄDA SERIALE. MAMA LILI. Z POTRZEBY SERCA I RĄK TWORZY DREWNIANE KAPLICZKI.

wyznaczają wschody i zachody słońca. Organizm wysyła nam wiele sygnałów, że nie jest mu z tym współczesnym światem po drodze, ale jako ludzie niewiele możemy już z tym zrobić. Mało kto może sobie pozwolić na to by chodzić spać z kurami. Długie zimowe wieczory nie są już wypełnione opowieściami dziadka, snutymi przy piecu ani wspólnym śpiewaniem podczas darcia pierza.

Dziś od rana do wieczora towarzyszą nam ekrany, które oprócz dostarczania rozrywki, dostarczają nam coś co zdecydowanie destrukcyjne wpływa na ludzkie zdrowie psychiczne i fizyczne. Tym czymś jest światło niebieskie.

Bezsenność, która dotyczy już około 30% populacji jest głównym efektem nadmiaru światła niebieskiego. Jeżeli po zmroku wpatrujemy się w ekrany, światło niebieskie blokuje wydzielanie się melatoniny czyli hormonu snu. Melatonina jest wydzielana

FOT. PIOTR DZIKI

w szyszynce po zapadnięciu zmroku i w około 3-4 godziny osiąga optymalny poziom do tego, by człowiek mógł zapaść w zdrowy odżywczy sen. A bez melatoniny po prostu jest nam bardzo trudno zasnąć.

Kiedy już z trudem zaśniemy, fazy snu są zaburzone, ciało i psychika nie wypoczywa odpowiednio, gdyż bardzo skraca się faza głębokiego snu i budzimy się rano zmęczeni. Brak odpowiedniej dawki dobrego, efektywnego snu prowadzi do chronicznego zmęczenia, a od tego już prosta droga do wszelkiej maści chorób, tak psychicznych jak i fizycznych. Nadmiar niebieskiego światła, prowadzi do tego, że organizm jest w stanie stresu i wydziela większe ilości kortyzolu, hormonu stresu. W wyniku działania kortyzolu jesteśmy pobudzeni, co znowu ma wpływ na to że nie możemy zasnąć.

O wpływie braku snu na cały organizm człowieka i na jego psychikę nie trzeba dziś nikogo specjalnie przekonywać. Niebieskie światło powoduje

rozwój wolnych rodników w oczach, a to powoduje pogorszenie się wzroku. Ale co ciekawe światło niebieskie wpływa także negatywnie na stan naszej skóry. Wnika ono w nią nawet głębiej niż promienie UV. Pod jego wpływem także w skórze powstają ponadto przebarwienia i sprawia, że skóra staje się mniej elastyczna oraz przyspiesza jej fotostarzenie.

Jeżeli musimy wieczorami pracować przy komputerze to warto się zaopatrzyć w pomarańczowe okulary. Są to okulary, których szkła blokują dostęp do oczu światła niebieskiego. Możemy w ten sposób zapobiegać większości negatywnych skutków oddziaływania światła niebieskiego.

Jak zatem przejść przez okres zimowy w miarę łagodnie?

- Naturalne światło. Priorytetową sprawą jest korzystanie z naturalnego dziennego światła, szczególnie w pierwszej połowie dnia. Naturalne światło reguluje

działanie naszego organizmu na wielu poziomach.

- Ruch. Ciało człowieka stworzone jest do ruchu. Zimą często mamy skłonność do ograniczania poruszania się, rzadziej wychodzimy z domu na spacer.
- Wypicie się. Dostateczna ilość dobrego jakościowo snu warunkuje dobre samopoczucie i wpływa na nasz stan fizyczny i psychiczny.
- Poprzez ograniczenie korzystania z cyfrowego świata mediów społecznościowych i ograniczenie korzystania z ekranów.

Co więc zamiast seriali i portali społecznościowych na długie zimowe wieczory? Odpowiedź dla wielu na szczęście jest oczywista: książki. Polecam trzy ciekawe pozycje z których każdy powinien wybrać coś dla siebie:

FOSFORESCENCJA: O RZECZACH, KTÓRE PODTRZYMUJĄ CZŁOWIEKA NA DUCHU W MROCZNYCH CHWILACH ŻYCIA. JULIA BAIRD, WYDAWNICTWO „ZNAK”

Książka ukazała się w 2022 roku i z miejsca stała się wielkim bestsellerem i australijską książką roku. To lektura, która pomaga nam oświetlić nasze drogi nawet kiedy wydaje nam się, że znajdujemy się w kompletnych ciemnościach. W książce odnajdziemy totalną pochwałę życia, mimo tego, że to życie nie zawsze jest usłane różami. Autorka zmierzyła się z wyzwaniem choroby nowotworowej. W swojej książce Julia Baird porusza wiele tematów; snuje swą opowieść poprzez zagadnienia psychologii, filozofii i historii, a nade wszystko natury i przyrody. Łączy je w jednym punkcie: zachwycie nad otaczającym nas światem. Ten zachwyt ma pomóc nam odnaleźć szczęście i wolę do walki o własne życie, a rzeczy, które mogą nas uszczęśliwić i zachwycić nie muszą być i zazwyczaj nie są spektakularne. Wystarczy blask słońca odbijający się w wodzie, pies liżący nas po twarzy, uścisk dłoni przyjaciela, spacer po lesie.

WANDA CHOTOMSKA. NIE MAM NIC DO UKRYCIA. BARBARA GAWRYLUK, WYDAWNICTWO „MARGINESY”

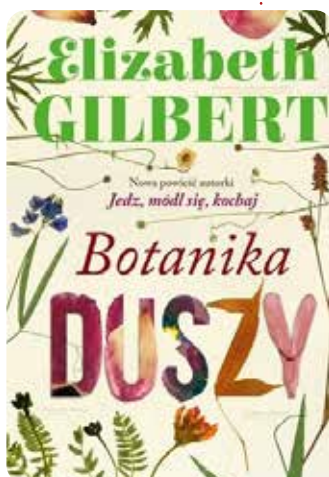
Czy komuś kogo dzieciństwo przypadło na lata 50. 60. 70. 80. i 90. trzeba przedstawiać kim jest Wanda Chotomska? Oczywiście, że nie. Królowa polskiej literatury dziecięcej jest tylko jedna. Jest autorką ponad dwustu książek, niezliczonej ilości wierszy, piosenek i wielu sztuk teatralnych. Czy jest ktoś, kto nigdy nie słyszał o Jacku i Agatce, kto nie zna przygód Jeża spod miasta Zgierza? Na jej cudownych wierszach drukowanych w Świerszчыku, Misiu i Promyczku wychowały się całe pokolenia polskich dzieci. Tak napisał o Wandzie Chotomskiej Grzegorz Kasdepke: „Szwedzi mają Astrid Lindgren, Finowie Tove Jansson. A Polacy – Wandę Chotomską. Naprawdę nie wyszliśmy na tym źle”.

Zachęcam do przeczytania biografii tej niezwykle barwnej polskiej pisarki, która urodziła się przed II wojną światową, i której młodość przypadła na burzliwe i smutne czasy powojenne, ale nawet w mrocznej epoce stalinizmu Wanda Chotomska była jak barwny ptak, darujący dzieciom chwile radości. Bo to dzieci kochała pisarka najbardziej. Przez kilkadziesiąt lat przemierzała Polskę wzdłuż i wszerz spotykając się w szkołach, domach kultury i bibliotekach ze swoimi młodymi czytelnikami i odpowiadając na ich nawet najtrudniejsze pytania. Sporo miejsca w książce poświęcono przyjaźni poetki z Mironem Białoszewskim. To są historie zupełnie niezwykle. W biografii zamieszczono niezwykle dużo zdjęć, także z prywatnego archiwum pisarki które, przybliżą czytelnikowi nie tylko postać Wandy Chotomskiej, ale także życie w Polsce w czasach powojennych.

BOTANIKA DUSZY.

ELIZABETH GILBERT, WYDAWNICTWO „REBIS”

Książka opowiada dzieje Almy Whittaker, niezwyklej kobiety, która w czasach dla kobiet nieprzyjaznych prowadziła życie w całości poświęcone swojej pasji czyli botanice, ale także próbowała odkryć prawa rządzące ludzką duszą. Miłość do roślin zaszczepił Almie jej ojciec Henry, właściciel plantacji rozsianych po wszystkich kontynentach i posiadłości White Acre, która szczyliła się szklarniami w których hodowano rośliny z całego świata. Ojciec Almy, Henry, zaczynał swoją przygodę z botaniką w londyńskich ogrodach królewskich Kew Gardens, podczas, gdy droga Almy rozpoczyna się na drugiej półkuli, w Filadelfii.

To opowieść o życiu i jego bogactwie we wszystkich odcieniach. O życiu w skali od mikro – pojedynczych komórkach mchu w preparatach mikroskopowych – do makro skali całej planety, gdzie ludzkie losy ściśle związały się z światem przyrody. Książka z detalami opisuje świat z przełomu XVIII i XIX wieku. Ale jest przede wszystkim peanem na rzecz bogactwa flory naszej planety; pokazuje świat ówczesnych botaników i ich awanturniczy tryb życia gdzie mały kwiatek był wartego by przemierzać żaglowcem wzburzone oceany. Książka napisana pięknym językiem, pełna niezwyklej osobowości; oprócz postaci fikcyjnych przez karty powieści przewijają się też najbardziej znani uczeni i odkrywcy XIX w. To wspaniała, wielka powieść, dopracowana w najdrobniejszych szczegółach, wciągająca czytelnika w barwny świat, który już przeminął.

BEA KUSOVSKY
KAMIL #2

AFTER BLUE

On display from January 28, 2023

Visit by appointment only

ART SALON
CONTEMPORARY

VIRTUS ET FRATERNITAS

Nowy cywilny medal państwowy Virtus et Fraternitas (Cnota i Braterstwo), ustanowiony 9 listopada 2017 roku, jest wyrazem polskiej wdzięczności i pamięci o tych, którzy podczas dwóch zbrodniczych totalitaryzmów XX wieku – niemieckiego i sowieckiego – podali pomocną dłoń ich ofiarom, Polakom lub obywatelom polskim innych narodowości. Dotyczy to głównie okresu II wojny światowej, podczas której dwaj ówczesni „władcy” – Hitler i Stalin – za nic mieli los człowieka. A jednocześnie w wielu krajach byli tacy ludzie, którzy, nie zważając na grożące im niebezpieczeństwa, pomagali znajdującym się w potrzebie, opiekowali się nimi i ukrywali ich. To im, na ogół pośmiertnie, od 2019 roku prezydent RP – na wniosek dyrektora Instytutu Pileckiego – nadaje medale Virtus et Fraternitas. Wśród do tej pory odznaczonych, 52 osób z kilku krajów, jest siedmioro Węgrów.

Czytelników „PW” z pewnością nie zaskoczą ich nazwiska. Cała ta wspaniała siódemka to opiekunowie polskich uchodźców wojennych, którzy w niesieniu rozmaitej pomocy naszym rodakom w latach 1939-1945 blisko współpracowali zarówno z dr. Józsefem Antallem, pełnomocnikiem władz Węgier ds. uchodźców cywilnych i Henrykiem Sławikiem, prezesem Komitetu Obywatelskiego dla Spraw Opieki nad Polskimi Uchodźcami na Węgrzech oraz płk. Zoltánem Baló, opiekunem polskich wojskowych z ramienia Ministerstwa Honwedów. Wśród uhonorowanych nie ma jednak premiera Pála Telekiego, Antalla i Baló, ani też ks. Béli Vargi i László Osvátha, kierownika Wydziału Prezydiálnego MSW, przełożonego Antalla. Wszyscy oni już wcześniej zostali uhonorowani wysokimi polskimi odznaczeniami państwowymi.

Ideą obecnie przyznawanych medali Virtus et Fraternitas jest godne, choć symboliczne wyrażenie wdzięczno-

ści tym, którym – za ich szlachetne postawy i czyny wobec naszych rodaków – POLSKA do tej pory nie powiedziała DZIĘKUJEMY! Do uczestników uroczystości wręczania medali prof. Piotr Gliński, wicepremier i minister kultury, m.in. napisał:

„Ufam, że będziemy dalej iść tą drogą, odkrywając na nowo losy zapomnianych bohaterów (...) Zdecydowali się oni nieść pomoc kosztem wielu wyrzeczeń, narażając się na szczypany, a nawet ryzykując życie. Działo się to wszędzie tam, gdzie historia rzuciła polskich obywateli: od terenów okupowanych przez Niemców i Sowietów, poprzez miejsca zesłania, po kraje przymusowej emigracji, od stepów Azji, przez Afrykę, kraje Europy Zachodniej, Amerykę Południową, aż po Nową Zelandię. Wszędzie tam znalazły się otwarte serca oraz wyciągnięte, pomocne dłonie. Dziś dzięki badaniom i dokumentacji Instytutu Pileckiego wydobywamy te historie z zapomnienia, dziękując bohaterom i ich najbliższym”.

MEDAL VIRTUS ET FRATERNITAS

Awers odznaczenia przedstawia orła białego według polskiego godła państwowego, a poniżej na otoku znajdują się dwie skrzyżowane gałązki palmowe, symbolizujące uznanie, wdzięczność i nagrodę. Głównym zaś elementem graficznym rewersu jest postać kobiety ze stylizowaną włócznią św. Maurycego, najstarszym polskim insygnium państwowym i wieniec laurowy, symbol zwycięstwa i chwały. Postać ta to personifikacja Polski, przedstawiona w świetlistych zdobieniach, które przypominają skrzydła anioła. W otoku medalu widnieje napis, będący cytatem słów Jana Pawła II: Człowieka trzeba mierzyć miarą serca.

I tak, podczas uroczystej pierwszej gali (19 czerwca 2019) z udziałem prezydenta Andrzeja Dudy i członków najwyższych władz RP medal Virtus et Fraternitas jako pierwszy z Węgrów pośmiertnie otrzymał płk dypl. Lóránd Utassy, podczas drugiej (2 czerwca 2021) – pośmiertnie Jenő Etter, podczas trzeciej (15 czerwca 2022) – pośmiertnie Margit Károlyi Józsefné, Edith Weiss, Erzsébet Szapáry i Antal Szapáry, a podczas czwartej (20 grudnia 2022) – pośmiertnie Ilona Andrásy de Csíkszentkirályi et Krasznahorka.

Jakie więc były ich życiowe losy i dokonania?

Płk. dypl. Lóránd Utassy

Lóránd Utassy de Újlak urodził się w herbowej rodzinie w 1897 roku w stołecznym Budapeszcie. Patriotyczne wychowanie absolwenta szkoły średniej skłoniło do założenia wojskowego munduru. Wyróżniającego się w bitwach I wojny światowej męstwem i inteligencją młodzieńca przełożeni skierowali do prestiżowej Akademii Wojskowej Cesarzowej Ludwiki, zwanej „Ludovicą”. Jej ukończenie w 1918 roku otworzyło przed młodym oficerem żołnierską karierę, a dodatkowo świetna znajomość

języka niemieckiego sprawiła, że w 1921 roku odbył on dyplomatyczną praktykę w attachatach węgierskich w Berlinie i Monachium. Po powrocie z Niemiec przez kilka lat pracował w Ministerstwie Honwedów. Zdobyte w resorcie doświadczenie, poparte biegłą znajomością języków: angielskiego, niemieckiego, francuskiego i włoskiego, uznano za wystarczające powody, by w 1937 roku mjr. Utassyego mianować węgierskim attaché wojskowym w Londynie z rozszerzeniem dyplomatycznej misji na Stany Zjednoczone.

W grudniu 1941 roku Niemcy zmusiły węgierskie władze do wypowiedzenia wojny ... Stanom Zjednoczonym, w efekcie czego attaché Utassy z małżonką Borbálą Gyömörey zostali internowani na terytorium USA. Dopiero w maju 1942 roku powrócili na Węgry, a awansowany na stopień pułkownika Utassy trafił do Sztabu Generalnego honwedów. W październiku 1943 roku proniemieccy przełożeni skierowali go na miejsce płk. Baló, szefa XXI Departamentu MH, zdymisjonowanego za propolską postawę i działalność, licząc, że Utassy zrobi wreszcie porządek z internowanymi Polakami.

Tak się jednak nie stało. Nowy opiekun naszych rodaków w mundurach swe urządowanie rozpoczął od spotkań w „cztery oczy” z Antalem i Baló, którzy, widząc, że pragnie godnie zastąpić swego oddanego Polakom poprzednika, przekazali mu sposoby i wiedzę o tym, jak ma to robić. W pełni zastosował się do ich rad, a w wielu sytuacjach wykazał się dyplomatyczną inteligencją i sprytem, zwłaszcza, że przyszło mu działać w trudniejszym okresie, bo także po zajęciu Węgier przez okupacyjne wojska niemieckie tj. po 19 marca 1944 roku. Nie mógł już liczyć na pomoc Antalla i Sławika, wówczas ukrywających się przed gestapo, a wkrótce aresztowanych.

Nowych sojuszników znalazł w osobach Istvána Apóra, radcy w Urzędzie Prezydzialnym Rady Ministrów i Zbigniewa Borówkó, potajemnie kierującym wtedy Komitetem Oby-

watelskim. Utassyemu m.in. udało się po dwóch miesiącach intensywnych starań przywrócić wypłatę Polakom żołdu, zlikwidowanego przez proniemieckiego sekretarza stanu MSZ László Endrego. Dzięki udanym zabiegom, Pułkownik wziął pod swe wojskowe skrzydła także „osieroconych” polskich cywilów. Po objęciu zaś władzy przez faszystę Ferencza Szálásiego jeszcze większej ekwilibrystyki wymagało od niego przejęcie opieki nad wszystkimi Polakami, w tym wojskowymi, przez węgierski oddział Międzynarodowego Czerwonego Krzyża pod przewodnictwem Friedricha Borna, Szwajcara. Uchroniło to naszych rodaków przed najgorszym, m.in. ich deportacją do Niemiec.

To jak życzliwym i oddanym Polakom opiekunem był Utassy, wymownie potwierdza adres pamiątkowy, wystosowany doń i podpisany przez internowanych oficerów w Egerze, również w imieniu pozostałych wojskowych, i dostarczony mu 11 października 1944 roku, a więc pięć dni przed aresztowaniem Pułkownika przez faszystów Ferencza Szálásiego. Krótki fragment: *„(...) Nie mogąc na chwilę obecną szczerze wyrazić wszystkich naszych uczuć tak jak byśmy tego chcieli, pozwalamy sobie na przekazanie naszej głębokiej wdzięczności za dobro, które nam Pan okazał (...)”*.

Dalszy los płk. Utassyego: pobyt w czterech więzieniach, degradacja do stopnia szeregowego, zaraz po wojnie udana rehabilitacja i awans na stopień generała majora, w 1951 roku uznany za wroga klasowego i zesłanie z rodziną na resocjalizację i ciężką pracę na Hortobágy do 1953 roku. Nie było mu też dane powrócić do rodzinnego Budapesztu. Osiadł w Soltvádkert i tam zmarł. Po zmianie ustroju i 14 lat po śmierci Utassyego prezydent Árpád Göncz ponownie go zrehabilitował, awansując na stopień generała dywizji.

Nie kryję satysfakcji, że gdy Instytut Pileckiego poszukiwał kandydatów do odznaczenia, zgłosiłem właśnie Jego. Medal Virtus et Fraternitas z rąk prezydenta Andrzeja Dudy

PLK. LÓRÁND UTASSY, OPIEKUN NIE TYLKO INTERNOWANYCH POLAKÓW.FOT. ZBIÓR AUTORA

w 2019 roku odebrał w imieniu niezującego gen. Utassyego jego wnuk – Róland Utassy z małżonką Klárą.

Jenő Etter (1897-1973)

Jenő jako najstarszy z piątki dzieci urodził się w znanej i szanowanej w Esztergomie rodzinie. Po ukończeniu miejscowego gimnazjum benedyktynów, podjął edukację w szkole wojskowej i jako młody podoficer trafił na front rosyjski I wojny światowej. Podobnie też jak jego rówieśnik József Antall i on został ranny na terenie Polski i tak jak późniejszy „Ojczulek Polaków” i on swe ocalenie zawdzięczał Polakom, którzy go ukryli przed rosyjskimi żołdatami. Po wojnie Jenő kontynuował naukę w Królewskiej Węgierskiej Akademii Ekonomicznej i Akademii Handlowej w Magyaróvár. A gdy zrobił następny krok i obronił doktorat na Uniwersytecie Prawa jako doktor nauk prawnych powierzono mu funkcję prokuratora generalnego m. Esztergomu.

Z takimi referencjami dr Jenő Etter pokonał czterech innych kandydatów i 20 stycznia 1941 roku został burmistrzem miasta. Już wcześniej w rozmaity sposób włączał się w pomoc polskim uchodźcom z miejscowego obozu, ale objęte stanowisko otworzyło przed nim nowe, znacznie większe możliwości. Nie zapomniał i wciąż spłacał dług wdzięczności, zaciągnięty w Małopolsce podczas wielkiej wojny.

W porozumieniu z ministerstwem honwedów, na ile mógł, w imieniu miasta poprawiał warunki bytowe cywilom i internowanym, których zakwaterowano m.in. w kurorcie oficerskim nad Dunajem. Wielu Polakom pomógł w przerzutach na Zachód i w ewakuacji na Bliski Wschód. Zbierał informacje o życiu uchodźców i przysyłał je przez polskich kurierów władzom uchodźczym RP na Zachodzie. Brał aktywny udział i pomagał naszym rodakom w organizacji polskich świąt narodowych. Oficjalnie jako burmistrz przeciwstawiał się utworzeniu w Esztergomie żydowskiego getta, a gdy w marcu 1944 roku wojska niemieckie zajmowały Węgry wystawiał Polakom dokumenty chroniące ich przed uwięzieniem.

O Jenő Etterze ileż mówi fragment listu do niego napisanego 25 lutego 1944 roku przez por. Marcelego Unge-

BURMISTRZ JENŐ ETTER (W CENTRUM, W JASNYM PŁASZCZU) PODCZAS UROCZYSTOŚCI PRZED POMNIKIEM KRÓLA JANA III SOBIESKIEGO, ESZTERGOM 1942. FOT. ZBIÓR AUTORA

ra: (...) Nie jest dla mnie tajemnicą, że tę pracę, a tym samym możliwość wydstania się z obozu, zawdzięczam tylko Jego wielkodusznej przyjaźni dla nas Polaków, którą to przyjaźń wysoko sobie cenimy i poważamy. Życie nasze z dala od rodzin i swoich jest ciężkie i nad wyraz smutne, a świadomość, że wolno nam w Panu Burmistrzu widzieć naszego szczerego przyjaciela, napawa nas radością i rozrzewnieniem”.

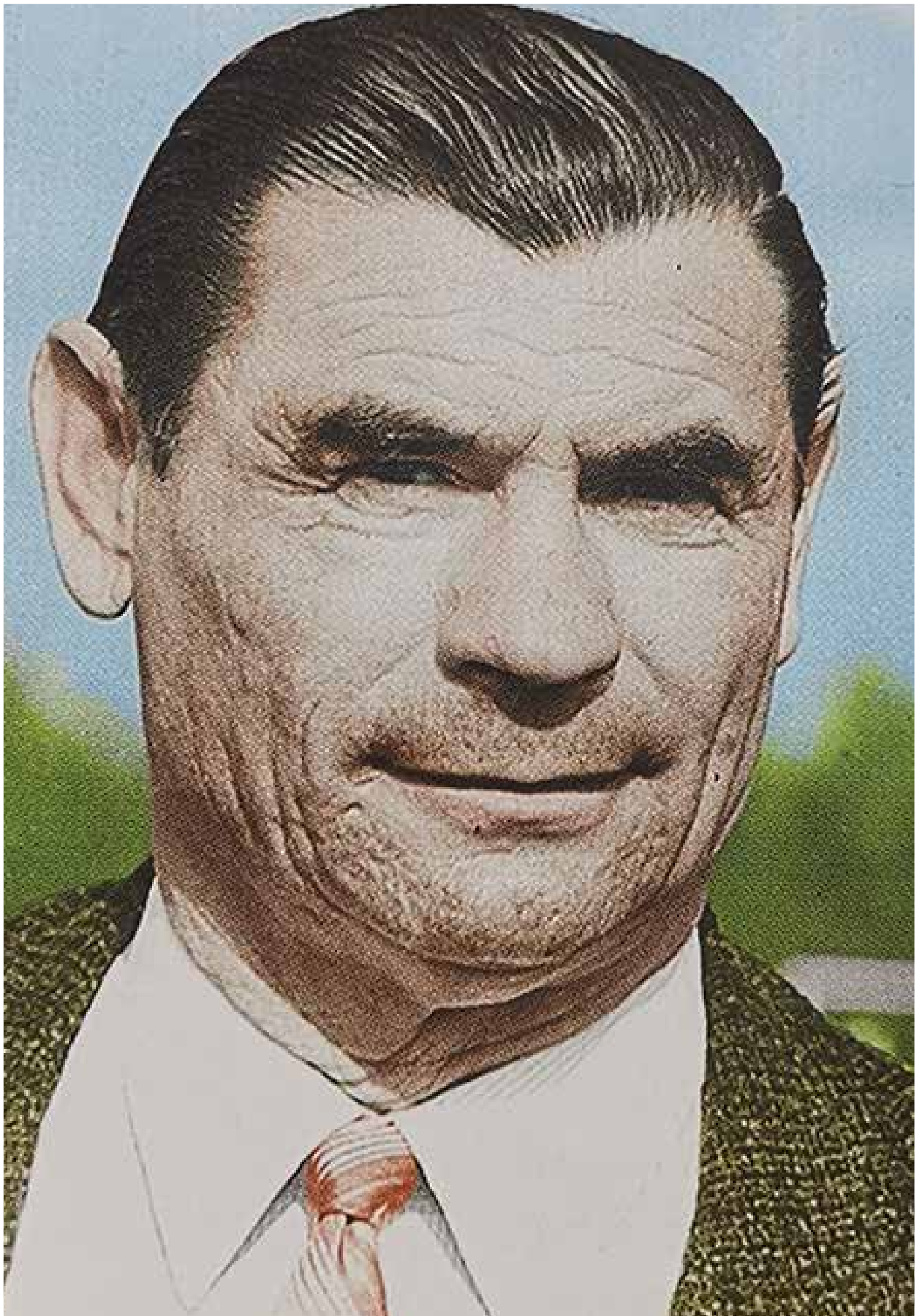
Propolska działalność Ettera już wcześniej została zauważona przez niemiecki wywiad, który w porozumieniu z prohitlerowskimi członkami rządu doprowadził w lipcu 1944 roku do jego dymisji z zajmowanego urzędu. Byłego burmistrza z więzienia wyciągnęli wysoko postawieni przyjaciele i by uchronić go przed najgorszym, „załatwili” mu służbę wojskową na Wschodzie, gdzie, niestety, trafił do niewoli. Dopiero po wojnie, ale nie zaraz po jej zakończeniu, wrócił do Esztergomu, a od rodzimych władz komunistycznych otrzymał dożywotni zakaz sprawowania jakichkolwiek funkcji publicznych. Ten świetny prawnik i organizator aż do emerytury pracował jako portier.

O pozostałych Węgrach, oddanych nam przyjaciółach, również uhonorowanych medalami Virtus et Fraternitas: Margit Károlyi Józsefné, Erzsébet Szápáry i Antal Szápáry oraz Edith Weiss i Ilonie Andrassy de Csíkszentkirályi et Krasznahorcel – za ich działalność na rzecz polskich uchodźców wojennych napiszę w następnym wydaniu „PW”.

GRZEGORZ ŁUBCZYK

GRZEGORZ ŁUBCZYK: ABSOLWENT UW, DZIENNIKARZ, AMBASADOR RP NA WĘGRZECH (1997–2001), AUTOR 10 KSIĄŻEK I 6 FILMÓW DOK. ORAZ KILKU WYSTAW O TEMATYCE POLSKO-WĘGERSKIEJ, OD 20 LAT CZŁOWY POPULARYZATOR FENOMENU WOJENNEGO UCHODŹSTWA POLSKIEGO NA WĘGRZECH ORAZ DOKONAŃ H. SŁAWIKA I J. ANTALLA SEN., INICJATOR I KOORDYNATOR BUDOWY POMNIKÓW WW. POSTACI W WARSZAWIE (2016) I BUDAPESZCIE (2017). ODZN. KRZYŻEM ŚREDNIM Z GWIAZDĄ ORDERU ZASŁUGI RW, HONOROWY OBYWATEL VÁMOSMIKOLA.

O TYM JAK W ZABRZU...

POJAWIŁ SIĘ I ZNIKNĄŁ GÉZA KALOCSAY

Dziś do polskiej piłki klubowej trafia wielu zagranicznych trenerów. Jednak bez żadnej wątpliwości można ich uznać z drugą, albo nawet trzecią sortą jeśli chodzi o hierarchię w europejskim futbolu. Dawniej, jeszcze w latach sześćdziesiątych zdarzało się, że w kraju nad Wisłą pojawiała się postać nietuzinkowa, mająca w głowie wizję dla nas prawie nieosiągalną. Taką właśnie osobą był Géza Kalocsay. Do dziś uważany za najlepszego trenera Górnika Zabrze w historii. Problem polegał tylko na tym, że jak nagle się pojawił, tak niespodziewanie z Polski zniknął. W okolicznościach do dziś tak naprawdę niewyjaśnionych.

Wielka historia na małym Zakarpaciu

Zdarzają się w życiu takie sytuacje, gdy wydaje nam się, że wszystko jest idealnie poukładane. Każdy element jakiegoś życiowego planu lub sytuacji pasuje do siebie jak ulał i w zasadzie nie trzeba już w tym grzebać. Przecież powszechnie znane jest polskie przysłowie, mówiące o tym, że lepsze jest wrogiem dobrego.

Oczywiście podświadomie wiemy, że choć wszystko jest wspaniale, to jednak brakuje tego ostatniego elementu, spoiwa, które uczyni z naszej układanki rzecz idealną. W takim właśnie momencie historii znalazł się Górnik Zabrze w 1966 roku. W Polsce dominował Gniótl i tłamsił swoich ligowych rywali, jak siłacz gniotący bez trudu puszkę po konserwach mięsnych.

Jednak mimo zdobycia na krajowym podwórku od roku 1957 do 1966, aż siedmiu tytułów mistrzowskich, to kiedy występował na arenach międzynarodowych, czegoś mu brakowało. Niby drużyna wyśmienita, ale coś w niej nie grało. Jak się okazało brakującym elementem zabrzańskiej układanki był węgierski trener Géza Kalocsay.

Ale zanim przyleciał na skrzydłach madziarskiego turula, aby nauczyć piłkarzy Górnika europejskiej, nowoczesnej piłki nożnej, przeszedł długą sportową drogę. Zresztą droga ta mogłaby posłużyć za sztandarowy przykład tego, co działo się z Węgrami po ich przegranej w I wojnie światowej. Géza Kalocsay miał to szczęście, że urodził się 30 maja 1913 roku w Beregszász na Zakarpaciu jako obywatel monarchii cesarsko-królewskiej. Zdecydowana większość mieszkańców miasta była Madziarami, więc nikomu przed rokiem 1914 (a pewnie później również) nie przychodziło do głowy, że miasto to może znaleźć się poza granicami Węgier. Choć trzeba uczciwie przyznać, że w całym regionie krzyżowały się interesy Rusinów, Ukraińców, później nowo powstałej Czechosłowacji i wspomnianych wcześniej Węgrów.

Jednak historia nie lubi prostych rozwiązań. 4 czerwca 1920 roku w pałacu Grand Trianon podpisano traktat pokojowy między dawnym Królestwem Węgier, a państwami Ententy. Jak brzmiał wszyscy wiedzą. Wiedzą również, że madziarskie terytorium zostało zredukowane do zaledwie 93 tysięcy kilometrów kwadratowych (z 325 tysięcy).

Dlaczego zdecydowałem się na tego rodzaju wtręt z dużej historii? Ano dlatego, ponieważ chciałem pokazać swoim czytelnikom proces, który spowodował, że jeden z najlepszych w historii trenerów węgierskich grał w klubach czeskich, a nawet pojechał jako zawodnik z reprezentacją Czechosłowacji na mistrzostwa świata w 1934 roku. Z wydarzeń tych można od razu wysnuć prawidłowy wniosek. Otóż Beregszász, w którym mieszkał z rodziną Kalocsay, stał się Berehovem i znalazł się na terenie Czechosłowacji. Dziś należy do Ukrainy.

Futbolista

Kalocsay karierę rozpoczynał w klubach ze swojego rodzinnego miasta. Grał na pozycji napastnika i był tak dobry, że zwrócił uwagę wielkiej Sparty Praga do której trafił w 1932 roku i spędził w niej długich pięć lat. Przez ten czas udało mu się zdobyć mistrzostwo kraju, cztery razy był wicemistrzem, a także wraz ze swoimi kolegami sięgnął po Puchar Mitropa. Zaznaczam, że był to ogromny sukces, choć turniej ten dziś już nie istnieje. Musimy jednak pamiętać, że były to jedne z pierwszych w historii zawodów między klubami europejskimi. Osiągnięcia te nie mogły zostać

GÉZA KALOCSAY

niezauważone przez władarzy czechosłowackiej piłki. Kalocsay został powołany do reprezentacji, w której wystąpił trzy razy. Wspomniałem wcześniej, że pojechał na mistrzostwa świata we Włoszech w 1934 roku. Choć nie wystąpił tam w żadnym meczu, to jako członek drużyny świętował wicemistrzostwo świata... Tuż przed wojną trafił do francuskiej drużyny Olympique Lillois (1937-1939). Z dzisiejszego punktu widzenia można zapytać, coż to był za zespół? Dziś nie znajdziemy go na futbolowej mapie Francji. Jednak w latach trzydziestych była to nie lada siła. Jeszcze przed przybyciem naszego bohatera klub ten zdobył mistrzostwo Francji (1933), a już w składzie z Kalocsayem, w roku 1939, grał w finale Pucharu Francji. W 1944 roku połączył się z SC Fives tworząc znany nam dziś bardzo dobrze klub Lille OSC...

Po wybuchu drugiej wojny światowej Géza Kalocsay wrócił na Węgry. A tam, mimo zawieruchy wojennej normalnie grano w piłkę. Tak na poziomie ligowym jak i reprezentacyjnym. On sam, jako bardzo znany zawodnik, trafił do najlepszych i najsłynniejszych klubów. Kispest FC, Ferencvárosi TC, Újpest FC to nazwy, które mówią wszystko. Ciekawostką natomiast jest to, że w latach 1944-45 powrócił na swoje rodzinne Zakarpacie, choć nie do Beregszász, a do Ungvár (dzisiejszy Użhorod). Zagrał w tym okresie jeszcze dwa mecze w reprezentacji Węgier i w 1947 roku, już w zupełnie innej sytuacji politycznej (Zakarpacie zostało zajęte przez

armię sowiecką) zakończył bogatą karierę zawodniczą.

Jednak kiedy popatrzy się na jego życie z dzisiejszej perspektywy, to twierdzenie, że dużo działa się podczas jego gry na boiskach piłkarskich całkowicie błędnie przy tym, gdzie ścieżki życiowe prowadziły go, kiedy został trenerem. Uczył przecież piłki nożnej na około dwudziestu szkoleniowych stanowiskach w siedmiu różnych krajach. I proszę mi wierzyć, kiedy trafił do Górnika Zabrze miał na swoim koncie całą górę sukcesów trenerskich...

Zabrze

Zaczął pisać tą nową dla siebie historię w Nyíregyházie, w węgierskiej drugiej lidze, a do Polski trafił z Algierii, gdzie był asystentem selekcjonera. W międzyczasie trenował kilka madziarskich klubów, by w 1954 zostać asystentem słynnego Gusztáva Sebesa w Złotej Jedenaście. Po powstaniu węgierskim wyjechał do Jugosławii, gdzie zdomował się na dwa lata zdobywając z Partizanem Belgrad wicemistrzostwo kraju. Chwilę później doprowadził do mistrzostwa Belgii Standard Liege. W 1961 objął stery Újpestu, z którym triumfował w lidze i doszedł do półfinału Pucharu Zdobywców Pucharów. Na fali popularności węgierskich trenerów futbolowych dostał propozycję pracy w egzotycznej Algierii. Stamtąd właśnie pojawił się w Polsce, a konkretniej we wspomnianym wcześniej Górniku Zabrze.

Wszyscy piłkarze tamtej drużyny, którzy pamiętają Gézę Kalocsaya, jak jeden mąż mówią, że wraz z nim w Zabrzu pojawiło się tchnienie wielkiego świata. Zmieniło się wszystko. Od taktyki piłkarskiej, treningów, zwyczajów klubowych, po relacje na linii trener-zawodnik. To była rewolucja. Rewolucja, która zaowocowała największym sukcesem w historii polskiej piłki klubowej. Jednak o dziwo, sukces ten odbył się już bez swojego ojca, jakim niewątpliwie był Kalocsay.

Hubert Kostka, wieloletni bramkarz Górnika, potem wybitny trener w rozmowie, którą z nim miałem przyjemność odbyć wspominał, że to właśnie Węgier nauczył nowoczesnego futbolu zawodników zabrzańskich klubu. Absolutnie nie jest to zarzut w kierunku jego poprzedników na ławce trenerskiej. Po prostu posiadał znacznie szersze horyzonty, w końcu studiował na uniwersytetach w Pradze i Budapeszcie, a jego futbolowe doświadczenia opisałem wcześniej. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że nie był pierwszym Madziarem w Zabrzu. Jako czwarty szkoleniowiec z Węgier obejmował funkcję trenera Górnika Zabrze.

Zmiany, zmiany, zmiany. Ten cytat z filmu „Co mi zrobisz jak mnie złapiesz” Stanisława Barei idealnie odzwierciedla to, co w roku 1966 wydarzyło się w śląskiej drużynie. Nauka ustawiania się na boisku. Gra jeden na jednego, lub dwóch na dwóch. Krycie indywidualne. Bez treningów szybkościowych i wytrzymałościowych za to wyczerpujące zajęcia z piłką przy nodze. Można napisać, że było to rozpoznanie swoich sił w boju. Rainer Kuchta, as Górnika z tamtych czasów wspomina, że piłkarze z wycieńczenia pluli krwią. Zaznacza też, że to było bardzo nowoczesne podejście do futbolu, przecież do dziś w ten sposób trenuje część światowych potęg. Dla ówczesnych zawodników z Zabrza był to prawdziwy szok. Jerzy Gorgoń miał kilkakrotnie deklaruwać, po katorżniczych jednostkach treningowych, że kończy z futbolem, ponieważ nie jest w stanie tego fizycznie wytrzymać. Teraz po latach jednak przyznaje, że trener wiedział co robi, a on tylko na tym zyskał.

GÓRNIK ZABRZE Z GEZĄ KALOCSAIEM, ŹRÓDŁO: ARCHIWUM GÓRNIKA ZABRZE

Stefan Floreński, obrońca, twierdził, że Węgier był najostrzejszym trenerem z jakim pracował podczas całej swojej kariery.

Jednak Kalocsay to nie tylko rewolucja taktyczna i szkoleniowa. To również wymiana pokoleniowa w składzie Górnika i przeróżne, jak na Polskę nietypowe zwyczaje. Był bywalcem, to może za słabo napisane, niemal codziennie pojawiał się w kawiarni „Pod Gronem”, gdzie opracowywał taktykę i skład na kolejne mecze. Zachowała się też opowieść o tym jak zaprosił całą drużynę na bankiet. Stwierdził przy tym, że kto od czasu do czasu się nie napije alkoholu, nie będzie dobrze grał w piłkę. Kiedy zdziwieni zawodnicy zaczęli go wypytwać jaki jest tego powód, odpowiedział, że daje to agresywność, która przydaje się na boisku. Z całą pewnością był nadzwyczaj oryginalnym człowiekiem...

Wyjazd z Polski

Niestety w życiu bywa tak, że nadzwyczajne osoby mają też nadzwyczajne słabości. W czasach komunistycznych, pierwsze o czym myślimy to polityka. Jednak nie w tym przypadku. Hubert Kostka, kiedy go o to zapytałem, powiedział, że Kalocsay jak ognia unikał tego tematu. Świadczą o tym także niezbyt udane próby inwigilacji go przez agentów bezpieki. Założona została muteczka pod kryptonimem „Selekcjoner”, nawet znalazła się osoba występująca w nich jako TW „Caro”, która składała na niego donosy. Ale jej zawartość, to tylko zarzuty o działalności jeszcze w czasach czechosłowackich w organizacjach prawicowych, nie poparte żadnymi dowodami. Pada jednak w tych dokumentach jedno zdanie, które pokazuje jaką słabość miał Kalocsay. To właśnie ona doprowadziła do jego zniknięcia z Polski i stała się przyczyną niewypełnienia tak świetnie układającej się misji wyniesienia Górnika na europejski szczyt futbolowy. Pozwolę sobie zacytować to zdanie: „W życiu prywatnym Kaloczaj utrzymuje kontakty jedynie z młodymi kobietami, które znając pozycję materialną wymienionego same mu się narzucają”

Zanim jednak przejdę do finału tej historii, wrócę na chwilę do wyników sportowych. Węgier trenował Górnik

PÓŁFINAŁ PUCHARU ZDOBYWCÓW PUCHARÓW Z AS ROMĄ NA STADIONIE ŚLĄSKIM, ŹRÓDŁO: ARCHIWUM GÓRNIKA ZABRZE

Zabrze od 1966 roku do 1969. W tym czasie zdobył mistrzostwo Polski (1967), wicemistrzostwo (1969) i trzecie miejsce (1968). Dwa razy triumfował w Pucharze Polski (1968 i 1969). Dotarł również do ćwierćfinału Pucharu Europy w którym przegrał z późniejszym jego zdobywcą Manchesterem United. Prowadził również zabrzańską drużynę na początku ich drogi do największego osiągnięcia w historii polskiej klubowej piłki nożnej. Chodzi tu o występy w Pucharze Zdobywców Pucharów edycji 1969/1970, kiedy to polski klub, jedyny raz w historii, wystąpił w finale europejskich pucharów. Przegrał co prawda na Praterstadionie w Wiedniu z Manchesterem City 2:1, jednak do dziś pada pytanie, czy tak by się to skończyło, gdyby zamiast Michała Matyasa na ławce trenerskiej Górnika siedziałby Géza Kalocsay.

Jak do tego doszło, że Węgier w tajemniczych okolicznościach opuścił Polskę pod koniec 1969 roku? Wszystkiemu winna słabostka do młodych kobiet, o której pisałem wcześniej. Rodzice dziewczyn bywających w mieszkaniu trenera skarżyli się na niego w Komitecie Miejskim Partii. Wybuchła obyczajowa afera w wyniku, której Kalocsay musiał w trybie natychmiastowym wyjechać z Zabrza. Oczywiście w ówczesnej socjalistycznej prasie nie ma na ten temat ani jednego zdania. Jednego dnia trener był, drugiego już go nie było.

Każdy z jego podopiecznych z zabrzańskiego klubu do dziś twierdzi, że gdyby nie ta zmiana, po pierwsze nie byłby to jedyny finał Górnika w europejskich pucharach,

a po drugie, że w klubowej gablocie tego rodzaju trofeum z pewnością się by znalazło.

Géza Kalocsay, po Górniku trenował z sukcesami jeszcze wiele klubów. Z Ferencvárosi TC zdobył mistrzostwo Węgier (1970), a z Al-Ahly Kair dwukrotnie mistrzostwo Egiptu (1981,1982) i Afrykańską Ligę Mistrzów (1982).

Zmarł w roku 2008 w Budapeszcie w wieku 94 lat. Do końca życia z rozrzewnieniem wspominał swoją przygodę z Górnikiem Zabrze...

W artykule korzystałem ze swoich wywiadów z S. Ośliżko, H. Kostką i W. Lubańskim oraz z książki P. Czadko pt: „Górnik Zabrze. Opowieść o złotych latach”.

NORBERT TKACZ

BYŁY DZIENNIKARZ KRAKOWSKIEJ RADIOFONII I KRK. FM. LAUREAT NAGRÓD DZIENNIKARSKICH: SDP, IM. KRYSZYNY BOCHENEK, NAGRODY DZIENNIKARZY MAŁOPOLSKI. FINALISTA GRAND PRESS (KATEGORIA REPORTAŻ), ZDOBYWCA TYTUŁU SPORTOWEJ KSIĄŻKI ROKU Z 2018 ROKU. AUTOR OPOWIEŚCI RADIOWYCH, KSIĄŻKOWYCH I WYSTAW TRAKTUJĄCYCH O HISTORIĘ PIŁKI NOŻNEJ.

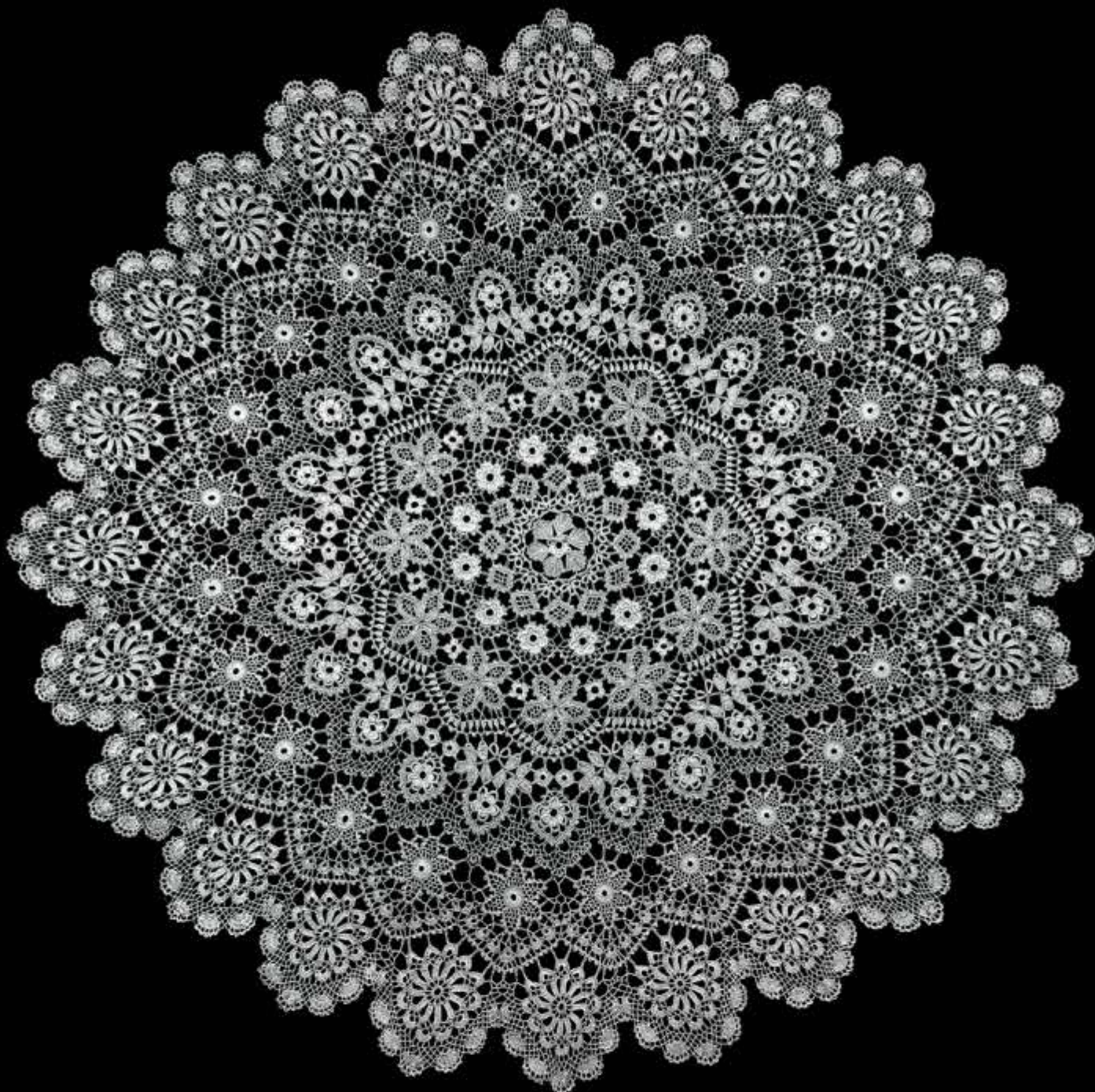
Świat koronki

WYSTAWA, 19.02 - 16.04 2023

Dom Polski/ Lengyel Ház, 1103 Budapest ul./ u. Óhegy 11

Csipke - világ

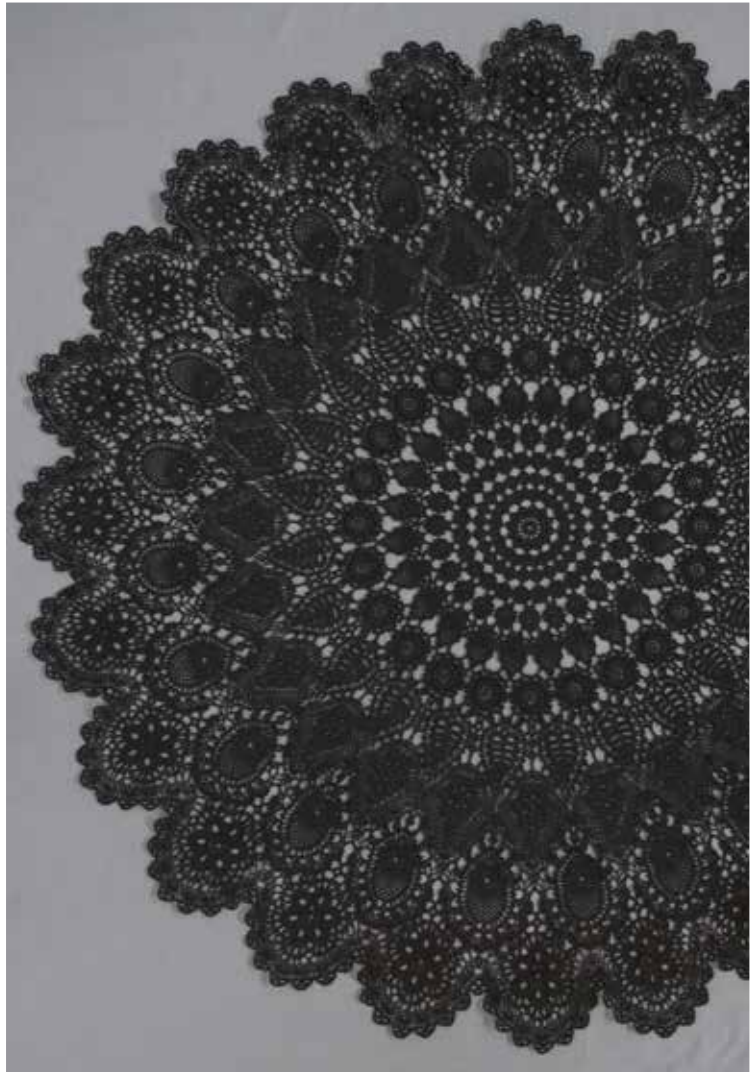
KIÁLLITÁS, 2023.02.19 - 04.16

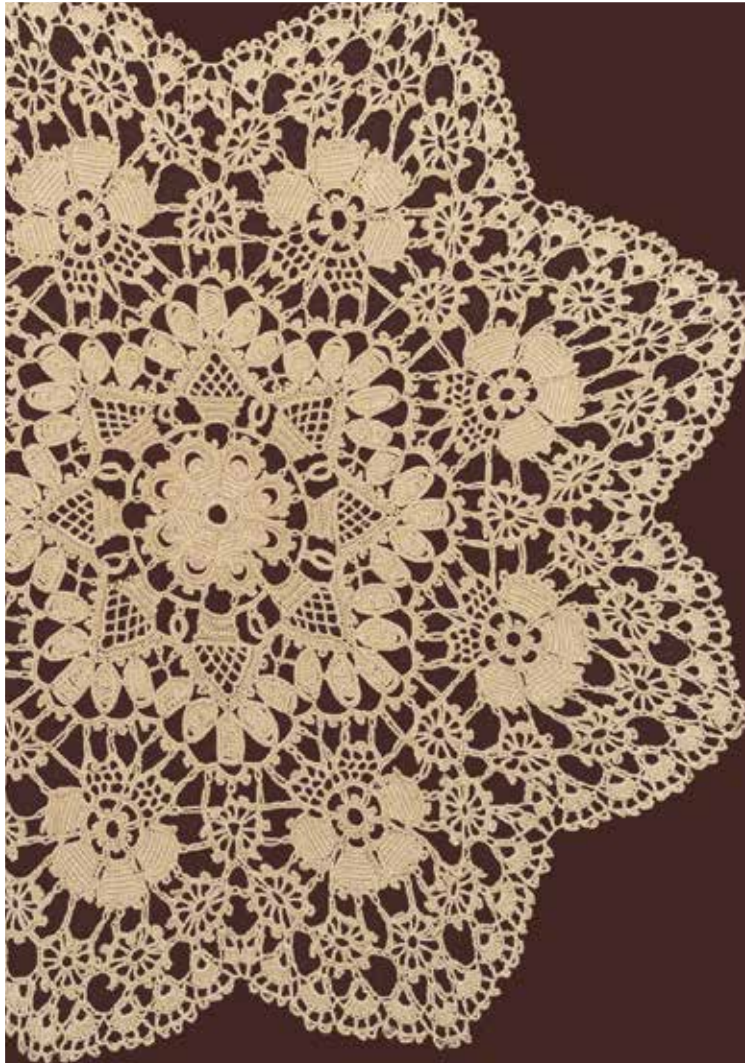
ANNA SUSZKA

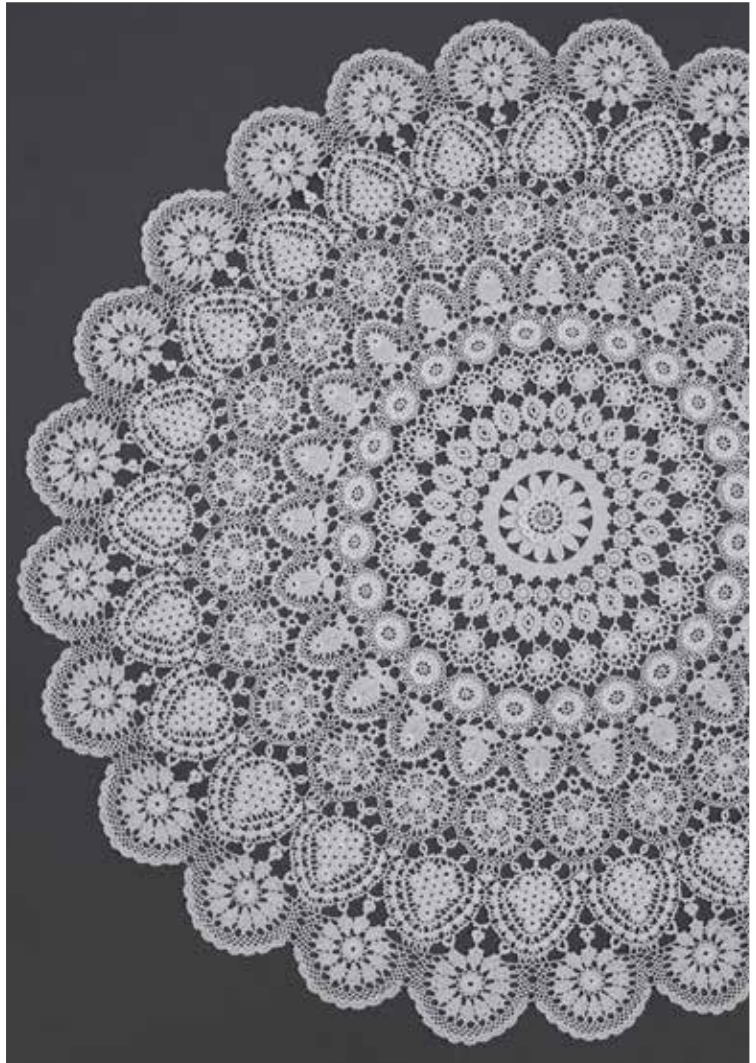
MARIOLA LEGIERSKA

ZUZANNA PTAK

ANNA SIKORA TYNIOK

PRZEDSZKOLE

POD SKRZYDŁAMI ORPEG

1 lutego 2023 r. w Szkole Polskiej przy Ambasadzie w Budapeszcie oficjalnie utworzono grupę przedszkolną „Mali Odkrywczy” dla dzieci w wieku 4-6 lat. Dlaczego warto skorzystać z edukacji przedszkolnej oferowanej przez polski system oświaty, rozmawiamy z Beatą Mondovics, dyrektorką szkoły.

Z Beatą Mondovics rozmawia Joanna Górzyńska

„Małych Odkrywców” rodzice maluchów kojarzą już z projektu, który był realizowany w Szkole Polskiej przy Ambasadzie w 2022 r. Co się konkretnie zmieniło i dlaczego?

Mamy właśnie rewolucję w pozytywnym tego słowa znaczeniu! (śmiech). Dzieci, które w ostatnich trzech latach korzystały w naszej szkole z zajęć ogólnorozwojowych i sensorycznych, a ostatnio także z projektu przedszkolnego „Mali Odkrywczy”, trafiły właśnie pod opiekuńcze skrzydła Ośrodka Rozwoju Edukacji Polskiej za Granicą (ORPEG). Jest to państwowy ośrodek, który koordynuje prace kilkudziesięciu szkół polskich poza granicami kraju i gwarantuje najwyższe standardy nauczania języka polskiego i kultury polskiej.

To dla nas duże wyróżnienie i sukces – jesteśmy jedną z pierwszych placówek w których w 2023 roku utworzono grupy przedszkolne (tzw. oddziały dziecięce powstały też w Niemczech, Irlandii i Bułgarii). To bardzo dobra wiadomość dla Polaków na Węgrzech. Ich dzieci mają okazję, poznać polskie tradycje, słownictwo codzienne i abstrakcyjne zgodnie z polskim programem nauczania. Dzieci, które będą uczęszczały do naszego oddziału przedszkolnego w ciągu roku szkolnego, spędzą ponad 120 godzin w polskim, nie tylko polskojęzycznym, przedszkolu. To jest świetna inwestycja w rozwój dziecka. Jeśli w przyszłości rodzina z 4-6-latkami będzie myślała o relokacji do Polski albo do innego ośrod-

ka na świecie, gdzie działają Szkoły Polskie, to ich przedszkolak będzie miał ułatwioną adaptację i bez trudu odnajdzie się w jakiegokolwiek Szkole Polskiej afiliowanej przy ORPEG. Wszystkie bowiem pracują według tego samego programu.

Niezależnie od zmian organizacyjnych, zostajemy przy dotychczasowej nazwie zajęć, która dokładnie oddaje to, jakie są nasze zajęcia: twórcze, innowacyjne, polisensoryczne, pozwalające dzieciom na odkrywanie i doświadczanie świata wieloma zmysłami.

Jakie są Pani plany związane z „Małymi Odkrywcami”?

W tym roku planujemy przenieść się do nowych, zaadoptowanych na potrzeby przedszkolaków, pomieszczeń. Sala zgodnie z wymogami ORPEG, będzie wyposażona w atestowane meble, bezpieczne dla najmłodszych dzieci. Kompletujemy też nowe pomoce dydaktyczne i kupujemy nowoczesne zabawki edukacyjne.

Z myślą o rodzicach planujemy stworzenie przytulnego pokoju spotkań, gdzie w oczekiwaniu na dzieci będą mogli porozmawiać i wypić kawę. Stworzymy też stanowisko do pracy dla tych, którzy oddając nam dzieci, siadają do pracy przy komputerze.

Kto może zgłosić dziecko do Małych Odkrywców?

Rekrutacja na rok szkolny 2023/24 zaczyna się 15 marca i trwa do 10

czerwca. Pierwszeństwo mają dzieci obywateli polskich i pochodzenia polskiego. W miarę wolnych miejsc będziemy mogli też przyjmować inne dzieci, które znają język polski i chcą go doskonalić. Ostatnio mieliśmy listę dzieci oczekujących na przyjęcie na zajęcia przedszkolne, dlatego zachęcam zainteresowanych rodziców do szybkiego podjęcia decyzji i do przesłania zgłoszenia.

Jak wyglądają zajęcia przedszkolne? Kto je prowadzi?

Oferujemy 4 godziny zegarowe aktywnych, ciekawych zajęć w II dzielnicy Budapesztu, w soboty w godz. 9.30-13.30, od września do czerwca. Zgodnie z polskimi standardami zajęcia przedszkolne składają się z bloku ogólnorozwojowego, rytmicznego, motorycznego, a także zajęć rozwijających talenty (np. plastyczne czy eksperymentalne). Jako że w szkole aktywnie promujemy czytelnictwo wśród dzieci, nasze maluchy będą miały także zajęcia czytelnicze, a także zyskają prawo do wypożyczenia książek z bogatego księgozbioru szkolnej biblioteki.

Nasz zespół ma duże doświadczenie w pracy z dziećmi dwujęzycznymi, które są pod opieką wykwalifikowanej i ciągle szkolącej się kadry pedagogicznej. Kadra dodatkowo wspiera na będzie przez nauczyciela.

Nie tylko jako pedagog, ale i rodzic, chcę podkreślić, że im wcześniej dzieci poznają swoich dwujęzycznych kolegów i koleżanki i zaczną uży-

wać drugiego języka w rówieśniczym środowisku, tym większą będą miały biegłość w posługiwaniu się tym językiem w przyszłości. Łatwiej im też będzie zaakceptować swoją wyjątkowość i dar, jakim jest znajomość języka polskiego. Dlatego przygodę z językiem polskim warto zaczynać już w przedszkolu.

Jakie korzyści mają rodzice z zapisania dzieci do „Małych Odkrywców”?

Korzyści płynących z uczęszczania do naszego przedszkola jest całe mnóstwo. Oto niektóre z nich:

- Rodzice mają gwarancję, że ich dzieci spędzą twórczo i pożytecznie czas w środowisku polskojęzycznym, w którym rozwijają znajomość języka polskiego.
- Dzieci z grupy przedszkolnej zyskują prawny status ucznia Szkoły Polskiej i otrzymują dostęp do wszystkich świadczeń oferowanych przez państwo polskie dzieciom polonijnym np. do bezpłatnych podręczników, diagnostyki psychologicznej i logopedycznej w ramach programu „Latająca Poradnia”.
- Dorośli i dzieci mają dostęp do zasobów, najlepszej według nas, biblioteki polskiej dla dzieci i młodzieży w Budapeszcie. A wszyscy przecież wiemy jak ważne dla nauki języka jest czytanie w naszym ojczystym języku.
- Na rodziny przedszkolaków czeka bogata oferta imprez rodzinnych i zajęć dodatkowych, które organizuje nasza szkoła (wycieczki, konkursy, przedstawienia teatralne itd.)
- Rodzice mogą przy okazji regularnych zajęć, nawiązać nowe znajomości polonijne, a dzieci zaprzyjaźnić się z polskojęzycznymi rówieśnikami.
- Ważna jest też integracja w ramach szkolnej, bardzo życzliwej społeczności.

A jak jest zorganizowana społeczność szkolna?

Misją naszej szkoły jest tworzenie

otwartej, demokratycznej społeczności opartej na partnerskich relacjach. Jesteśmy jednym zespołem: dzieci, grono pedagogiczne i rodzice. Mamy świetną Radę Rodziców, która aktywnie działa na rzecz szkoły. Wspólnie tworzymy listę wymarzonych księzek do biblioteki czy projektów, które chcielibyśmy realizować na rzecz Polonii. Współpracujemy także z powołaną przez rodziców Fundacją Rodzice Szkoły Polskiej, która pomaga nam urzeczywistnić nasze marzenia i najśmielsze pomysły. Wierzę, że razem tworzymy szkołę na miarę XXI wieku.

Czy zajęcia przedszkolne są płatne?

Oczywiście nie. Państwo polskie gwarantuje bezpłatny dostęp do edukacji po polsku.

Czy coś chciałaby Pani dodać?

Przy okazji utworzenia oddziału przedszkolnego przy naszej szkole, chciałabym złożyć gorące podziękowania panu ambasadorowi Sebastianowi Kęciekowi za wsparcie naszych ambitnych pomysłów związanych z otwarciem grupy przedszkolnej, a także kierownikowi wydziału administracyjno-finansowego ambasady, panu Patrykowi Szczodrowskiemu za starania o to, byśmy otrzymali lokal, potrzebny nam właśnie dla naszych przedszkolaków.

Dziękuję za rozmowę.

ZAPISY

BUDAPESZ@ORPEG.PL

TEL. 36 707 013 847

ZAJĘCIA

SOBOTY 9.30-13.30

CAŁY ROK

MIEJSCE

**1025 BUDAPESZT,
TÖRÖKVÉSZ ÚT 15.**

NOWE PRZEDSZKOLE

Przedszkole przy Ogólnokrajowej Szkole Polskiej na Węgrzech powstało przede wszystkim z potrzeby serca. Stworzyliśmy placówkę, która jest nie tylko w pełni bezpieczna dla najmłodszych, ale także oferuje ciekawy program wychowawczy, a co najważniejsze: nasze wieloletnie doświadczenie w pracy i wychowaniu dzieci polonijnych pokazało nam, że to właśnie już od najmłodszych lat dzieci polsko - węgierskie nawiązują ze sobą przyjaźnie na całe życie. A naszym obowiązkiem jest im to po prostu ułatwić.

Zaczynając od miejsca: jest to budynek oddany świeżo po remoncie, w którym mamy podjazdy dla wózków, toalety dla dzieci młodszych i starszych oraz osób niepełnosprawnych. Dysponujemy przestronną i odpowiednio wyposażoną salą przedszkolną, zamkniętym podwórkiem z placem zabaw. Mamy też oddzielny kącik dla mam i tatusiów, w którym mogą napić się kawy lub herbaty, porozmawiać i poczekać na swoje pociechy.

Chcemy, aby warunki, w których przebywają dzieci były przyjazne dla ich integralnego rozwoju, dlatego też ciągle jeszcze szykujemy m.in. „ogrodowe niespodzianki” dla naszych najmłodszych.

Zgodnie z węgierskimi przepisami oświatowymi, którym podlegamy, przedszkole przeznaczone jest dla dzieci w wieku od 3 do 6 lat. Spełnia ono te same wymogi i normy, jak każde inne państwowe przedszkole na Węgrzech (wykształcenie pracowników, uregulowania prawne, zasady higieny i bezpieczeństwa, program wychowawczy dostępny na naszej stronie internetowej). Jest przedszkolem narodowościowym, uzupełniającym, które wprowadza dzieci w przygodę z językiem polskim oraz świat polskiej kultury i tradycji.

Zależało nam również na tym, żeby oprócz profesjonalnej kadry peda-

gogicznej dzieci mogły rozwijać się zgodnie z nowatorskimi metodami pedagogicznymi takimi jak min. metoda nauczania Marii Montessori.

Wszystkie zajęcia w przedszkolu odbywają się w języku polskim, a cały program wychowawczy oparty jest głównie na cyklu pół roku, obserwacji świata zwierząt, otaczającej nas przyrody - z uwzględnieniem zachowań proekologicznych, jak i m.in. zabaw i zabawek montesoriańskich. Dzieci, podczas każdego zajęcia mają również rytmikę i zajęcia plastyczno - sensoryczne.

Zajęciom z rytmiki towarzyszy zawsze żywa muzyka, grana na pianinie. Dzieci uczą się polskich piosenek, do niektórych sami tworzą instrumentację, oraz podejmują próby tworzenia prostej interpretacji muzyczno-ruchowej np. do muzyki Fryderyka Chopina lub do muzyki ludowej.

Nigdy nie brakuje zabaw muzyczno - ruchowych, mających na celu uwrażliwienie dzieci na elementy muzyki, utrwalenie podstawowych pojęć muzycznych oraz wielu przydatnych w życiu każdego człowieka umiejętności, takich jak: koordynacja słuchowo-ruchowa, podzielność uwagi, poczucie rytmu, rozwijanie pamięci, kreatywności, koncentracji czy umiejętności współpracy w grupie. Stwierdzenie, że „muzyka łagodzi obyczaje” sprawdza się także w grupie przed-

szkolnej. Dzięki niej dzieci lepiej się poznają i integrują. Doświadczenie pokazuje, że zajęcia muzyczno-ruchowe są przedszkolakom bardzo potrzebne, dają bowiem ujęcie drzemki w nich energii. Ponadto stają się one bardziej otwarte, wrażliwe i lepiej się koncentrują a co dla nas najważniejsze - chętnie śpiewają piosenki w języku polskim.

Natomiast zajęcia plastyczne jak i sama tematyka zajęć plastyczno-sensorycznych jest dobierana stosownie do pół roku, polskich świąt oraz najbliższego otoczenia dzieci. Ta różnorodność tematyczna daje możliwość wyzwolenia u dzieci chęci twórczych i płynącej z nich radości oraz wprowadzenia i poznania przez najmłodszych wielu technik plastycznych.

Podczas zajęć staramy się rozbudzić dziecięcą wyobraźnię, opierając się na różnych technikach np. na technice 3D. Przedszkolaki bardzo chętnie pracują na dużych arkuszach papieru z użyciem farb i swoich rączek. Oprócz dziecięcych paluszków posługujemy się różnorodnymi narzędziami i materiałami takimi jak: pędzle, nożyczki, kredki, mazaki, pastele olejne, pastele suche, wosk, słomki, patyki, farby tempery i akryle, farby wodne, pióra, sznurki, cekiny, rolki po papierach, folia, wata, itp. malujemy, wycinamy, kleimy. Wspólnie wykonujemy dekoracje okolicz-

nościowe oraz wystawy własnoręcznie wykonanych prac.

Czasami podczas zajęć, jako tło do spokojnej pracy, towarzyszy dzieciom cichutka muzyka związana z tematyką zajęć. Panująca przyjazna atmosfera pracy twórczej sprzyja powstawaniu więzi w grupie, co jest szczególnie istotne w przypadku dzieci narodowościowych. Realizując założenia programu wychowawczego naszego przedszkola kształtujemy umiejętność:

- twórczego działania
- obserwacji
- łączenia technik plastycznych i stosowanie różnych materiałów
- wyrażania własnej kreatywności
- rozbudzanie i rozwijanie wrażliwości plastycznej
- doskonalenie sprawności manualnych

Cały blok zajęć jest ze sobą tak skonstruowany i tematycznie powiązany, by celowo pobudzać pracę obu półkul mózgowych rozwijającego się malucha.

Maja Wanot

DNI OTWARTE

OD 1 MARCA

ZAPISY: SZKOLPOL@POLONIA.HU

ZAPISY

KWIECIEŃ 2023

ZAJĘCIA

SOBOTY 9.00-12.00

OD 1 WRZEŚNIA DO 15 CZERWCA

SZKOŁA POLONIJNA

I JEJ WIELOWYMIAROWOŚĆ

Nadchodzi czas, kiedy rodzice zaczynają zastanawiać się, czy posłać dziecko do polskiej szkoły. W związku z tym postanowiliśmy podzielić się opinią rodziców i uczniów, którzy naszą szkołę znają i do niej uczęszczają. Zadałam więc im pytanie,

Jaką rolę spełnia szkoła polonijna?

Posyłam córkę aby wiedziała, jakie ma korzenie i skąd pochodzi; aby zaszczepić w niej polskość. Dodatkowo będzie umiała się komunikować z rodziną z Polski, znając swój język ojczysty, a za Polską bardzo tęskni i ma do niej sentyment, bo tam się urodziła i spędziła cztery pierwsze lata swojego życia

Drugim powodem jest to, że będzie знаła bardzo dobrze polski jako język obcy, tutaj na Węgrzech, a to daje jej dodatkowe punkty, jeśli chodzi o szkołę i dalszą edukację.

No i powód trzeci: Nina odkąd zaczęła chodzić na zajęcia z Panią Mają mówi, że „uwielbia chodzić do Polskiej Szkoły bo jest ciekawie, ma nowe koleżanki i kolegów, i jest tam Leon”.

O dziwo po całym dniu w szkole Nina nie narzeka, że musi iść na zajęcia z języka polskiego. Czeka na nie i zawsze wraca naładowana energią do domu. Ma jeszcze chęci by odrobić zadanie domowe zarówno z polskiego jak i węgierskiego, choć z tym drugim bywa znacznie gorzej.

Mama Karolina

Bardzo lubię chodzić do polskiej szkoły bo lekcje są bardzo fajne i zawsze jest wesoło.

Livia kl. 5

Jesteśmy szczęśliwymi rodzicami, a zarazem bardzo dumni z tego, że nasze córki uczęszczają do polskiej szkoły, do oddziału w Szolnok. Jesteśmy przekonani jako rodzice, że to nasz obowiązek. Dzieci z mieszanych rodzin powinny poznawać nie tylko język, ale również kulturę, tradycje i chrześcijańskie wychowanie rodzimych narodów. To czego oczekujemy od polskiej szkoły, w zupełności nas zadowala. Daje poczucie, że wychowanie i wiedza polska w naszych dzieciach pozostanie i będzie przez nie w przyszłości wykorzystywana. Przecież o to nam w tym wszystkim chodzi!

Rodzice Olivii i Zosi Jaskólskiej,
Annamária i Tomasz.

Lubię chodzić do polskiej szkoły, bo uczy się fajnych rzeczy i atmosfera na lekcjach jest fajna.

Sandor kl. 7

Szkoła Polska to namiastka Polski na Węgrzech. Dzieci chętnie do niej uczęszczają. Bardzo lubią spotykać się z innymi polskojęzycznymi i kolegami. Doceniam również kultywowanie tradycji, jak np. spotkania wigilijne, ale też wiele innych atrakcji w ciągu roku szkolnego.

Magdalena Kovács

A fiam apukája lengyel, így a kislány életének születése óta része a lengyel nyelv és lengyel kultúra. Habár én is beszélek lengyelül, szeretném, ha anyanyelvi környezetben tanulná a nyelvet. Az iskolai programok, a tanárok az életünk részei, egy biztonságos és jó hangulatú közeg, ahol jó lenni. Nagyon hálás vagyok, hogy van lehetőségünk ide járni.

Hámori Blanka

W szkole najlepsze są wycieczki i wyjazdy na kolonie – i już się dopytuje kiedy i gdzie będą one w tym roku

Ilonka Nyeste kl. 5

Moja córka uczęszcza do Polskiej Szkoły na ulicy Állomás już od dość dawna. Jest uczennicą 10 klasy (gimnazjum). Szkoła podtrzymuje tradycje polskie typu Andrzejki, Wigilia, malowanie jajek wielkanocnych itp. Bardzo hucznie obchodzony jest na przykład Dzień Szkoły i Dzień Dziecka. Ponadto organizowane są obozy i wyjazdy tematyczne do Polski, gdzie dzieci mogą spotkać się ze swoimi rówieśnikami, a dzięki temu mają bezpośredni kontakt z językiem i kulturą polską.

Dziecko od najmłodszych lat kontynuuje wiedzę o kraju pochodzenia rodzica lub rodziców. Zadaniem

dziecka jest nauka i uczęszczanie do polskiej szkoły tak, jak uczęszcza do węgierskiej. W tym przypadku jest to nauka raz w tygodniu (5 lekcji). Nauczanie języka polega na nauce literatury i gramatyki polskiej oraz wiedzy o kraju. Uważam, że państwo węgierskie dając możliwość dzieciom mniejszości polskiej nauki języka ojczystego, tworząc publiczną, państwową szkołę, podarowało olbrzymi prezent rodzicom (rodzinom polsko-węgierskim), którzy mają jedynie za zadanie posyłanie swoich pociech do tej właśnie szkoły.

Jestem szczęśliwa, że na Węgrzech istnieje szkoła tego typu, która jest na dodatek bezpłatna.

Rubin-Garai Agnieszka

W Polskiej szkole nie tylko uczę się języka polskiego, ale Pani Maja uczy nas kreatywności, akceptacji, formułowania i wyciągania wniosków. W polskiej szkole poznałem swego najlepszego przyjaciela oraz zawarłem wiele innych przyjaźni.

Norbert Jurányi kl.7

Ezúton szeretném kifejtteni eddigi tapasztalataimat arról, hogy mit nyújt nekünk a Lengyel Kiegészítő Nemzetiségi Nyelvtanító Iskola.

A kislátom Áron (7 éves) az ideit tanévben kezdte az iskolát. Budai Annamária hetit foglalkozásain szép eredményeket értek el az elmúlt fél évben, amiért mi nagyon hálásak vagyunk az iskolának és a tanító néninek egyaránt.

Számos verset, mondókát és dalt tanultak, amiket Áron otthon is szívesen gyakorol velünk együtt. Ez kifejezetten jó érzéssel tölt el, hiszen a nyelvtanulás mellett így kicsit részesülhet a közös kultúrából, ami a családjunk vegyes nemzetiségű összetétele miatt otthon eddig nem igazán tudott megvalósulni. Kíváncsian várom, hogy mit tanul(unk) még az elkövetkező hónapokban és remélem években is.

Bízom benne, hogy még sokáig tudják biztosítani ezt a lehetőséget nekünk, amit ezúton hálásan köszönünk!

A Tanárnő hozzáállását és kiváló munkáját is köszönjük szépen!

Váróczy Péter apa

Lubię chodzić do polskiej szkoły, bo uczy się fajnych rzeczy i atmosfera na lekcjach jest fajna.

Sandor kl. 7

Dzięki szkole czujemy się bliżej naszych korzeni, bliżej Polski. Dla nas, rodziców to narodowy obowiązek, aby dzieci uczyły się języka polskiego, a szkoła jest najlepszym miejscem.

Renata Kiss

Polska Szkoła poza nauką w języku polskim uczy myślenia poza schematami, tolerancji oraz daje szansę nawiązania kontaktów z innymi rodzinami w podobnej sytuacji życiowej. Tworzy wspólnotę, na której zawsze można polegać. Dzieci uczą się nowoczesnymi metodami, aktualnego języka, rozumieją swoje pochodzenie oraz dostrzegają zalety z tym związane.

Jagoda Brodziewska- Jurányi

Pani Ania nauczyła mnie pisać i czytać po polsku. Dzięki temu łatwiej jest mi się porozumieć z dziadkami i kuzynami z Polski. Na każdej przerwie możemy grać w piłkę z chłopakami z mojej klasy.

Marcell Jurányi kl. 2

Ważne jest dla nas, żeby dziecko miało kontakt z językiem, żeby mogło spędzić czas z rówieśnikami, poznawało kulturę polską. I bardzo lubimy Panią Maję, czas spędzony z nią to frajda, zabawa i szaleństwo (a przy okazji nauka).

Veronika Piętka

W imieniu naszych nauczycieli oraz własnym dziękuję za wszystkie wspaniałe i ważne dla nas wypowiedzi, zarówno ze strony dzieci jak i rodziców.

Anna Lang

ZOSIA PROMUJE NAUKĘ W NASZEJ SZKOLE

DNI OTWARTE

OD 17 DO 22 KWIETNIA

ZAPISY

OD 1 MARCA DO 30 CZERWCA

NIESPODZIEWANA CISZA OSTATKÓW

TOMASZ SZUBART

ABSOLWENT FILOZOFII I INTERDYSCYPLINARNYCH STUDIÓW DOKTORANCKICH SPOŁECZEŃSTWO–TECHNOLOGIE–ŚRODOWISKO UJ. W INSTYTUCIE FILOZOFII UJ PRZYGOTOWUJE ROZPRAWĘ DOKTORSKĄ Z FILOZOFII KOGNITYWISTYKI. W WOLNYCH CHWILACH ZASTANAWIA SIĘ NAD ZNACZENIEM SŁOWA „HOBBY” I TWORZY ŚWIATY MOŻLIWE.

W swojej pierwszej pracy, *Narodiny tragedii z ducha muzyki*, Fryderyk Nietzsche oferuje czytelnikowi interpretację rozwoju kultury jako walki pomiędzy dwoma żywiołami: dionizyjskim i apollinijskim. Żywioł dionizyjski reprezentuje pierwotne dążenie człowieka do fizyczności, braku ograniczeń, natchnienia, ale też to tego co nieuchwytnie, czy nieregularne. Żywioł apollinijski z kolei reprezentuje zorganizowanie, porządek, racjonalność, dążenie do samoograniczenia. I tak historia (greckiej) kultury jest walką tych dwóch żywiołów, które w pewnym momencie połączyły się w formie tragedii greckiej. Następnie wraz z rozwojem filozofii i Sokratesem (oraz jego uczniem Platonem) siły apollinijskie przejęły kontrolę, i pewnie zgodziłby się Nietzsche, że taki stan rzeczy trwa do dziś.

Jest jednak okres w roku, gdy, przynajmniej symbolicznie, Dionizos wraca z pełną mocą. Zabawy, pijaństwo, maskarady, zmiana tożsamości – to tradycje nieodłącznie związane z karnawałem. Szczególnie z filozoficznego punktu widzenia zmiana tożsamości wydaje się nad wyraz ciekawa. Jaką funkcję spełniają przebrania, dlaczego na chwilę postanawiamy nie być sobą, a np. potworem (vide *Busójárás*), zwierzęciem, lub chociaż zakładamy maskę, aby nie być rozpoznanym? Wydaje się, że dążenie do dionizyjskości jako funkcji kultury ma korzenie w naszych potrzebach natury psychologicznej, a nie jedynie symboliczno-kulturowej. Stąd też tańce, zabawy, na które nie pozwalamy sobie zazwyczaj w innych porach roku, przynajmniej wedle tradycji. Według interpretacji Nietzschego,

także sztuki można podzielić wedle powyżej przedstawionej dychotomii: muzyka ma raczej charakter dionizyjski, natomiast sztuki plastyczne – apollinijski. Być może pewne typy muzyki faktycznie oddają charakter żywiołu dionizyjskiego (*Mulatós?*) natomiast sztuki muzyczne rozwinęły się od starożytności i trudno dziś np. Schoenbergowi przypisać wartości dionizyjskie, mimo, że próbował on przecież odrzucić formę i muzycznie wyrazić bezpośrednio procesy wewnętrzne. Zgodnie z nadziejami Nietzschego to Wagner miał na nowo połączyć obie przeciwstawne siły. Czy to się mu udało, pozostawmy do oceny czytelnikom.

Niezależnie od tego jaki typ muzyki towarzyszył nam podczas tegorocznego karnawału, zazwyczaj kulminację ma on we wtorek poprzedzający środę popielcową. Jakież było zaskoczenie autora niniejszego tekstu, gdy udając się do Krakowa w celach akademickich zastał krakowski Kazimierz (który zazwyczaj jest przecież centrum zabaw w mieście Kraka) wtorkowym, ostatkowym wieczorem kompletnie opustoszałym. Nawet najbardziej dionizyjskie z lokali jak *Singer*, czy *Piękny Pies* były wcześniej zamknięte, a fakt ten wymusił refleksję na temat karnawału: dionizyjskość się przejadła. Druga hipoteza mogłaby głosić, że Apollo przejął władzę nad Kazimierzem i zapanował porządek i racjonalność, jednak do niej należałoby podejść z ostrożnością.

Pozostaje zatem poczekać rok, lub przynajmniej do *Juwenaliów*, kiedy to będziemy mieli kolejną okazję do przebrania i nieprzyzwoitych żartów z własnej tożsamości.

FOT. OLGA BLOCH

Karnawał 2023 r. we wspomnieniach Polonii w Budapeszcie

Karnawał to słowo pochodzące od włoskiego słowa „carne vale” to piękny okres zabawy, maskarad, pochodów, przebiezańców, najróżniejszych balów.

Któż z nas nie lubi tego okresu, kiedy możemy się świetnie bawić, tańczyć, śpiewać, szaleć przy dźwiękach muzyki. Chociaż daleko nam do najslawniejszego w świecie karnawału w Rio de Janeiro w Brazylii, włoskiej Wenecji czy londyńskim Notting Hill, to i my, Polacy bardzo lubimy ten krótki, ale pełen radości okres.

Tak jest i w naszej Polonii. Już od dawna członkowie Stowarzyszenia Bema spotykali się na zabawach, potańcówkach bawiąc się w doskonałej atmosferze przy muzyce ze starych płyt gramofonowych. Później dołączyły jeszcze samorzady IV, XI i XVIII dzielnicy.

W 2000 r. Samorząd Stołeczny zorganizował „Bal Polonii” z udziałem zespołów muzycznych, znanych polskich piosenkarzy. Tradycja ta przetrwała do 2014 r. W 2011 został zorganizowany „Bal Polski”, którego głównym organizatorem był przez 10 lat Ogólnokrajowy Samorząd Polski. W 2022 organizację „Balu Polskiego” zaangażowały się samorzady polskie III, XVIII dzielnicy i Polski Samorząd Stołeczny pod kierunkiem Korinny Wesolowski i Katarzyny Balogh.

Niestety, w tym roku nie znalazł się nikt, kto byłby organizatorem tej pięknej imprezy. Ale cieszymy się, że chociaż najmłodszy mają swoje małe bale.

Alicja Nagy

Zabawa karnawałowa w bemowskim przedszkolu

Czas karnawału dotarł również do przedszkola Stowarzyszenia im. J. Bema, aby i nasze 3-5-letnie maluszki poczuły atmosferę zabawy. A zabawa była znakomita, pełna śmiechu, fantastycznych zadań, gier i pięknych dekoracji, przygotowanych przez nasze niezastąpione panie przedszkolanki: Małgorzatę Palomę Juhász, Małgorzatę Pietrzyk i Olgę Bloch. Dzieci otrzymały nagrody, za to, że były bardzo aktywne i wykazały się sprytem, szybkością, bystrością i pomysłowością podczas rozgrywanych zadań. Przygotowywanie maseczek sprawiło im wielką frajdę.

Również rodzice stanęli na wysokości zadania, ubierając swoje pociechy w szykowne i zabawne stroje, a serpentyny, baloniki i tańce przy polskiej muzyce podkreśliły nastrój beztroskiej, karnawałowej zabawy. Jest to zawsze wielkie wyzwanie dla organizatorów, aby zadowolić najmłodszych uczestników, mamy jednak nadzieję, że impreza udała się rewelacyjnie i dzieci oraz rodzice wrócili do domów zadowoleni.

Urszula Baka

KÉRINGER GÁBOR I DANUTA MISIĄG-OLLÁR (FLETY PROSTE)
PODCZAS KONCERTU KARNAWAŁOWEGO, FOT. BARBARA PÁL

Taneczna podróż po europejskich dworach

11 lutego mieliśmy okazję uczestniczyć w koncercie karnawałowym muzyki renesansu i baroku. Organizatorem koncertu był Polski Ośrodek Kulturalno - Oświatowy filia Nádor. Razem z gośćmi podróżowaliśmy po dworach angielskich, francuskich, włoskich, niderlandzkich XVI i XVII w., wsłuchując się w rozmaite tańce: Pavany i Galliardy, Allemand, Bassa danza, Passamezza, Tourdiona. Zatrzymaliśmy się w Krakowie, przy słynnym Hajduckim Mikołaja z Krakowa i jego innych utworach. Na koniec zabrzmiała pełna zadumy „Air pour les arts” André Campry z opery „Le Carnaval de Venise” z 1699 r.

Piękny koncert zapewnił nam zespół muzyki dawnej R17 w składzie: Gábor Kéring, Danuta Misiąg-Ollár, Klára Kincses oraz Zsolt Szabó. Wśród gości obecny był konsul Ambasady RP na Węgrzech Andrzej Kalinowski.

Następny koncert karnawałowy za rok.

Z. Monika Molnárné Sagun

Rękodzieło jest moją pasją

Polski Ośrodek Kulturalno Oświatowy 11 grudnia 2022 roku zorganizował w Domu Polskim wystawę adwentową polskiej artystki Justyny Kłapacińskiej. Program spotkał się z wielkim zainteresowaniem wśród Polonii. Wśród gości obecni byli: konsul Ambasady RP Andrzej Kalinowski oraz dyrektorka Instytutu Polskiego Joanna Urbańska.

Artystka tak mówiła o sobie:

„Jestem absolwentką IV Liceum Ogólnokształcącego w rodzimym mieście Olkusz. Ukończyłam studium Opust-Art w Sosnowcu na kierunku Konserwacja Rzeźby i Elementów Architektury. Pracowałam między innymi przy konserwacji zabytków w Krakowie. Brałam udział w zbiorowej wystawie absolwentów IV L.O. w Galerii MBWA w Olkusz „Mistrz i uczeń”. Moja pierwsza indywidualna wystawa odbyła się w MOK w Bukownie w marcu tego roku, a teraz w Budapeszcie.

W wolnym czasie tworzę prace łącząc dwie ulubione materiały: drewno i ceramikę. Ceramika umożliwia mi wyrażanie siebie i daje upust kreatywności; to zabawa strukturą i barwami. Tematem przewodnim mojej twórczości są anioły, jednak przewijają się także ceramika użytkowa, dekoracyjna jak również biżuteria. Inspiruję się naturą i jej bogactwem, a każda z moich prac jest unikatowa. Aktualnie prowadzę warsztaty ceramiczne z dziećmi i dorosłymi.”

Z. Monika Molnárné Sagun

ARTYSTKA JUSTYNA KŁAPACIŃSKA W SWOJEJ PRACOWNI, FOT. BARBARA PÁL

Tłusty czwartek z pączkiem w roli głównej

W tym roku po raz drugi zorganizowaliśmy w Miskolcu polski Tłusty Czwartek, czyli imprezę z pączkami. Mónika Szabó, przewodnicząca samorządu, otworzyła spotkanie i wyjaśniła zgromadzonym gościom tradycję wyrobu polskich pączków.

Po niej Emőke Rémiás przeprowadziła muzyczny quiz, który został bardzo dobrze przyjęty przez uczestników. Dobry nastrój wprowadziła świetna muzyka, komentarz Emőke i oczywiście zabawne historyjki związane z polską muzyką rozrywkową. Po muzycznej zabawie przyszła kolej na pączki, czyli głównych bohaterów dnia - choć jeszcze na ich konsumpcję. Ogłosiliśmy bowiem grę w rozpoznawanie pączków, która przerodziła się w prawdziwą pączkową lekcję, z dużą ilością śmiechu.

A potem nastąpił punkt kulminacyjny wieczoru, kiedy to każdy mógł skosztować pysznych pączków, zapewniając tym sobie bogactwo na cały rok. Wieczór zakończyliśmy miłymi rozmowami i zabawnymi opowieściami.

Było nam bardzo miło powitać wielu nowych gości, których mamy nadzieję spotkać na kolejnych imprezach.

Mónika Szabó i Judit Zsótér

KRONIKA

OSVÁTH TIBOR I ALLGEIER-KARDOS JUDIT PO WYGRANIU KONKURSU
ROZPOZNAWANIA PĄCZKÓW, FOT: MÓNIKA SZABÓ

160. rocznica wybuchu Powstania Styczniowego

W tym roku mija 160 rocznica najważniejszego polsko-litewskiego powstania przeciwko Imperium Rosyjskiemu, które wybuchło w Polsce 22 stycznia 1863 roku pod przywództwem Romualda Traugutta, i przeszło do podręczników historii jako Powstanie Styczniowe.

Podczas spotkania poświęconemu temu wydarzeniu nasz gość, Zsolt Zoltay opowiedział nam wiele ciekawych rzeczy o tle powstania, samym zrywie i jego konsekwencjach.

Wykład został dodatkowo wzbogacony pokazem starych zdjęć rodzinnych Zsolta, gdyż dla niego to wydarzenie historyczne ma związek z rodziną. W powstaniu walczył jego pradziadek, kapitan Henryk Świstowicz (1835-1872). Na starych zdjęciach poznaliśmy wdowę po kapitanie, jego dzieci i kolejne pokolenia. Wnuk kapitała Świstowicza, dziadek Zsolta, brał udział w transporcie broni dla jednostek wojskowych wysłanych z Węgier do Polski w 1920 roku.

To był naprawdę interesujący wieczór.

Mónika Szabó i Judit Zsótér

TAMARA I PIOTR BÁRKÁNYI PATRZĄC NA ZDJĘCIA RODZINNE
ZSOLTA ZOLTAY, FOT: MÓNIKA SZABÓ

A za rogiem stoi anioł z Bogiem

W Szkole Polskiej przy Ambasadzie RP w Budapeszcie okres przedświąteczny poprzedziły tradycyjne Jasełka oraz warsztaty bożonarodzeniowe.

Czas oczekiwania na Boże Narodzenie należy do najpiękniejszych w roku. Ze Świątami Bożego Narodzenia wiąże się wiele pięknych tradycji i zwyczajów. Jednym z nich jest odgrywanie inscenizacji o Bożym Narodzeniu zwanych Jasełkami.

Dlatego też tradycją naszej szkoły są coroczne jasełka przygotowywane przez uczniów pod opieką siostry Weroniki.

W tym roku jasełka przybrały wyjątkową formę! Do występu przyłączyli się bowiem rodzice! Sam scenariusz był tym razem dość zaskakujący, bo lekko przewrotny, z odrobiną humoru, tak aby wszystkich wprowadzić w radosny nastrój świąteczny. Ogromne zaangażowanie młodszych, jak i starszych aktorów, i czas poświęcony na próby – opłacił się. Jasełka okazały się wielkim sukcesem! Mali i duzi aktorzy zostali nagrodzeni gromkimi brawami i niezwykle ciepło przyjęci przez publiczność, w tym gości specjalnych, Pana Ambasadora Kęciak Sebastian z rodziną.

Dziękujemy wszystkim aktorom za fantastyczną grę i przygotowanie kostiumów, a siostrze Weronice za opiekę nad całością przedsięwzięcia i zorganizowanie pięknej scenografii. Nie zapominamy także o wspaniałej oprawie muzycznej, o którą zadbała pani Karolina Socha Meszaros wraz Jankiem Meszaros, który pięknie grał na skrzypcach.

Nie tylko Jasełka wprowadziły społeczność Szkoły Polskiej w atmosferę Świąt Bożego Narodzenia. W tym roku odbyły się też warsztaty bożonarodzeniowe. W ciągu 5 dni ich trwania dzieci ze Szkoły Polskiej przy Ambasadzie RP oraz z przedszkola Mali Odkrywczy wykonały ponad 100 szopek oraz krajobrazów zimowych, a także ozdoby choinkowe. Każda szopka była inna i wyjątkowa. Dziękujemy nauczycielom i mamie jednego z uczniów naszej szkoły za przeprowadzenie warsztatów, a fundatorom za sfinansowanie projektu!

Iga Kolasińska

Projekt został sfinansowany ze środków Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w ramach konkursu Polonia i Polacy za Granicą 2022 r.

Ojczysty **– dawno dodaliśmy do ulubionych**

21 lutego przypada Międzynarodowy Dzień Języka Ojczystego. W Szkole Polskiej przy Ambasadzie RP cały tydzień poświęcony był językowi polskiemu.

Choć w naszej szkole co tydzień obchodzimy dzień języka polskiego, to 21 lutego świętujemy niezwykle uroczyste, w Polsce oraz poza jej granicami. Z tej okazji lekcje języka polskiego były wyjątkowe. Uczniowie zaprzyjaźniali się z polszczyzną w sposób kreatywny i wesoły.

Klasy licealne wzięły udział w kahootowym quizie, w którym mogli sprawdzić, jak dobrze znają trudne polskie słowa. Nie straszne są im już imponderabilia, egzegeza czy mitrężyć. W młodszych klasach natomiast odbył się konkurs recytatorski na wesoło. Najbardziej odważni mogli sprawdzić swoje umiejętności recytatorskie w dość interesujący sposób. Uczestnicy mieli za zadanie wypowiedzieć, popełniając jak najmniej błędów, trudny łamaniec językowy.

Natomiast w czasie lekcji języka polskiego uczniowie poszerzyli swoją wiedzę na temat zapożyczeń w języku polskim i przekonali się, że znaki diakrytyczne są ważne i to wielka frajda te nasze merdające ogonki.

Nasi uczniowie wiedzą, że dbanie o polszczyznę to nasz patriotyczny obowiązek, ale też czysta przyjemność.

Iga Kolasińska

Kolorowo, bajkowo, karnawałowo...

Tegoroczny karnawał w Szkole Polskiej przy Ambasadzie RP w Budapeszcie był wypełniony po brzegi zabawą i radością! Niezapomniany bal kostiumowy! Piękne i wzruszające przedstawienie baśni pt. *Dziewczynka z zapalkami* Naszej Grupy Teatralnej zagwarantowało naszym maluchom czas pełen wrażeń, i to jakich!

Zabawa zaczęła się od samego rana. Nasi Mali Odkrywczy, jak przystało na odkrywców, poznali polskie zwyczaje karnawałowe oraz nauczyli się piosenek, które powinny towarzyszyć każdej dobrej zabawie. Następnie zaprezentowali swoje fantastyczne kostiumy i rozpoczęła się właściwa zabawa. Oj działa się, działa...

Po południu w murach naszej szkoły pojawiła się Nasza Grupa Teatralna ze wzruszającą, ale także optymistyczną w swoim przesłaniu adaptacją baśni pt. *„Dziewczynka z zapalkami”* w reżyserii siostry Weroniki. W niezwyklej, baśniowej scenerii miasteczka z opowieści H. Ch. Andersena, w które zamienił się nasz szkolny korytarz towarzyszyliśmy głównej bohaterce w jej trudnej drodze ku szczęściu.

Niezmiernie cieszymy się, że w trupie teatralnej na stałe zagostili również nasi rodzice, jak i uczniowie, rozwijając w ten sposób swoje pasje teatralne. Wszystkim gratulujemy wspaniałej gry, zwłaszcza aktorom w zastępstwie, którzy poradzili sobie doskonale z nowym zadaniem. Szczególne ukłony przesyłamy siostrze Weronice za ogrom pracy, wykonany po to, aby zapewnić nam tak niezapomniane wrażenia!

PANI WIKTORIA WPROWADZA MAŁYCH ODKRYWCÓW W ŚWIAT ZABAW KARNAWAŁOWYCH,
FOT. BEATA MONDOVICS

Dziękujemy także za wyjątkowe przesłanie tej uwspółcześnionej adaptacji – co niektórzy pokusili się o opinie, że chyba nawet dużo lepszej niż oryginał – i wiary w człowieka, której nigdy nie powinniśmy utracić!

Wprowadzeni w baśniowy nastrój rozpoczęliśmy prawdziwy bal karnawałowy pod okiem Mistrza Ceremonii, Krzysztofa Szczerby i jego niezwykłych pomocnic. Ach, kogo to tutaj nie było? Pojawiły się znane postaci z bajek, z legend, a nawet prawdziwych historii. Na balu incognito zjawił się także agent karnawałowy – prosto z Wenecji – który oceniał przebieg zabawy pod kątem zgodności z głównymi założeniami karnawałowymi. Bal został oceniony na szóstkę!

A o tym, że zabawa udała się wspaniale świadczyły radosne miny dzieci i rodziców. Było dużo dobrej zabawy, śmiechu co niemiara, karnawałowej muzyki, tańców wygibańców, karnawałowy pociąg i wiele, wiele innych atrakcji! Radosny nastrój udzielił się dzieciom, nauczycielom i rodzicom. Wszyscy bawili się fantastycznie! Aż trudno było zęgnąć się i przyjąć do wiadomości, że następny bal dopiero za rok.

Dziękujemy wszystkim, którzy przyczynili się do zorganizowania naszego szkolnego karnawału – nauczycielom, Radzie Rodziców, DJ - Piotrowi, aktorom i reżyserce Naszej Grupie Teatralnej! Rodzicom dziękujemy za pomoc w przygotowaniu swoim pociechom wspaniałych kostiumów i przygotowanie nie tylko słodkiego poczęstunku!

To dzięki Wam Wszystkim dzień ten na długo zapisze się w pamięci naszych dzieci!

red. Szkoła Polska

Bardzo lubię zabawy w księżniczki i królowy. Podobają mi się ich piękne suknie. Czekalam na bal karnawałowy, bo dostałam od babci wymarzoną suknię i chciałam w niej iść na bal, tak jak prawdziwe księżniczki!

Hania, kl. I SP

Podobało mi się na balu w naszej szkole, bo wszyscy razem mogliśmy się bawić i wygłupiać. Nawet nauczyciele i rodzice tańczyli razem z nami!

Ignacy, kl. IV SP

Bardzo lubię się przebierać w różne stroje. W tym roku na balu byłam koniem z książki „A Négyszögletti Kerek Erdő”. Ja, kocham konie!

Na balu podobały mi się bardzo gry i zabawy, które prowadził Pan Krzysztof. Pod koniec balu wszyscy tańczyli i świetnie bawili się Mam nadzieję, że w następnym roku też będzie taki fajny bal karnawałowy.

Julia, kl. V SP

JURY W TRAKCIE OCENY PRAC DZIECI (WŁASNORĘCZNIE WYKONANYCH ŁAŃCUCHÓW) W JEDNYM Z KONKURSÓW KARNAWAŁOWYCH

Świąteczne spotkanie w Domu Polskim

Tradycyjnie podczas adwentu 2022 roku w Domu Polskim odbyło się świąteczne spotkanie polonijnych seniorów. Na spotkaniu obecni byli także specjaliści goście: rzecznik narodowości polskiej w Zgromadzeniu Narodowym Węgier dr Ewa Rónayné Słaba, kierownik Wydziału Konsularnego i Polonii Ambasady RP w Budapeszcie Andrzej Kalinowski, przewodnicząca Ogólnokrajowego Samorządu Polskiego na Węgrzech Maria Felföldi, proboszcz Polskiej Parafii Personalnej na Węgrzech ks. Krzysztof Grzelak SChr., prezes Stowarzyszenia Katolików Polskich na Węgrzech pw. św. Wojciecha Katarzyna Takacsné-Kalińska, prezes Polskiego Stowarzyszenia Kulturalnego im. J.Bema Alfred Wtulich, Dyrektor Ogólnokrajowej Uzupełniającej Polskiej Szkoły i Przedszkola na Węgrzech Anna Lang, Kierownik Polskiej Szkoły im. S. Petőfiego przy Ambasadzie RP Beata Mondovics, dyrektor Polskiego Ośrodka Kulturalno-Oświatowego Zdzisława Monika Molnárné Sagun.

Gości przywitała pani prezes Stowarzyszenia św. Wojciecha – Katarzyna Takacsné-Kalińska, po czym ksiądz proboszcz odmówił modlitwę i pobłogosławił oplatki, następnie były życzenia oraz kolędowanie przy akompaniamentie fletowym Danuty Misiąg-Ollár oraz poczęstunek składający się z polskich tradycyjnych potraw wieczerzy wigilijnej: barszczu czerwonego z krokietkami, kapusty z grzybami, karpia, sałatek, przygotowanych przez panie z Domu Polskiego.

Danuta Misiąg-Ollár

Közlemény!

A nemzetiségi önkormányzat közgyűlése szükség szerint, de évente legalább négy ülést tart.

Az Országos Lengyel Önkormányzat Közgyűlése 2023. évi első ülését február 10-én tartotta. A közgyűlésen 10 képviselő volt jelen.

A Közgyűlés tagjai elfogadták az Országos Lengyel Önkormányzat és intézményei 2023. évi költségvetését, felülvizsgálták a képviselői tiszteletdíjakat, továbbá elfogadták az Országos Lengyel Önkormányzat fenntartásában lévő intézmények béren kívüli juttatási szabályzatait.

A képviselők jóváhagyták azt a javaslatot is, hogy a Polonia Węgierska dupla lapszámként, kéthavonta kerüljön kiadásra.

Az ülésen a képviselők tájékoztatást kaptak arról, hogy az Országos Lengyel Önkormányzat által alapított Két Tölgy Non-Profit Kft cégnyilvántartásba történő bejegyzése folyamatban van. A Két Tölgy Non-Profit Kft végzi majd az Országos Lengyel Önkormányzat tulajdonában álló balatonboglári ingatlan üzemeltetését, továbbá felel a lapkiadási tevékenységért.

Az ülésen megvitatták továbbá a 2023. évben várható kulturális programokat, a képviselők a programok megvalósításával kapcsolatban számos javaslatot fogalmaztak meg.

BOGATY MARZEC

WIOSNA 2023 DLA WĘGIERSKIEJ POLONII

Nietypowy jak dla naszej Polonii, niemal „postny” karnawał 2023 dobiega właśnie końca i rozpoczyna się długi, 6-tygodniowy okres Wielkiego Postu. Ale za to rozpoczynający się marzec, czyli miesiąc Marsa i narodzin wiosny (21 marca), kojarzony jest ze słońcem, zielenią, śpiewem ptaków. Jednak wg przysłowia w marcu jak w garncu ze zmianami pogody.

Niemal w jednej chwili piękna słoneczna pogoda może się zamienić w zimno, deszcz a nawet śnieg. I takie jest też nasze życie, kiedy piękne, radosne chwile przeplatają się niejednokrotnie ze smutkiem, płaczem, a spokój z niepokojem. Nie inaczej wygląda i nasze polonijne życie na Węgrzech, a dokładniej w Budapeszcie.

Tak smutno jeszcze u nas nie było. Gdyby nie koncert muzyki instrumentalnej i tańców dworskich z okresu średniowiecza, renesansu i baroku zespołu muzycznego R17, zorganizowany przez Polski Ośrodek Kulturalno-Oświatowy w salonie muzycznym Polskiego Stowarzyszenia Kulturalnego im. J. Bema oraz zabawy karnawałowej dla przedszkolaków, a także comiesięcznego spotkania Klubu Seniorów w Domu Polskim w przededniu Tłustego Czwartku, pewnie zupełnie zapomnieliśmy o tegorocznym karnawale. Nic więc dziwnego, że z wielką nadzieją czekaliśmy na zwykle bogaty w wydarzenia marzec.

Zaczyna się on od obchodzonego od 1975 r. Międzynarodowego Dnia Kobiet - 8 marca. To wspaniała okazja ku temu, aby wszystkie panie przynajmniej w tym jednym dniu obdarować symbolicznym kwiatem. I tak od dawna również i o naszych polonijnych przedstawicielkach nie zapomina się. Z tej okazji odbywają

się zazwyczaj piękne koncerty, spotkania towarzyskie we wszystkich chyba organizacjach oraz samorządach. Tak przypuszczalnie będzie i w tym roku. Już wiemy o koncercie znakomitego węgierskiego pianisty Alexa Szilasiego w Stowarzyszeniu Bema 11 marca, którego organizatorem jest Samorząd Polski V dzielnicy Budapesztu oraz o niezwykłym koncercie artystów polskich, sfinansowanym przez Polski Samorząd Stołeczny oraz Samorzady Polskie XVII i XVIII dzielnicy, który odbędzie się w również 11 marca w miejscu Bartók Béla Alapfokú Iskola zatytułowanym „Ognisty czardasz” oraz o spotkaniu w Domu Polskim w niedzielę 12 marca. Wszystkie panie mile widziane.

14 marca, w dniu urodzin bohatera narodowego Polski i Węgier - generała Józefa Bema, tradycyjnie już z inicjatywy Stowarzyszenia Bema, pod jego pomnikiem wykonanym przez Istvána Istóka w 1934 r. w II dzielnicy Budapesztu przedstawiciele całej naszej Polonii oraz ambasady RP w Budapeszcie złożą wieńce. Dzień później natomiast, w dniu święta Narodowego Węgier, ustanowionego z okazji wybuchu rewolucji Węgierskiej Wiosny Ludów w 1848 r., w której brało udział ok. 4000 Polaków z generałem Bemem na czele, pod tym samym pomnikiem odbędą się uroczystości z udziałem władz węgierskich.

Od 2007 r. na mocy uchwały Parlamentu Węgier i Sejmu Polskiego obchodzony jest niezwykle uroczyste, z udziałem prezydentów, w obu naszych krajach Dzień Przyjaźni Polsko -Węgierskiej. Inauguracja święta odbyła się w Győr w 2006 r., gdzie w obecności prezydentów śp. Lecha Kaczyńskiego i László Sólyoma odsłonięty został pomnik

ALICJA NAGY

DZIENNIKARKA, PUBLICYSTKA, UKOŃCZYŁA STUDIA POLONISTYCZNE I SLAWISTYCZNE NA UW. BYŁA SEKRETARKĄ MELCHLORIA WAŃKOWICZA. OD 1976 MIESZKA W BUDAPESZCIE, GDZIE PUBLIKOWAŁA NA ŁAMACH TAKICH GAZET JAK: „WĘGIERSKI TYGODNIK”, „PRZEGLĄD WĘGIERSKI”, „GŁOS POLONII”; OD LAT ZWIĄZANA JEST Z GAZETĄ „POLONIA WĘGIERSKA”. DZIAŁA W STOWARZYSZENIU BEMA, KTÓREGO BYŁA PREZESEM OD 1997 DO 2004 R. JEST KRONIKARZEM ŻYCIA POLONIJNEGO.

dwóch splecionych ze sobą dębów symbolizujących Polskę i Węgry na przestrzeni wieków, które swoje życie zawdzięczają niewidocznym dla oka, połączonym głęboko korzeniom, czerpiącym z jednego źródła. Od tamtego czasu w różnych miastach Polski też powstały z okazji święta kopie tego pomnika. Po przerwie spowodowanej covidem, w warunkach znacznie skromniejszych, święto to było obchodzone w XXIII dzielnicy Budapesztu Csepel. Niestety, w tym roku do uroczystego świętowania nie dojdzie, co nie oznacza, że Polonia nasza nie zechce w jakiś sposób kontynuować rozpoczętej przed 17 laty tradycji. Przypominać nam o tym może choćby pociąg intercity „Stefan Batory”, łączący od dawna Warszawę z Budapesztem. Trudno byłoby znaleźć Polaka czy Węgra tej starszej generacji, którzy by nigdy z niego nie skorzystał.

POLONIJNE MEDIA NA WĘGRZECH:

PROJEKT FINANSOWANY ZE ŚRODKÓW KANCELARII PREZESA RADY MINISTRÓW W RAMACH ZADANIA PUBLICZNEGO DOTYCZĄCEGO POMOCY POLONII I POLAKOM ZA GRANICĄ. PUBLIKACJA WYRAŻA JEDYNE POGŁĄDY AUTORA/ÓW I NIE MOŻE BYĆ UTOŻSAMIANA Z OFICJALNYM STANOWISKIEM KANCELARII PREZESA RADY MINISTRÓW

A PROJEKT A KÜLHONI LENGYELSÉG ÉS KÜLFÖLDÖN ÉLŐ LENGYELEK MEGSEGÍTÉSÉNEK KERETÉBEN, A MINISZTERELNÖKSÉG HIVATALÁNAK PÉNZÜGYI TÁMOGATÁSÁVAL VALÓSULT MEG

A PUBLIKÁCIÓ A SZERZŐ SAJÁT VÉLEMÉNYÉT TÜKRÖZI, AMELY NEM FELTÉTLENÜL EGYZIK MEG A MINISZTERELNÖKSÉG HIVATALÁNAK HIVATALOS ÁLLÁSPONTJÁVAL

PROJEKT REALIZOWANY W KAŻDYM MIESIĄCU ZE ŚRODKÓW BUDŻETU CENTRALNEGO WĘGIER AZ ÚJSÁG KIADÁSA MAGYARORSZÁG KÖZPONTI KÖLTSÉGVETÉSÉNEK HAVI TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜL

MINISZTERELNÖKSÉG
EGYHÁZI ÉS NEMZETISÉGI KAPCSOLATOKÉRT
FELELŐS ÁLLAMTITKÁRSÁG

WAŻNE ADRESY FONTOS CÍMEK

Ogólnokrajowy Samorząd Polski na Węgrzech

Országos Lengyel Önkormányzat

1102 Budapest, Állomás u. 10.

tel.: +36 1 261-17-98

www.lengyelonkormanyzat.hu

olko@polonia.hu

Rzecznik narodowości polskiej w Zgromadzeniu Narodowym Węgier

tel.: +36 30 572 0580

mail:ewa.ronay@parlament.hu

Polski Ośrodek Kulturalno-Oświatowy

Lengyel Közművelődési Központ

1102 Budapest, Állomás u. 10.

tel.: +36 1 261-17-98

adalbert@dombudapest.com

Ogólnokrajowa Uzupełniająca Polska Szkoła i Przedszkole na Węgrzech

Lengyel Kiegészítő Nemzetiségi Nyelvoktató Iskola és Kiegészítő Nemzetiségi Óvoda

1102 Budapest, Állomás u. 10.

tel.: +36 1 261-27-48

szkolpol@polonia.hu

Polski Instytut Badawczy i Muzeum

Lengyel Kutatóintézet és Múzeum

1102 Budapest, Állomás u. 10.

tel.: +36 703 927 741

muzeum@polonia.hu

Stołeczny Samorząd Polski

Fővárosi Lengyel Önkormányzat

1054 Budapest, Akadémia u. 1-3.

tel.: +36 1 332-19-79

fiko@t-online.hu

Polskie Stowarzyszenie Kulturalne im. J. Bema na Węgrzech

Magyarországi Bem József Lengyel Kulturális Egyesület

1051 Budapest, Nádor u. 34.

tel.: +36 1 311-02-16

www.bem.hu

bem@bem.hu

Stowarzyszenie Katolików Polskich na Węgrzech

pw. św. Wojciecha Dom Polski im. Jana Pawła II

Magyarországi Lengyel Katolikusok Szt. Adalbert Egyesülete

1103 Budapest, Óhegy u. 11.

tel.: +36 1 262-69-08

www.dombudapest.com

adalbert@dombudapest.com

Stowarzyszenie Kulturalne Użyteczności Publicznej

Polonia Nova

Polonia Nova Közhasznú Kulturális Egyesület

1061 Budapest, Jókai tér 1/2.

www.polonianova.hu

biuro@polonianova.hu

Szkoła Polska przy Ambasadzie RP

A Lengyel Nagykövetség mellett működő Lengyel Iskola

1025 Budapest, Törökvesz út 15.

tel.: +36 1 326-83-06

tel.: +36 70 701-38-47

polish_school@gazeta.pl

Polska Parafia Personalna na Węgrzech

Lengyel Perszonális Plébánia

1103 Budapest, Óhegy u. 11.

tel.: +36 1 431-84-13

www.parafiabudapest.republika.pl

plebaniapl@onet.eu

Ambasada Polska w Budapeszcie

Lengyel Köztársaság Budapesti Nagykövetsége

1068 Budapest, Városligeti fasor 16.

tel.: +36 1 413-82-00

www.gov.pl/web/wegry

budapest.amb.sekretariat@msz.gov.pl

Wydział Konsularny i Polonii Ambasady RP w Budapeszcie

Lengyel Köztársaság Nagykövetsége Konzuli és Külhoni Lengyelek Osztálya

1068 Budapest, Városligeti fasor 16.

tel.: + 36 1 413-82-08

www.gov.pl/web/wegry

budapest.amb.wk@msz.gov.pl

Instytut Polski w Budapeszcie

Lengyel Intézet

1065 Budapest, Nagymező u. 15.

tel.: +36 1 311-58-56

www.instytutpolski.pl/budapest

budapest@instytutpolski.org

Polonijna strona internetowa:

www.polonia.hu

**MAKE
CULTURE**

NOT WAR!